

279996

TRANSILVANIA

ORGANUL

ASOCIAȚIUNII PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI CULTURA POPORULUI ROMÂN.

DIRECTOR: Dr. C. DIACONOVICH.

Anul al ~~XXX~~-lea

1899.

Editura Asociațiunii.

SIBIIU, 1899.

TIPARIUL TIPOGRAFIEI ARCHIDIECESANE.

Sumar.

Partea literară.

	Pag.		Pag.
Chestiuni culturale.		<i>Bibliografie.</i>	
Academia Română	109	Abcd-arul ilustrat, de D. Gramma	305
Ce să cetească poporul?	309	Almanach editat de „Reuniunea învățătorilor dela școalele confesionale gr. or. din diecesa Caransebeșului“	278
Cultura poporului	189	Amicul poporului, de Titu Vuculescu	302
Organizațiunea noastră culturală	285	Analele Academiei române, Seria II. Tom. XX, XXI — vol.	303
Societatea pentru fond de teatru român	110, 212	Anuarul II al Societății pentru crearea unui fond de teatru român, pe 1898/9	277
Statistica culturală	1	Anuarul XXV al gimn. din Brașov pe 1898—99	282
Istorie.		Anuarul școlii comerc. din Brașov pro 1898/9	283
Comoara regelui dac Decebal de Nic. Togan	106	August Herman Francke, de C. Morariu	323
Cronica notarului anonim al regelui Béla	14, 73, 132	Balade populare, de Avr. Corcea	214
„Despre originea Valachilor ardeleni“ (din „Századok“), de N. Togan	275	Basarabia în secolul XIX, de Z. C. Arbure	304
Documente istorice: Un ordin de confiscare	271	Biblioteca teatrală a „Aurorei“	304
Inceputurile învățământului popular român în Transilvania, de N. Togan	205	Biografia lui Avram Iancu, de Ios. St. Șuluțiu	43
Inființarea vicariatelor: Hațeg și Făgăraș, de N. Togan	288	Cartea copiilor, de St. C. Alexandrescu	282
Episcopul Ioan Inocențiu Klein și Sașii din Sibiu, de N. Togan	265	Chronicon Anonymi Belae Regis. Notarii. Gesta Hungarorum	279
Fluerul lui Iancu, de I. St. Șuluțiu	210	Conferențele învățătoresci din Arhidieceasa ort. rom. a Transilvaniei	304
Iancsó Benedek despre „Date istorice privitoare la familiile nobile române“ de I. cav. de Pușcariu (din „Századok“)	269	Despre populație. Statistică, teoria și politica ei, de A. C. Cuza	299
O pagină din istoria bisericească a Maramureșului, de Tit Bud	200	Din legile ungare. Judecătoriile cu jurați, de T. V. Păcățian	322
Serviciu statistic român (o propunere) de T. V. Petrișor	291	Disciplina cu devotamentul și iubirea în serviciul educațiunii, de I. Dariu	282
Societatea geografică română din București	109	Doine și strigături de dragoste, de T. Calbază	322
Literatură și știință.		Drepturile, datorințele și responsabilitatea membrilor de direcțiune, de Alfred Kormos, trad. de Const. Popp	280
Academia română (raport despre lucrările ei)	165	Filosofia socialismului, de N. Mihaescu-Nigrim	323
Academia maghiară de științe	42, 179	Flora Dobrogei, de Dr. D. Brândză	304
Alexandri și Coșbuc în clubul „Park“ din Budapesta	322	„Foaia Școlastică“	43
Concurs literar	42, 179	Geografie, de Al. Márki, trad. de I. Popovici	281
Despre pelagra, de Dr. Ilie Beu	256	„Grădina de legume“, de I. F. Negruțiu	181
Limba noastră literară	69	Gramatica limbei române, de Nicolau Bogdan	304
Productiunea noastră literară. (Raportul secretarului I. despre mișcarea literară română din patrie dela 1 Iulie 1898 până la 1 Iulie 1899)	221	Gramatica română, de I. Petran	282

	Pag.		Pag.
Ideii fundamentale în economia politică și o nouă teorie sociologică, de Ioan Socaciu	300	Românul în sat și la oaste, de Ioan Pop Rețeganul	302
Îndreptar pentru ortografia română, de Vasile Dumbravă	301	Schițe din Italia, de T. Bule	213
Insula morților, de R. Voss, trad. de A. Bârsean	322	Sechster Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache zu Leipzig	323
Istoria Agriculturii de I. Löser, trad. de un prietin al plugarilor	280	Simplificarea graficeii și ortografiei, de Ilia Trăilă	301
Istoria legii noue, de Dr. V. Szmi-gelski	180	Studii geologice și paleontologice din Carpații sudici de Dr. I. Simionescu	304
Istoria literat. latine, de D. Evolvean	213	Suspîn și zimbire, de Antoniu Popp	302
Istoria lumii, de Const. Morariu	302	Tableaux anciens de la Galerie Charles I. Roi de Roumanie, par L. Bachelin	45
Istoria universală, de Al. Márki, trad. de I. Popovici	281	Teoria dramei de Dr. Ios. Blaga	43
Istoriore religioase morale, de Dr. Petru Barbu	181	Testamentul lui Emanuil Gozdu	180
Micul cântăreț în biserică, de I. Dariu	282	Texte din literatura poporană rom. de Dr. G. Alexici	213
Monografia comunei bisericesci gr. or. române a sf. Adormiri din cetatea Brăvoului, de B. Baiulescu	279	Tragedia Calvarului, de Henry Bolo, trad. de soc. „Inocențiu M. Clain“	303
Monologuri și versuri, de Nicolae Țincu	181	Un comentariu la § 96 al statutului organic	279
Novele și schițe, de I. Pop Rețeganul	302	Unde dai și unde creapă, comedie de Al. Cosmar, localisată de Iuliu Popescu	302
Obolul sêracului la monumental „Marelui Andreiu“ de Maria Cunțan	44	Vieritul, de Petru Vancu	181
O pagină din istoria Bucovinei, de Dr. I. G. Sbiera	300	<i>Calendare.</i>	
Originile principatelor române, de Dim. Onciul	180	Amicul poporului (an. XL)	306
Partea a VI-a din Memoriul lui Iosif Sterea Șulutuș de Cărpiniș	252	Calendarul nou (An. I)	308
Paza Maicii sfințe, de Antoniu Popp	302	Calendarul pe anul dela Christos 1900 (An. XXI)	307
Programa gimn. din Beiuș pro 1898/99	283	Calendarul Românului (an. XV)	324
Programa gimn. din Blaj pro 1898/99	282	Călindarul poporului An. XV	307
XV Programa inst. teol.-ped. din Sibiu pro 1898/99	283	Calendarul săteanului An. IX	306
XIII progr. școalei civ. de fete din Sibiu pro 1898/9	283	Bănășanul (Anul I)	324
Propedeutica filosofică, de Gr. Pletosu	305, 323	Ponașul (An. V)	307
Protocoloalele congreselor estraordin. naționale-bisericesci din 1898 și 1899	303	<i>Reviste.</i>	
Raport anual al gimn. „Tudor Vladimirescu“ din Târgu-Jiu pro 1898/9	283	Academia maghiară, din publicațiunile ei	49
Raportul anual al societății de lect. „Petru Maior“ din Budapesta pe anul 1897/8	44	„Albina“	49
Raportul II al școalelor capitale române din Lugos pro 1898/9	283	„Archiva“	47, 182
Raportul camerei de comerț și industrie din Brașov pe anul 1898	302	Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde	50
Religiunea în „școala veche“ și „școala nouă“, de Dr. Petru Barbu	280	„Convorbiri literare“	45, 182
Réportul al XXXVI-lea al gimn. din Năseud pro 1898/99	283	„Die Donauländer“	183
România (din „Iparosok olvasótára“),	111	„Erdélyi Muzeum“	215
Românii din Transilvania la 1733	42, 213	„Ethnographia“	308
		„Familia“	47
		„Foaia Pedagogică“	48
		A hunyadmegyei történelmi és régészeti társulat évkönyve (estras din cuprinsul anilor I—IX)	51, 183
		„Literatura și arta română“	46, 214
		„Revista economică“	182
		„Revista ilustrată“	48
		Revista „Tinerimea română“	214

	Pag.		Pag.
„Transilvania“	49	Premiul Asociaț. (de 500 cor).	65
Verhandlungen und Mittheilungen des siebenbürg. Vereines für Naturwissen- schaften zu Hermannstadt	51	Pro domo	52
Societatea etnografică maghiară	111	Reuniunea carpatină din Transilvania (Erdélyi kárpátegyesület)	111
Societatea istorică maghiară	110	Rugare (complet. colecțiunilor „Tran- silvaniei“ din 1898)	64
Statistica sanitară pe anii 1896/97	117		
		<i>Din despărțeminte.</i>	
Folklore.		Abrud (rap.)	114
Alipot, poveste	314	Beiuș	184
Descănțece	71	Blaj (raport)	185
În ce stă farmecul poveștilor și poe- siilor populare?	294	Bocșa (agenturi)	186, 217
Povestea lui „Me tem“, de G. Todica	295	Bran (raport)	61
Rumänische Hochzeits- und Toten- gebräuche , von Adolf Flachs	308	Brașov	59, 219
		Caransebeș	218
		Cohalm (rap.)	114
Din sinul Asociațiunii.		Hațeg (raport)	63
Bibliotecele populare	64	Mediaș (rap.)	187
Casa națională	54	Mureș-Ludoș (ad. gen.)	115
Contribuirile despărț. în 1898	58	Năsăud	187
Discurs presidial rostit la inaugurarea adunării generale din Deva (27 Aug. 1899)	253	Sătmar (raport)	63
Examenale la școala civ. de fete cu internat	217	Sebeșul săsesc	187
Fundațiunile Asociaț. (Forró, Oltean, Moldovan-Bădilă)	125, 311	Selagiu (rap.)	113
† Ioana Bădilă	284	Seliște (rap.)	115
Încasarea taxelor de membri	53	Sibiu	188
Membrii Asociaț.	251	Sighișoara (rap.)	116
		Timișoara (rap.)	113
		Hida-Huedin (partea oficială) pag.	135
		Mociu (partea ofic.) pag.	135
		Panciova (partea ofic.) pag.	136

Partea oficială.

	Pag.		Pag.
Abrud , desp., șed. comitetului din 24 Dec. 1898	9	Alba-Iulia , desp., afacerea cassei despărțământului	13
șed. comitetului din 13 Martie 1899	32	șed. com. cercual din 19 Febr.	34
șed. comitetului din 12 Iunie 1899	90	delegat pentru organizare	45
șed. comitetului din 17 Iulie 1899	96	„Albina“, bancă, 1000 fl. ajutor școalei civ. de fete	29
adunarea cercuală	99	Albini , S., procesul cu el	26
șed. comitetului cere. din 13 Nov.	166	Anonymus , Cronica lui, retipărirea	18, 161
Adunarea generală , invit. la Bistrița	7	Arondarea nouă a desp.	4, 134, 145, 156
„ „ Deva	25	Archiva Asoc. , dulap nou	95
Convocarea ei la Deva	49, 95	Baciu I. și Pop-Reteganul , crearea unui fond „Andrieu Mureșan“	7
Proces verbal din șed. primă	105	Bădilă , Ioana decedată	132
„ „ „ a doua	106	fundatiune	133
Rapoartele comisunilor	110, 113	parastas	140
Ajutoare învățăceilor meseriași, rațio- ciniul lor	6	Baltes , Maria, dispensare de didactru	20
suma de 400 fl. sosită de la ministru	21	Bardossy , Iuliu, recomandă pe fca sa Olivia instructoară de piano	119
concurs pentru conferirea lor	24		
conferirea ajutoarelor	27		

	Pag.		Pag.
Bărnăuțiu , autograf	139	adunarea generală	89
Bărză , Oprea, decedat	39	șed. com. cerc. din 5 Iulie	96
Beiuș , desp. șed. comitetului din 21 Dec. 1898	9	șed. com. cerc. din 11 August și 28 Septembrie	144
taxa dela Dr. Cor. Pop	10	șed. comitetului cerc. din 6 Oct.	159
adunarea cercuală din 8 Ian. 1899	12	șed. comitetului cerc. din 3 Nov.	166
taxe de membri	34	Cărți împărțite la adunarea gen.	99
șed. com. cerc. din 26 Martie 1899	37	Cărți religioase, cumpărate	28
șed. com. cerc. din 2 Maiu 1899	44	Casa națională , mersul lucrărilor pregătitoare	5
șed. com. cerc. din 13 August 1899	140	datoria ei	6
adunarea cerc.	162	aranjarea unei loterii	25
șed. comitetului cerc. din 25 Nov.	166	membri fondatori	29
Biblioteca Asociațiunii:		donățiuni	29, 40, 45, 97, 101
cărți intrate în sem. II 1898	7, 14	loteria	88, 118, 138, 157, 168
procurare de cărți	18, 36, 139, 159, 161	raport la adunarea gen.	98
raport la adunarea gen.	57	Casele Asociațiunii , cuartir gol și reparări	134
cărți intrate în sem. I 1899	86, 101	Casa Asociațiunii , scontrarea	6
Biblioteca poporală a Asociațiunii , înființarea ei	35	rațiociniul fondurilor	21
Concurs	137, 138	resultatul încassării taxelor	46
Biblioteci poporale , repert. de cărți 5, 26, 157		rațiociniul	67, 85
proiect de regulament	18, 22	inventarul	74
regulament	64, 86	budget pro 1900	77
evidența lor	153	raport de cassă	85
„ Bihoreana “, acții donate de G. S.	13	operațiunile în cuartalul II și III	139
Blaj , desp. șed. com. cercual din 26 Martie	34	Cătina , desp. reun. inv. din archid. cere bani pentru bibliotecă	32
șed. com. cerc. din 19 Iunie	91	Chendi , Ioan, propune înființarea unui desp. la Orșova	119
șed. com. cerc. din 9 și 18 Iulie	96	Ciurcu , N. I., Brașov, nu dă socoteală achitează contul	42 88
adunarea cercuală	122	Cluj , desp., adunarea cercuală — diferendul cu V. Podoață	128 159
șed. comitetului cerc. din 12 Nov.	162	Cohalm , desp., agentură în Cohalm șed. com. cercual din 1 Iulie adunarea cercuală	30 96 123
Bocșa , desp., șed. com. cerc. din 8 Februarie	19	Comitetul central	
agentură în Bocșa rom.	20	apel pentru înscriere de membri	1, 3
șed. com. cerc. din 5 Martie	32	ședința din 26 Ianuarie	3
șed. com. cerc. din 6 Aprile	38	înmulțirea numărului membrilor	3
șed. com. cerc. din 18 Iulie	96	ședința din 2 Februarie	11
șed. com. cerc. din 10 August	125	ședința din 2 Martie	17
șed. com. cerc. din 14 Septembrie	142	ședința din 13 Aprile	25
adunarea cercuală	142	ședința din 20 Aprile	27
Bologa , Valeriu P., decedat	46	ședința din 4 Maiu	35
Brad , desp., adunarea cercuală	126	ședința din 15 Iunie	41
Bran de Lemeny, Ioan, decedat	13	substituirea vice-președintelui	46
Bran , desp., șed. com. cerc. din 25 Februarie	31	raportul general către ad. gen.	51, 95
adunarea cercuală	94	ședința din 13 Iulie	85
Brașov , desp., taxe de membri	11	ședința din 20 Iulie	87
șed. com. cerc. din 23 Dec. 1898 și 25 Ianuarie 1899	19	ședința din 3 August	95
șed. com. cerc. din 3 Martie	40	ședința din 9 August	98
șed. com. cerc. din 19 Aprile	44		
șed. com. cerc. din 17 Maiu	44		
șed. com. cerc. din 7 și 10 Iunie	89		

	Pag.		Pag.
ședința din 7 Septembrie	114	Lazar Al. și I. Neamțu, cer ajutor pentru bibl. popor. din Alămor	13
ședința din 14 Septembrie	120	Liuba, Alex., legitimează sporiul	36, 131
ședința din 22 Septembrie	132	Luca, Laurean, operatul „Principii de drept privat“	118
ședința din 5 Octobrie	133	Lugoș, desp., șed. com. cerc. din 11 Februarie	33
ședința din 2 Novembre	138	adunarea cercuală	162
ședința din 21 Decembrie	167	Marinceaș, lăsăm. entul, competență	20
Concurs literar	3, 137, 138, 158	Mediaș, desp., șed. com. cerc. din 29 Decembrie 1898	38
Conscripția episcopului Klein din 1733	18	raportul directorului	38
retipărirea	12	șed. com. cerc. din 28 Aprilie și 2 Iulie	128
Cristea, I., compactor, cere broșurarea „Transilvaniei“	12	adunarea cercuală	140
Deva, desp., șed. comitetului din 26 Iunie 1898, adunarea generală din 23 Octobrie	8	ședința com. cerc. din 2 Decembrie	160
șed. com. cerc. din 21 Maiu, adunarea cercuală	124	Membri noi, 21, 33, 40, 46, 89, 96, 101, 131, 132, 134, 144, 166	116
abdicerea directorului	160, 166	Membrii suplenți ai comitetului central au să se invite la ședințe	119
Dîma, G., abdicere	140	Membrii repositați	84
Directorii despărțimintelor, raport anual	11, 18 35, 40	Mica, Vas., donează 10 fl. la fondul Barițiu	10
Docolin, Filip, chestia taxei	98, 120	Miclea, Trifon, pregătiri pentru organizarea desp. Panciova	45
Dordea din Cristian, ofere diare	7	Mihályi Dr. I., „Diplome maramurășene“	159
Draçoș, D., cere „Transilvania“	18	Micu, Emilian, ofert de cărți	18, 120, 139
D.-S.-Mărtin, desp., șed. com. cerc. din 21 Iunie și 9 Iulie	94	Mitropolitul din Sibiu, instalarea	17
adunarea cercuală	127	Mobiliarul Asoc. se asigură	158
șed. com. cerc. din 16 August	128	Mociu, desp., chestia reorganizării	33
ședința com. cerc. din 18 Novembre	166	adunarea de reorganizare	93
Dunca-Schiau, Constanța, donație soc. „Petru Maior“	44	ședința comit. cerc. din 2in 26 Net.	163
Făgăraș, desp., trimite taxe	7	Moga lile, cere absolutoriu	6, 139
Felicitări de anul nou, rescumpărare	4, 158, 167	Mogoș-Mămăligani, ajutor școalei	40
Filep lăsăm. proces.	160, 161	Morcan, Fr., donează monete vechi	164
Filep, Alex. de Chilia, decedat	39	Muntean, I., instrucție în piano	141
Forro, Gr., lăsăm. entul	28	Mureș-Ludoș, desp., șed. com. cerc. din 2 Martie	33
Ghidu, Andreiu, a constituit despărțim. entul Severin	45	adunarea cercuală	97
Ghiriș, ajutor școalei	165	Mureș-Oșorheiu, desp., afacerea conducerii	20
Hagea, V., să fie fica sa primită în internat	142	șed. com. cerc. din 15 Iunie	90
Hațeg, desp., șed. com. cerc. din 11 Dec. 1898	9	adunarea cercuală	97
șed. com. cerc. din 29 Iunie	91	Năsăud, desp., deposit la „Aurora“	10
adunarea cercuală	122	cere „Transilvania“	11
Hida-Huedin, desp., se cere înființarea lui	42	aranjarea bibl. popor. ambulante	18
constituirea	92	șed. com. cerc. din 9 Iulie	92
șed. com. cerc. din 14 Octobrie	143	șed. com. cerc. din 6 August	123
Iancu, Avram, suma colectei	26	adunarea cercuală	123
lăsăm. entul, vinderea realităților	43, 143, 160	Oltean, Nic., cere ajutor pentru fica sa	120
Katona, Eufemia, donează un autograf al lui Bărnăuțiu	139	Olteanu, lăsăm. entul, sentință activarea	36, 41
Krafft, librăria cont de cărți în comisiune	43	Orăștie, desp., șed. com. cerc. din 29 Maiu 1898	125
Lăpușul ung., ajutor școalei	128		

	Pag.		
Oravița, desp., membri noui	9	șed. com. cerc. din 9 Iunie	
taxe de membri	31	adunarea cercuală	125
șed. com. cerc. din 8 Aprilie	38	budget pro 1900	164
adunarea cercuală	130	șed. com. cerc. din 28 Nov.	166
Panciova, desp., adun. constituantă	125	Seliște, desp., taxe de membri	21
șed. com. cerc. din 8 August	126	șed. com. cerc. din 27 Martie	37
șed. com. cerc. din 19 Octobrie	144	șed. com. cerc. din 5 Iunie	91
Pațița, Rubin, ofere copii de monete vechi	30	adunarea cercuală	122
Popovici, Petru, decedat	140	șed. com. cerc. din 28 Septembrie	142
Producțiunea literară, raport	98	Severin, desp., constituirea	45
Pușcariu, Ilarion Dr., donează „Foișoara Telegrafului Român,” și „Principii de pedagogie“	38	Sibiiu, desp., adunarea cercuală	100
Reghin, desp., adunarea cercuală	130	Sighișoara, șed. com. cerc. din 15 Dec. 1898	21
Reuniunea femeilor române din Sibiiu, ajutor cursului pedagogic de fete	141	adunarea cercuală	131
Reuniunea carpatină transilvană invitată la expoziția sa etnografică	25	Șimleu desp., taxe de membri	10
Roșca, Remus Dr., donează cărți	7	șed. com. cerc. din 8 Februarie	20
Sătmăr, desp., șed. com. cerc. din 26 Ianuarie	14	șed. com. cerc. din 28 Maiu	46
taxe de membri	34	adunarea cercuală	127
șed. com. cerc. din 15 Iunie	92	Simonescu, Leontin, cassar, concediu	130
adunarea cercuală	121	Societatea istorică și arheologică din comitatul Hunedoarei cere schimb	17
șed. com. cerc. din 16 Novembre	166	Societatea pentru fond de teatru, adun. gen	98, 118
Savu, Eugen, trece la altă meserie	97	Societatea tipografilor, cere cărți române	42
Școala civilă de fete: taxele elevelor incurg neregulat	6	Șorban, Guilelm, cere stipendiu	120
conferența din 14 Dec. 1898 și 2 Ianuarie 1899	9	Stanca, Avram, cere taxă redusă la internat	131
studii pedagogice în cursul complementar 13, 44, 100,	116	Steriu, Const. de, decedat	47.
tipărirea manualelor de istorie și geografie	17	Stipendiați, lista lor	66
conferența din 31 Ianuarie	20	legitimează sporiul	96
cercetarea școlai prin delegat	29	Stipendii la stud., conferirea lor	119
revisiunile de clasă	29	Șuluțu, Iosif St., donează o carte și fluierul lui Iancu	90
concediu prof. E. Moga	29	— donează „Partea VI. din memoriul” său	101
arborarea steagului tricolor maghiar	30	Taxe de vamă în România pe produse lit.	87
serbarea zilei de 19 Nov. (Elisaveta)	30	Telefon, introd. în biroul Asociațiunii	11
conferența din 28 Martie	30	Theodor, Adam, cere ajutor pentru școală	8
conferența din 21 Aprilie	39	Timișoara, desp.,	
chestia reducerii taxei de internat	42	— șed. com. cerc. din 24 Dec. 1898	12
delegat la examenele anuale	46	— „ ” ” ” 24 Aprilie	39
condițiuni de primire	47	— „ ” ” ” 20 Iunie	92
raport la adunarea generală	55	— adunarea cercuală	92
raportul delegatului despre examene	88	șed. com. cerc. din 19 Nov.	165
conferența din 24 și 29 Iunie	88	Tohanul-vechii, agentura, cere „Transilvania“	21
conferența pentru curs. complementar din 14 Septembrie	121	Trimbițoniu, N., manuscript despre Ioan Huniade, se remite	6
conferența din 2, 5 și 16 Sept.	141	Turda, desp., șed. com. cerc. din 28 Ian.	31
conspectul speselor particulare	141	— adunarea cercuală	129
lumina electrică	160	— șed. com. cerc. din 29 August	129
restanțe de didactru	163	șed. com. cerc. din 26 Novembre	163
conferența din 14 Novembre	164	Vancu, Petru, ofere 720 expl. „Vieritul“	33
dispensări de didactru	164	Vicecomitele din Sibiiu, cere rațion. Asociațiunei	31
revisii de clasă	165		
Scorțan, fundațiunea, folosirea sumei	35, 86		
Sebeș, desp., șed. com. cercual din 2 Nov. 1898 și din 11 Aprilie 1899	37		

TRANSILVANIA

ORGANUL

ASOCIAȚIUNII PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI CULTURA
POPORULUI ROMÂN.

Nr. I—II.

Sibiu, Ianuarie—Februarie 1899.

Anul XXX.

STATISTICA CULTURALĂ.

Lucrările statistice în Ungaria de un lung șir de ani se bucură de toată atențiunea cuvenită din partea autorităților publice și au luat un avânt atât de îmbucurător, încât instituțiunile de stat, create aici anume pentru a servi această știință, nu stau îndărătul celor înființate în alte țeri mai înaintate. E de regretat numai, că la noi aceste lucrări nu s'au putut emancipa cu totul de considerațiuni și influințe străine de știință, și că o parte a statisticei ungare, — din întâmplare și din aceea, care pe noi ne interesează mai de aproape, — a început pe căi, cari nu pot, și nici nu prea intenționează a reprezenta adevărul. Anume, statistica noastră, care ar avea și datoria de a da o oglindă cât mai fidelă a stărilor noastre, ca pe baza și în cadrul acestora să se întocmească lucrările de stat, anticipează o parte a acestor instituțiuni, și începe a da stărilor faptice un colorit adecuat tendinței noastre.

Anu 1896/7.

La toate acestea, publicațiunile numeroase și vaste ale oficiului de statistică cuprind un material foarte instructiv și interesant pentru noi, și din această cauză este unul dintre cele mai mari păcate ale literaturii noastre periodice, că a cultivat în totdeauna numai *frasa*, și s'a ferit cu consecvență de studiul *cifrelor*.

E drept, că limbajul eloquent al cifrelor statistice pentru noi nu prea are complimente, ci mai mult numai cuvinte ne-

plăcute. Adevărul e amar, — dar nu e stricăcios ca dulceațele sinamăgirei. Cunooscerea scăderilor proprii, ori-cât de neplăcută ar fi, este începutul sanării lor. Și la noi multe de tot sunt de sanate și îndreptate.

O nouă dovadă pentru aceasta găsim în „Anuarul“ (pro 1897), publicat de oficiul central de statistică pe la finea anului trecut.*)

Vom da din această publicațiune câteva cifre foarte instructive despre stările culturale din țeară, și în deosebi despre ale poporului nostru, ca să arătăm problemele mari și urgente ce ni-se impun pentru înaintarea culturală a elementului românesc din patrie, care — ori-cât de greu ne este a o spune — ocupă până în ziua de astăzi, în privința stărilor sale culturale, un loc puțin onorific între popoarele conlocuitoare.

Scim prea bine, că vina nu este numai a noastră, și că lucrarea săvârșită de noi de o jumătate de secol, singur numai din puterile noastre proprii și în butul piedecilor ce ni-s'au opus, — a realizat rezultate extraordinare. Dar ca să ajungem pe concurenții nostri, cari de asemenea nu au stat pe loc, și ca să reparăm păcatele și neajunsurile trecutului și să învingem greutățile prezentului, trebuie să dezvoltăm pe teren cultural o activitate cu mult mai intensivă decât compatrioții noștri de alt neam.

Poporul nostru dispune de forțe și de o vitalitate mare, încât pe lângă o voință tare și o conducere înfrântă fără îndoială va pute să-și croiască altă soartă, mai bună de numele său și de menirea sa.

Stările noastre culturale de astăzi, după cum se vede din cele următoare, nici pe departe nu sunt mult

*

Făcând începutul cu elementele culturii, aflăm din „Anuarul“ biroului statistic, că afară de Ruteni, nici unul din popoarele conlocuitoare nu are atâți *analfabeți*, ca elementul nostru. Anume din 2,589,066 (la 1890) Români numai 258.882 bărbați

*) Magyar statisztikai Évkönyv, V évfolyam, 1897; Budapesta 1898, Athenaeum; prețul 5 fl.

și 105.551 femei, laolaltă 364.433 suflete, adică 14·1 % *sciu ceti și scrie*, până când numărul sciutorilor de carte la popoarele conlocuitoare este cu mult mai mare, anume

Germani 63·0%,	Croați	42·2%,
Maghiari 53·6%,	Sârbi	30·9%,
Slovaci 43·2%,	Alte naționalități	31·9%.

Numai Rutenii stau îndărătul nostru cu o cuotă de 9·6%.

Singurul moment îmbucurător, ce îl putem remarca în această privință, este: că aceste stări deplorabile sunt *pe cale de îndreptare*, deoarece în *generațiunea noastră mai tineră* cuota analfabeților e proporțional mai mică, însă nici aici nu alterează încă faptul, că în privința științei de carte noi ocupăm locul penultim între naționalitățile din țeară. Anume aflăm, că între *militari* știu ceti și scrie dintre

Germani 94·3%,	Sârbo-Croați 60·7%,
Maghiari 83·8%,	Români 30·8%,
Slovaci 73·9%,	Ruteni 17·2%.

*

Trecem acum la instrucțiune și facem începutul cu *învățământul superior*.

La studii academice au fost înscriși în anul școlar 1896/7 între 8777 ascultători 513 Români, adică abia 5·84% ale tinereții universitare, până când în populațiunea țerii României represinta 17·5%.

Această cuotă devine încă și mai nemulțămitoare, dacă vom considera, că preste jumătate (266) din cei 513 tineri români sunt înscriși la studii teologice.

Anume după institute și facultăți găsim în anul școlar 1896/7.

la universitatea din Budapesta

facult. de teologie între	85 ascultători	14 Români,	
„ „ drept	2868	59	„
„ „ medic.	707	16	„
„ „ filosofie	557	13	„
cursul farmac.	113	1	„
totala univ. d. Bpesta „	4330	103	„ (2·38%)

1*

la universitatea din Cluj

facult. de drept	între	383	ascultători	50	Români,
„ „ medic.	„	112	„	22	„
„ „ filosofie	„	133	„	4	„
„ „ științe	„	65	„	6	„
cursul farmac.	„	33	„	2	„
total la univ. din Cluj	„	726	„	84	„ (11·57%)

la politechnicul din Budapesta

cursul general	între	34	ascultători	—	Români,
„ de arhitec.	„	149	„	1	„
„ „ inginerie	„	469	„	2	„
„ „ mecanic	„	468	„	4	„
total la politehnic	„	1120	„	7	„ (0·63%)

la academiile de drept

în Cașovia	între	118	ascultători	1	Români,
„ Oradea-mare	„	136	„	45	„
„ Pojon	„	137	„	4	„
„ Eperjes	„	142	„	3	„
„ Debrețin	„	230	„	12	„
„ Sighetul-Marm.	„	102	„	2	„
„ alte locuri	„	315	„	—	„
total la acad. jurid.	„	1180	„	67	„ (5·67%)

la institutele de teologie

romano-catolice	între	758	ascultători	20	Români,
greco-catolice	„	163	„	92	„
„ orientale	„	140	„	140	„
de alte confesiuni	„	360	„	—	„
total la instit. teol.	„	1421	„	252	„ (17·76%).

Luând totalul *după facultăți*, găsim

la stud. de drept	între	4431	ascultători	176	Români,	3·99%
„ „ „ medic.	„	819	„	38	„	4·64%
„ „ „ fil.-științ.	„	755	„	23	„	3·04%
„ „ „ tehnice	„	1120	„	7	„	0·62%
„ „ „ de teologie	„	1506	„	266	„	17·66%
„ „ „ de farm.	„	146	„	3	„	2·06%
total	„	8777	universitari	513	„	5·85%.

Pentru completarea și controlarea acestui tablou, precum și pentru a pute apărea pe deplin însemnătatea cifrelor date, lăsăm să urmeze la acest loc un extras din statistica universitarilor români, publicată de curând în raportul anual (pro 1897/8) al societății „Petru Maior“ din Budapesta.

După datele acestui „Raport“ au fost înscriși în anul școlar 1897/8:

la universitatea din Budapesta, facult. teologică	15	Români
„ de drept	116	„
„ „ medic.	25	„
„ „ filosofie	16	„
cursul „ farmac.	1	„
la politechnicul din Budapesta	9	„
la universitatea din Cluj, facultatea de drept	63	„
„ „ filosofie	6	„
„ „ medicină	22	„
cursul „ farmac.	3	„
la academia de drept în Oradea-mare	51	„
„ Sighetul Marm.	16	„
„ Dobrișin	11	„
„ Pojon	4	„
„ Eperjes	3	„
(afară de institutele teologice) total	360	„

adecă cu 113 mai mulți decât (în anul premergător) după statistica oficială.

Raportul societății „Petru Maior“ arată încă și numărul studenților români din țeară, cari studiază la universități din străinătate, și anume

la universitatea din Viena, facultatea de medicină	11	Români
„ drept	3	„
la politechnicul din Viena,	4	„
la universitatea din Graz, facultatea de medic.	5	„
„ „ drept	3	„
la politechnicul din Graz	3	„
la universitatea din Cernăuț, facult. de teologie	4	„
„ „ drept	1	„
„ „ filosofie	1	„

la universitatea din Praga, facultatea de medicină	2	Români
la universitatea din Lipsca, facultatea de filosofie	6	„
la universitatea din München, facult. de drept	1	„
la politechnicul din München	2	„
la politechnicul din Stuttgart	2	„
total în străinătate	48	„

adecă un număr minimal față cu totalitatea studenților de origine din Ungaria, cari studiază la universitățile din străinătate, și al căror număr în anul școlar 1896/7 — după statistica oficială — a fost următorul:

la studii de teologie	112,	între cari	4	Români
„ „ „ drept	295,	„ „	8	„
„ „ „ medicină	513,	„ „	16	„
„ „ „ filosofie	141,	„ „	7	„
„ „ „ farmac.	7,	„ „	—	„
„ „ techn. și profes.	300,	„ „	16	„
total	1368,	„ „	51	„ (3·00%).

La acest loc mai remarcăm deosebirea, deși nu prea mare, dar la tot cazul destul de însemnată, ce există între datele oficiale (pe anul școlar 1896/7) și între cifrele statistice din Raportul gen. al soc. „Petru Maior“ (pe anul 1897/8). Această deosebire nu poate fi atribuită numai fluctuațiunii normale dela un an la celalalt, ci își are explicația — după toată probabilitatea — în inexactitatea statisticei oficiale; căci Raportul soc. „Petru Maior“ înșiră pe universitarii români *după nume*, și astfel cifrele lui trebuie să fie exacte. Se vede și de aici, cât de tendențioase sunt lucrările oficiilor noastre de statistică, de câte-ori e vorba de chestiuni de naționalitate.

Având acum un tablou complet despre învățământul superior, vedem că elementul nostru este reprezentat în tinerimea universitară cu o cuotă, care nici decât nu stă în proporțiune cu numărul Românilor în populațiunea țării. În această proporțiune numărul universitarilor români ar trebui să fie de 3—4-ori mai mare.

Acest fapt merită întreaga noastră atențiune. Causele, căror avem să-l atribuim, credem că nu sunt a se căuta în acele împrejurări, prea des și prea mult accentuate, că tine-

rimea română sub influința curentelor dominante în țeară nu ar avé prospecte de înaintare și că nu i-s'ar lăsa teren, pe care să se poată validita un număr mai mare de Români cu studii academice. Că această explicațiune este falsă, se vede mai ales din aceea, că elementul nostru este mai slab reprezentat chiar în acele ramuri de studii (technice, profesionale, etc.), cari se pot validita cu totul independent de influința autorităților publice. Causa *principală* a disproporțiunii remarcate, după părerea noastră este a se căuta în sărăcia elementului nostru, în lipsa de mijloace pentru studii mai îndelungate și împreunate cu cheltueli mai mari. Se vede aceasta și din împrejurarea, că aproape jumătate (după Rap. soc. „P. Maior“ 38·8%) a universitarilor români se poate susține la studii numai cu stipendii, și că cuota este cu mult mai favorabilă pentru noi la studiile împreunate cu mai puține cheltueli (s. ex. la teologie, unde numărul stipendiștilor e de 75—100%).

O altă cauză principală a stărilor remarcate, este a se căuta în *nefericita aversiune a tinerimei noastre contra studiilor technice*. Această aversiune, fără îndoială, are rădăcini mai adânci, și este a se reduce la o particularitate, sau mai bine ȃis: la o slăbiciune a firei poporului nostru. Cu atât mai mult ni-se impune datoria de a o combate. Căci chiar aceste studii ar deschide tinerimei noastre culte un nou și vast teren pentru o activitate, pe cât de rodnică pentru dînșii, pe atât de foloșitoare pentru patrie și poporul nostru.

Credem deci, că toate acele cercuri, cari pot iniuri asupra tinerimei noastre în privința alegerii carierei, și în deosebi profesorii dela școalele noastre secundare, precum și corporațiunile cari administrează fondurile de stipendii, ar face un lucru bun și folositor, dacă și-ar validita întreaga lor influință, pentru a determina pe tinerii nostri cu aplecare și talent pentru studii technice, ca să se dedice acestei cariere și să-și continue studiile la o școală politehnică, sau la academii profesionale și de arte.

Căci și la *învățământul profesional și de arte* tinerimea noastră participă în număr aproape disparent. Statistica oficială nu ne servește cu date despre naționalitatea tinerimei studioase dela școalele de specialitate, dar o scim din experiență, că tinerii

români lipsesc aproape cu totul la aceste institute. Din statistica Raportului soc. „P. Maior“ vedem, că — abstragere făcând dela politehnicul din Budapesta, la care Românii reprezintă numai 0·62% ale ascultătorilor, și dela farmacie, unde suntem reprezentați cu 2·06%, — numărul tinerilor noștri la școalele profesionale (școale de specialitate tehnică) se reduce la următoarele cifre minimale:

la studii montanistice	11	Români	
„ „ de silvicultură	5	„	
„ „ „ agronomie	3	„	
„ „ tehnice	11	„	
„ „ comerc. super.	1	„	total 31 Români.

Aceleași stări le găsim la școalele de arte, unde — după statistica oficială — între 4032 ascultători sunt înscriși numai 30 (adecă 0·76%) Români, și anume dintre aceștia 1 la desen și 29 la musică.

Având în vedere talentele extraordinare și recunoscute de toată lumea, cu cari elementul nostru este înzestrat pentru toate artele, acest număr este nu numai insuficient, ci de-a dreptul inexplicabil.

*

Trecem acum la *învățământul secundar*. Statistica oficială arată în anul școlar 1896/7

la gimnasia sup. de stat	între 22.975 stud.	1807 Români	
„ „ „ autonome	„ 13.015	„ 681	„
„ „ inf. de stat	„ 5.616	„ 273	„
„ „ „ autonome	„ 2.012	„ 209	„
„ în total	„ 43.618	„ 2970	„ (6·81%)
„ școale reale	„ 9.539	„ 274	„ (2·86%)
„ în total la școale medii	„ 53.157	„ 3247	„ (6·10%)

Din aceste cifre vedem, că — deși situațiunea este ceva-și mai favorabilă pentru noi, decât la învățământul superior, — în proporțiunea cotei ce o reprezintă poporul nostru în populațiunea țării, numărul tinerilor români la școalele secundare ar trebui să fie de 3-ori mai mare, decum ni-l arată statistica oficială.

Observările și conclusiunile ce ni-se impun la aprețiarea acestor cifre sunt cam aceleași, ca și cele făcute asupra înv-

țământului superior. În deosebi accentuăm și la acest loc disproporțiunea numărului studenților români la școalele reale.

Pentru completarea acestei părți a tabloului nostru, mai amintim, că între 158 gimnasil numai 5, iar între 33 școale reale numai 1, deci în total între 191 școale secundare numai 6 (3·66%) se folosesc de limba română ca limbă de propunere, și că toate aceste institute nu sunt susținute din mijloacele statului.

Ce privesce sporiul tinerimei române la școalele secundare, găsim următoarele date:

la gimnasil

în anul școlar	1891	2451 Români, =	7·06%
" "	"	1891—5 (mediu)	2676 " 7·11%
" "	"	1896	2979 " 7·02%
" "	"	1897	2970 " 6·81%

la școale reale

în anul școlar	1891	253 Români, =	3·42%
" "	"	1891—5 (mediu)	264 " 3·20%
" "	"	1896	280 " 3·01%
" "	"	1897	273 " 2·86%

total la școale secundare

în anul școlar	1891	2704 Români, =	6·42%
" "	"	1891—5 (mediu)	2940 " 6·41%
" "	"	1896	3259 " 6·30%
" "	"	1897	3243 " 6·10%

Din aceste cifre vedem, că deși numărul elevilor români la școalele secundare crește din an în an, această creștere totuși — în proporțiunea sporiului ce-l arată celelalte popoare din țeară, — este insuficientă, și că *cuota în care elementul nostru participă la învățământul secundar este în continuă decreștere.*

La acest loc avem să mai vorbim despre *preparandii* (școale normale). Între cele 75 preparandii din țeară numai la 4 (adecă 5·32%) se propune în limba română, iar ce privesc numărul elevilor găsim

în anul școlar	1891	între 3.003 elevi	389 Români, =	12·96%
" "	"	1895 " 3.225	" 522 "	16·21%
" "	"	1896 " 3.211	" 546 "	17·00%
" "	"	1897 " 3.470	" 597 "	17·20%

Vedem deci, că aici (ca și la institutele teologice) *numărul elevilor români este proporțional și în constantă creștere*, ceea-ce confirmă pe deplin observările făcute mai sus cu privire la învățământul superior și în deosebi la studiul de teologie.

Un tablou cu totul nemulțămitor ne dau însă datele ce le găsim despre *preparandiile de institute*. Anume ni-se spune, că aceste institute au fost frecventate

la 1891 de	1.209,	între cari	9	eleve române,	= 0.74%
" 1892 "	1.337	" "	6	" "	0.45%
" 1893 "	1.348	" "	11	" "	0.80%
" 1894 "	1.581	" "	13	" "	0.82%
" 1895 "	1.814	" "	12	" "	0.66%
" 1896 "	2.011	" "	10	" "	0.50%
" 1897 "	2.353	" "	30	" "	1.27%

Vedem deci că numărul elevelor române în tot decursul deceniului din urmă a fost disparent, și pe lângă aceasta nu arată o tendență constantă de creștere, și nici pe departe nu sporesce în proporțiune cu înmulțirea elevelor de alte naționalități. Această împrejurare e un serios neajuns, care reclamă întreaga atențiune a celor competenți, și o sanare cu atât mai grabnică, cu cât chiar între împrejurările actuale este un interes vital pentru noi, ca tinerimea noastră femeiască să nu fie lipsită de crescătoare române.

Din cele expuse urmează, că acțiunea inscenată de Reuniunea femeilor române din Sibiiu pentru înființarea unei preparandii de institute, precum și propunerea prezentată de curând de D. Dr. R. Roșca comitetului central al Asociațiunii, pentru introducerea studiilor pedagogice în cursul complementar al școlii civile de fete, țin cont de una dintre cele mai urgente necesități culturale ale poporului nostru, și prin urmare reclamă concursul grabnic și deplin al cercurilor chemate de a realiza aceste proiecte.

*

Urmează acum să ne ocupăm cu *învățământul primar*.

Examinând în primul rând numărul școlii populare și creșterea lui dela 1881 încoace, va trebui să constatăm o stare preste măsură îngrijitoare.

Aflăm anume următoarele:

Numărul școalelor populare cu limbă de propunere

anul	total	română	magh.-rom.	rom. și magh.-rom. (laolaltă)
1881—5 (mediu)	16.103	2.720 (16·88%),	354 (2·19%),	3.074 (19·07%)
1886—90 „	16.617	2.473	542	3.015
1891—5 „	16.905	2.567	485	3.052
1896 —	16.884	2.292	705	2.997
1897 —	16.951	2.284 (13·50%),	709 (4·18%),	2.993 (17·68%)

Din aceste cifre rezultă, că — cu toate că școalele populare române nu sunt susținute din partea statului, ci exclusiv numai din sudoarea poporului nostru, — numărul lor *întrece chiar cuota ce o reprezentăm în populațiunea țerii*. Este aceasta o elocuentă dovadă a abnegațiunii și zelului, cu care poporul nostru dă și jertfesce pentru înaintarea sa culturală. De altă parte însă tabloul de sus arată și lucruri foarte dureroase și îngrijitoare pentru noi; anume el constată, că până-când numărul total al școalelor populare din țeară este în continuă creștere, până atunci *numărul școalelor populare române, în ultimele două decenii, scade consequent, atât prin maghiarisare, cât și prin închidere definitivă*.

Credem că este destul a remarca acest fapt, și că oricare Român cu mintea sănătoasă și cu inima la loc va scîi să aprețieze, și fără alt comentar, întreaga importanță și serioșitate a acestui trist adevăr.

Deși scim cari, și cât de mari sunt greutățile și piedecile ce se opun astăzi la noi învățămîntului primar român, nu putem trece preste constatările făcute, fără a accentua cu tot adinsul datoria bisericilor noastre, de a susține cu toate mijloacele posibile și cu extrema încordare a puterilor lor, *integritatea* terenului ocupat de noi în lucrarea și înaintarea noastră culturală. În această direcțiune ori-ce stagnare, și cu atât mai virtos: ori-ce pierdere, însemnează un ireparabil pas înapoi, o decadență compromițitoare pentru întreaga noastră generațiune.

Tot atât de triste, ca împrejurările mai sus remarcate, sunt și stările ce statistica oficială le constată cu privire la frecventarea școalelor populare române. Anume aflăm din Anuarul statistic, că *dintre toate naționalitățile din țeară Românii*

sunt cei mai neglijenți în privința frecventării școalelor populare. În anul 1897 au frecventat școalele populare

la Maghiari	83.56%	a copiilor în etate de școală
„ Germani	92.53%	„ „ „ „ „ „
„ Slovaci	84.49%	„ „ „ „ „ „
„ Români	58.56%	„ „ „ „ „ „
„ Ruteni	59.42%	„ „ „ „ „ „
„ Croați	77.08%	„ „ „ „ „ „
„ Sârbi	80.29%	„ „ „ „ „ „
„ alte naț. 94.92%	„ „ „ „ „ „	
în total	79.64%	„ „ „ „ „ „

Și mai trist este, că noi în ultimul deceniu nu am făcut nici un progres în această direcțiune. Despre aceasta ne conving următoarele date:

Anul	copii rom. în etate de școală	au frecventat școala
1891	415.691 (16.04%)	244.286 (58.77%)
1892	436.251 (16.34%)	250.612 (57.45%)
1893	448.843 (16.23%)	270.927 (59.72%)
1894	488.587 (16.96%)	283.868 (58.10%)
1895	490.335 (16.79%)	291.588 (59.47%)
1896	495.774 (16.92%)	291.430 (58.78%)
1897	498.405 (16.95%)	291.864 (58.56%)

Aceste stări sunt cât se poate de triste, și sanarea lor este un interes vital al poporului nostru. Vedem că legile existente, cu toată rigoarea lor, nu au putut aduce aproape nici o îmbunătățire. Însă ceea-ce nu s'a putut ajunge prin pedepse draconice, mai ușor se va pute face prin alte mijloace mai umane. Anume credem, că în această privință ar pute exercia o influință binefăcătoare în primul rând *organele bisericesci*, și consistoriile noastre și-ar câștiga un nou titlu la recunoștința credincioșilor lor, dacă ar năsuși neîntreput și cu tot adinsul, ca preoții dela sate să-și validiteze la toate ocaziunile date întreaga lor influință asupra parochienilor lor, ca să-i înduplece a-și trimite copii regulat la școală. De asemenea credem că ar pute înriuri și societățile noastre, și în deosebi Asociațiunea, care prinde rădecini tot mai adânci în popor, — luminând țărănimea noastră asupra necesității și foloaselor instrucțiunii de școală.

Incheiăm extrasul nostru din Anuarul statistic cu unele date referitoare la *consumațiunea de ziare*, care de asemenea este un criteriu pentru aprețiarea vieții intelectuale și a stărilor culturale ale unui popor. Durere, nici pe acest teren nu stăm mai bine decât pe celelalte.

Statistica oficială ne dă următorul tablou despre consumațiunea de ziare din patrie.

In anul 1897 s'au expedit postă :

	Ziare			Exemplare de ziar			
	indigene,	străine,	total	indigene,	străine,	total	
în limba maghiară	903	4	907	57.759,680	6,952	57.766,632	= 64·85%
„ „ germană	146	1478	1624	14.870,122	7.850,458	22.720,580	= 25·51%
„ „ sârbo-croată	99	—	99	3.511,282	—	3.511,282	= 3·94%
„ „ slovacă	22	8	30	1.787,230	37,791	1.825,021	= 2·05%
„ „ română	13	14	27	1.843,348	4,198	1.847,546	= 2·07%
„ alte limbi	20	648	668	196,999	1.143,293	1.340,292	= 1·58%
total	1203	2152	3355	79.978,661	9.102,692	89.081,353	= 100%

Din aceste cifre vedem, că consumațiunea de ziare la noi este minimală. In această privință ne întrec nu numai compatrioții nostri maghiari și germani, ci chiar și Sârbo-Croații și Slovacia. Intre asemenea împrejurări este eschisă deadreptul posibilitatea, ca presa noastră periodică să se ridice la un nivel mai înalt.

*

In cele expuse am parcurs toate tărîmurile principale ale vieții noastre culturale, și a trebuit să constatăm, că în comparație cu stările popoarelor conlocuitoare, elementul nostru stă pe un nivel cu totul inferior.

Este dureros pentru noi a face o asemenea constatare, dar este o necesitate imperativă a descoperi, fără ori-ce reserve, acest trist adevăr, ca fie-care dintre noi să afe, ce mari probleme ni-se impun, ce mari datorii avem de împlinit pentru înaintarea culturală a poporului nostru. Căci prea ne-am obișnuit a ne amăgi, din incidentul câte unui mic succes, cu frase optimiste, și a desconsidera și depreția forțele și însemnătatea concurenților noștri; prea mult ne place a ne provoca la *numărul* ce-l reprezentăm, și prea des uităm, că în *viața popoarelor nu massa brută, ci hărnicia și superioritatea elementelor etnice are rolul decidentor.*

Și superioritatea popoarelor zace singur numai în cultura lor.

CRONICA NOTARULUI ANONIM AL REG. BÉLA.

„*Gesta Hungarorum*“ a notarului anonim al regelui Béla (Belae regis Hungariae notarius) este cea mai veche cronică a Ungariei, și prin împrejurarea, că se ocupă cu descălecarea Maghiarilor și cu popoarele ce aceștia au găsit în noua patrie, formează totodată și cel mai vechiu document pentru istoria Românilor din această țară. În deosebi partea cronice, care constată: că Maghiarii, la venirea lor, au găsit aici pe Români ca popor autohton, este cea mai prețioasă și puternică dovadă pentru continuitatea elementului nostru pe pământul Daciei Traiane.

Astfel cronica notarului anonim este în primul rând pentru noi Români un document istoric de o capitală însemnătate. Cu toate aceste ea, până în ziua de astăzi, este cunoscută cărturarilor noștri mai mult numai după nume. Căci deși dela 1746 încoace, când cronica aflată în biblioteca imperială din Viena a fost publicată pentru prim dată de Schwandtner în „*Scriptores Rerum Hungaricarum*“, a vădit lumină în toate limbile culte o întreagă literatură despre această importantă scriere, noi nu avem încă nici măcar o traducere românească a celei mai vechi cronice ce se ocupă cu istoria Românilor din patrie.

Credem deci, că servim un înalt interes cultural și că reparăm o omisiune pe cât de enigmatică, pe atât de puțin scusabilă, — dacă ne folosim de traducerea ce ni s'a pus la dispoziție prin D. *Mich. Béșan*, notar public în Lugos, spre a face accesibilă pentru toți cărturarii români prețioasa cronică a notarului anonim.

Deși traducerea D-lui Béșan, după informațiunile luate dela locurile cele mai competente, este pe deplin fidelă, ne-am vădit totuși îndemnați, ca pentru ridicarea valorii publicațiunii noastre, să dăm paralel cu traducerea românească și textul original latin, întregit și adnotat după o edițiune mai recentă a Academiei maghiare.

Părțile întregite ale textului le publicăm cu litere *cursive*, iar pentru a arăta și forma exterioară a cronice, reproducem

(după „Enciclopedia Română“) un facsimile al primei sale pagini.

Spre orientare prealabilă lăsăm se urmeze aici — tot după „Enciclopedia Română“ — următoarele informațiuni despre cuprinsul, originea, etatea și autenticitatea cronicei, precum și repertoriul complet al literaturii referitoare la cronica notarului anonim.

*

Cronica s'a păstrat în un singur manuscris dela începutul secl. XIV, o copie necompletă a originalului, cuprinzând numai originile Ungurilor și cucerirea Ungariei, cu luptele urmate până la 955. În prolog autorul spune, că scrierea sa este cea dintâiu cronică a Ungariei asupra originilor poporului și genealogiei regilor; iar mai departe (cap. 15), făcând mențiune de o întâmplare din timpul regelui Andreiu I. (1047—1060) el adaugă: „cum se va spune în cele următoare“. Tot pentru timpul lui Andreiu I aflăm citate în cronica de Buda, „cărțile vechi „*Gesta Hungarorum*“, nume ce îl are și cronica lui Anonymus. Deci „*Gesta Hungarorum*“ a lui Anonymus, care, după spusele autorului, cuprindea și „genealogia regilor“, — pe când cele 57 capitule păstrate în o singură copie nu ajung nici până la Geisa, tatăl lui Stefan cel Sfânt — avea în original și istoria regilor, adevărită ca existentă pentru timpul lui Andreiu I. Acest fapt este important pentru a stabili etatea autorului, chestiune mult controversată până acum.

Béla, al cărui fost notar (quondam bone memorie gloriosissimi Bele regis Hungarie notarius) se numesce Anonymus, e numele a patru regi ai Ungariei. Béla I la 1061—1063, Béla II la 1131—1141, Béla III la 1173—1196 și Béla IV la 1235—1270. Roesler (*Romänische Studien*, Leipzig 1871) și adepții lui, între cari mai ales Marczali (*Ungarns Geschichtsquellen im Zeitalter der Arpaden*, Berlin 1882), fac pe Anonymus notar al lui Béla IV., ultimul din regii cu acest nume. Această părere, inadmisibilă pentru mai multe criterii ale cronicei, după-cum arată distinsul nostru istoric Dr. D. Onciul, cade prin faptul că înainte de suirea pe tron a lui Béla IV,

exista în Ungaria o cronică numită „Gesta Ungarorum“, din care călugării Dominicani s’au informat despre vechia patrie răsăriteană a Maghiarilor, înainte de a întreprinde misiunea lor predicătoare în acele părți. Extrasul dat din acea cronică în memoriul dominicanului Ricardus din a. 1237 asupra acestei misiuni săvârșite (Theiner, Monum. Hung. I. 151), corespunde întocmai cu partea respectivă din „Gesta Hungarorum“ a lui Anonymus și prezintă lucruri, cari nu se află în altă cronică ungurească, afară de cea a lui Anonymus. Neputând admite, că Anonymus, concordând astfel cu extrasul dominican din o cronică „Gesta Ungarorum“, ar fi utilizat o asemenea cronică anterioară lui, unde el însuși prezintă cronica sa ca cea dintâiu cronică a Ungariei, trebuie să susținem, că acea cronică existentă înainte de Béla IV, cu nume și conținut ca cea a lui Anonymus, este însăși cronica acestuia. În conformitate cu acest fapt mai mulți istorici de acum țin pe Anonymus de notar al lui Béla III, părere susținută mai întâiu de Engel (Commentatio de expeditionibus Trajani ad Danubium et de origine Valachorum, Vindobonae 1794) și Pray (Historia regum Hungariae tom. I., Budae 1801). Dar argumente directe pentru timpul acestui rege lipsesc.

Sciind însă, că cronica lui Anonymus cuprindea și istoria regilor, probabil până în timpul său, trebuie cercetat dacă în celelalte cronici unguresci nu se află urme din acea parte a cronicei și, prin aceasta, indicii pentru etatea autorului. În această privință ne surprinde faptul că în cronica ilustrată (Chronicon pictum, ed. Florianus, Historiae Hungaricae fontes domestici, vol. II.), scrisă în a. 1358 după isvoare mai vechi, partea despre domnia lui Béla II și a fiului său Geisa II, care i-a urmat în domnie, are cu totul caracterul contemporanității. Vedita părtinire a cronicarului pentru acești doi regi, ostilitatea lui fățișă în contra regelui Coloman (care orbise pe Béla II și tatăl său Álmos) și în contra fiilor săi Stefan II și Boris — în toată cronica singurul cas de nedevotament și ură față cu dinastia, — în fine expresiuni ca: „și pe dușmanii lui (Béla) i-a dat Dumnezeu de ocară până în ziua de astăzi“ (cap. 64), aceste criterii arată invederat, că autorul original al acestei părți a cronicei era un curtean al regilor Béla II

Patet magister iuravit plog^o in gesta hungarum.
ac quondam bone memorie gloriosissimi bele regis
hungarie notarius. H. suo dilectissimo amico iuro
venerabili. et arte liberalis sciencie iubito. salutem
et sue petitionis affectum. Dū dum in scolari studio
fuit videns. et in historia fiana qm̄ ego ē summo amore
cōplexus ex libris daretus frugū ceretorū q; auctoz sic a ma
gistris meis audiverā. in unū uolumen p̄o s̄lo. cōpilaverā.
pari uoluntate legerem. petisti a me ut sic hystoriam no
lanam bellaq; grecorū scripseram. ita et genealogiam regū
hungarie et nobilitū suoz qualiter septē p̄ncipales p̄sonē
que herumoger uocant de terra scythica descendunt. uel
qualis sit t̄ra scythica. et qualit̄ sit generat̄ dux almus.
aut quare uocat̄ alū p̄nū dux hungarie a quo reges hunga
rorū originem dixerunt. uel q̄t regna et reges s̄ subuogaue
runt. aut quare p̄p̄s de t̄ra scythica egressus. p̄ p̄dona alie
nigenaz hungarū et in sua lingua p̄pa mogerū uocant̄ t̄ scri
berem. P̄misi enī me facturum. s̄ alius negotiis impedit̄ tu
e pensis et mee p̄missionis iā pene etiā oblit̄. n̄ in p̄litas
tua dilectio debuit reddere monuist̄. Omemor s̄ t̄ue di
lectiois quāuis multis et diuersis hui laboriosi sc̄h̄ impe
dit̄ sim negotiis. facere tam̄ agyllus sum que facere uol
sisti. et eadē traditiones Lueriorū hystoriorū diui
ne gr̄e sibi auxilio optimū estimans ut ne posteris in
ultimam generationē obliuioni tradat̄. Optimū s̄ dixi ut
uere et simpliciter t̄ scriberem. s̄ legentes possint agnoscere
quorū res geste essent. Et si tam nobilissima gens hungarie
p̄mordia sue generationis. et fortia queq; facta sua. ex falsis fa
bulis rusticorū uel a garrulo cantu ioculatorū quasi sompnan
do audiret. ualde in decore et satis indecent̄ esset. Ergo p̄nū
āno de certa scripturaz explanatione. et apta hystoriarū
interpretatione rerū ueritatem nobilit̄ p̄cipiat. felice s̄ hun
garia. cui s̄t dona data uaria. Omnis enī horis gaudeat
de munere sui litatoris. *Qua exordium genealogie re*

și Geisa II. Cu Geisa II (1141—1161), după care urmează în toate cronicile unguresci, o frapantă lacună până la Andreiu II (1205—1235), se sfârșește această parte mai veche a istoriei regilor cu caracter contimporan pentru atâtia jumătate a secl. XII. Stilul ei, cu descrieri de persoane după modele medievale despre istoria troiană, cum e descrierea lui Coloman (cap. 60), înfățișat ca un adevărat Thersites, are această caracteristică comună cu Anonymus, care deasemenea împrumută descrierea persoanelor sale din istoria Troiană a lui Dares Phrygius ș. a. Și notarul lui Béla fiind, după spusele sale proprii, primul cronicar al Ungariei, el urmează să fie acel cronicar contemporan cu Béla II și Geisa II. Pentru timpul acestor regi cronica lui Anonymus presintă încă diferite alte criterii, pe lângă înrudire cu acea parte din cronica ilustrată, criterii, cari îl denotă ca notar al lui Béla II.

După toată probabilitatea Anonymus a scris deci cronica sa în domnia lui Geisa II (1141—1161), ducând-o până în timpul său. Dar istoria regilor, constatată, cum am văzut, până în domnia lui Andreiu I, cu urme aflate în cronica ilustrată până în domnia lui Geisa II, unica copie necompletă a cronicii lui Anonymus nu ne-a păstrat-o, această parte fiind cuprinsă în alte cronici posterioare. Păstrarea separată a părții dintâiu o mulțămim poate împrejurării, că ea se deosebia de celelalte cronici, cari încep cu istoria Hunilor, adăugată pe la începutul secl. XIII, și urmată, după o scurtă narațiune a venirii Maghiarilor, de istoria regilor. Faptul, că istoria Hunilor lipsese la Anonymus, este de asemenea unul din argumentele pentru etatea lui mai veche.

Partea păstrată, cuprindând cucerirea Ungariei și luptele avute cu popoarele aflate aici de Maghiari, cu sciri mai bogate ca celelalte cronici, este importantă pentru etnografia și istoria Ungariei și Ardealului pe timpul venirii Maghiarilor. *În deosebi cu privire la istoria Românilor din Dacia, ea este cel mai prețios isvor istoric pentru acel timp.* Autenticitatea scirilor lui Anonymus în această privință, contestată de Roesler și adepții săi, se confirmă prin cercetări mai recente.

*Lituratura referitoare la anonymus.**I. În limba latină.*

1. Anonymi Belae regis notarii, historia hungarica de septem primis ducibus Hungariae ad usum et utilitatem publicam ex codice M. S. membranaceo Bibliothecae Augustae, anno superiore primum labente iterum in lucem data. Cassoviae, anno 1747. Typis, academicis societatis Jesu.
2. Anonymi Belae regis notarii, historia hungarica de septem primis ducibus Hungariae ad usum et utilitatem publicam, ex codice M. S. membranaceo Bibliothecae Augustae anno superiore primum labente iterum in lucem data. Anno salutis 1747, mense Aug. Claudiopoli, Typis academicis soc. Jesu.
3. Anonymi Belae regis notarii, Historia hungarica de septem primis ducibus Hungariae, ad usum et utilitatem publicam ex codice M. S. membranaceo Bibliothecae Augustae anno superiore primum labente iterum in lucem data. Cassoviae 1772. Typis collegii Academici Societatis Jesu.
4. Bartal Georgius de Beleháza; Commentariorum ad historiam status iuris publici Hungariae aevi medii libri XV. Tom. I III. Posenii 1847. Typis Caroli Friderici Wigand.
5. Bartolomaeides Ladislaus: Tractatus historico-philologicus de nomine Tumor et ei similibus, apud Anonymum Belae regis notarium, obviis, ac loca, imprimis Comitatus Gömöriensis designantibus vocabulis. Leutschoviae 1804. Typis Josephi Caroli Mayer.
6. Bándossy Joannes: Supplementum analectorum terrae Scepusiensis. Notationibus, ex veteri ac recentiore Hungarorum historia depromptis. Leutschoviae 1802. Typis Michaelis Podhoranszky de ead.
7. Bolla Martinus: Dissertatio de Valachis qui Transilvaniam incolunt: Scripta instar responsionis ad Libellum supplicem, quem Aug. Imper. Leopoldo II. anno 1791. Natio valachica porrexerat.
8. Cornides Daniel: Commentatio de religione veterum Hungarorum. Edidit, suamque de origine hungaricae gentis dissertationem adiecit Christianus Engel. Viennae 1791. Sumptibus Stahelianis 8°.
9. — — — Vindiciae Anonymi Belae regis notarii. Editae auctae a J. Christiano Engel. Budae 1802. Typis et sumptibus Regiae universitatis pestanae typographiae.
10. Dankovszky Gregorius; Anonymus Belae regis notarius, Simon de Kéza, et Joannes de Turotz de Hungarorum natali solo referentes recensiti et illustrati, a Gregorio — literarum graecarum in Reg. Academia possoniensi professore r. p. Posenii, Typis haeredum Belnayanorum 1826.
11. Desericus Josephus Innocentius: De iniciis ac maioribus Hungarorum commentaria. Budae et Pestini 1748—60.
12. Eder Josephus Carolus: Supplex Libellus Valachorum Transilvaniae iura tribus receptis nationibus communia postliminio sibi adseri postulantium. Cum notis historico-criticis. Claudiopoli 1791. Typis Mart. Hochmeister.
13. — — — Scriptores rerum Transsilvanicarum. Christiani Schesaeri ruinae pannonicae libri quattuor statum rei publicae et religionis in Ungaria et Transsilvania, temporibus Joannis Sigismundi Zapolya complexi. Ex editione Wittenberg. Anno 1581. recusati. Cibinii 1797. Typis Mart. Hochmeister.
14. Endlicher Stephanus Ladislaus: Anonymi Belae regis notarii De gestis Hungarorum liber. Textum ad fidem Codicis membranacei Bibliothecae Cesareae Vindobonensis recensuit, prolegomena et Indices addidit. . . . Hungarus possoniensis. Viennae 1827. Typis et sumptibus Caroli Gerold. Facs. & mappa.
15. — — — Rerum hungaricarum monumenta Arpadiana. Sangalli 1849. Scheitlin & Zollikofer.

16. Engel Christian: *Disquisitio critica, quo in loco nunc adhuc cognitio nostra de Hungarorum origine, et cum aliis gentibus affanitate posita sit?* Viennae 1791. Sumptibus Stahelianis.
17. — — *Commentatio de expeditionibus Traiani ad Danubium, et origine valachorum. Ab ill. societate scientiarum Goettingensi praemio ab eadem proposito proxime accedere indicata. Cum epistola C. G. Heyne ad auctorem missa et columnam Traiani illustrante.* Vindobonae, 1794. Apud Jos. Comesina.
18. Florianus, Magistri P. Belae regis notarii. *Gesta Hungarorum. Historiae Hungaricae fontes domestici. Scriptores vol. II. Quinque-Ecclesis* 1883.
19. Fuchshofer Damianus: *Monasteriologia Regni Hungariae.* Wesprimii 1803. Typis et Sumptibus Michaelis Sammer.
20. — — *Recognovit, ad fidem fontium revocavit et auxit Maurus Czinár pestini 1858—60.* Vindobonae et Strigonii 1869.
21. Grossing Franciscus Rudolphus: *Jus publicum Hungariae. Unica complexum dissertatione.* Halle Saxonum 1786. In typographia Helleriana.
22. — — — *Animadversione in ius publicum Hungariae* 1786.
23. — — — *Reputatio iuris publici Hungariae. Conspectum iurium ac consvetudinum regni Hungariae genuinae perhibens. Pestini, Budae ac Cassoviae* 1790. In biblio. Ign. Ant. de Strohmayr.
24. Haner Georgius Jeremias: *De scriptoribus rerum hungaricarum et transilvanicarum, scriptisque eorundem antiquioribus, ordine chronologico digestis adversaria saxonis Transsilvani.* Viennae 1774. Typis Joan. Thomae nob. de Trattner.
25. — — *Opus posthumum* Viennae 1777.
26. Hell Maximilian: *De primis Ungarorum sedibus, seu de prima Ungarorum patria.* Manuscris.
27. — — *Dissertatio de ultimo Ungarorum adventu in Pannoniam seu hodiernam Ungariam.* Manuscris.
28. — — — *Tabula geographica Ungariae veteris ex historia Anonymi Belae regis notarii* 1772. Appendix ad opus Cornidis.
29. Horányi Alexius: *Memoria Hungarorum et provincialium scriptis editis notorum. quam excitat Hung. Budensis de CC. RR. Scholarum piarum Viennae 1775—77.* Impensis Antonii Loewij, bibliopolae posoniensis.
30. — — — *Nova memoria Hungarorum et provincialium scriptis editis notorum quam excitat Hung. Budensis Cler. Reg. Scholarum piarum pestini* 1742. Typis Mathiae Trattner.
31. Kaprinali Stephanus: *Hungaria diplomatica temporibus Mathiae de Hunyad regis Hungariae.* Vindobonae 1767—71. Typis Joannis Thomae nob. de Trattner.
32. Katona Stephanus: *Historia critica primorum Hungariae ducum, ex fide domesticorum et externorum scriptorum concismata in reg. Universitate Budensi historiarum doctore archidioecesis Strigoniensis presbytero.* Pestini 1778. Sumptibus Joannis Michaelis Weigand et Joanis Georgii Koepf bibliopol.
33. — — — *Examen vetustissimi M. Moraviae situs, cum vindiciis Anonymi Belae notarii, institutum aa. II. et philosophiae doctore, presbytero Strigoniensi.* Pestini, Budae et Cassoviae 1786. Sumptibus Joannis Michaelis Weigand 8° 111.
34. — — — *Historia pragmatica Hungariae.* Budae 1782. Typis regiae Universitatis.
35. — — — *Amicum responsum presbyteri Strigoniensis ad hypercriticon Georgii Szklenar aa. II. et philos. nec non in regio posoniensi archigygnasio humaniorum literarum doctoris senioris.* Budae 1788. Typis regiae Universitatis.
96. — — — *Vetus Moravia, rursus ad suos limites reducta — presbytero Strigoniensi.* Budae 1789. Typis regiae Universitatis.
37. Kercselich Balthasar Adamus: *De regnis Dalmatiae, Slavoniae, notitiae preliminares Studio, labore, ac impensis nobilis honorabilisque viri de Corbavia Zagrabiae* 1770.

38. Kereszturi Josephus Aloysius: Tentamen publicum ex historia pragmatica Ungariae, quod in regia universitate pestiniensi anno 1812 Mense Martio ex institutionibus aa. u. et phil. doctoris, hist. univ. et pragm. professoris p. o. subiverunt Augustinus Kállay, Carolus Wlasits, Christophorus Christen, Jos. Kovács, Ludovicus Schedius. Pestini 1812. Typis Mathiae Trattner.
39. — — — Tentamen publicum ex historia pragmatica Ungariae, quod in regia universitate Pestiniensi anno 1813 ex praelectionibus subiverunt Alb. Wachtler etc. Pestini 1813. Typis Trattnerianis.
40. — — — Tentamen publicum ex historia pragmatica Ungariae, quod in regia Universitate Pestiniensi anno 1813, ex institutionibus, subiverunt Em. Zaborsky etc. Pestini 1813. Typis Mathiae Trattner.
41. — — — Dissertationes historico-criticae occasione, tentaminum publicorum vulgatae, quaevis Belae regis notarii aetas eiusque de origine, sedibus asiaticis, acmigratione alisque gentis magyarorum traditiones adversus novatorum calumnias, et fragmenta vindicantur. Pestini 1814. Typis Joan. Thom. Trattner.
42. — — — Historiae iurisque publici Ungariae amvenitates. Vindobonae 1783. Typis a Baumeisterianis.
43. Kovachich Martinus Georgius: Vestigia Comitiorum apud Hungaros ab exordio regni eorum in Pannonia usque ad hodiern. diem celebratorum. Budae 1790. Typis regiae Universitatis.
44. Kuun Géza Comes: Relationum Hungarorum cum oriente, gentisque orientalis originis historia antiquissima. Claudiopoli 1893—5.
45. Lambecius Petrus, Hamburgensis: Diarium sancti itineris Cellensis. Vindobonae 1666. Typis Mathaei Cosmorovy s. caes. maj. typographi.
46. — — — Commentariorum de Augustissima Caesarea Vindobonensi lib. I—VII. Opera et studio Adami Francisci Kollarii, pannonii Neosoliensis, Mariae Theresiae Aug. a consiliis et vindobonensis Bibliothecae palatini custodis primarii Vindobonae 1766—82.
47. Mátyás Florianus: Historiae Hungariae fontes Domestici. Quinque ecclesiis 1883.
48. Nessel Daniel: Sciagraphia, sive prima delineatio et brevis notitia magni corporis historici, haecenus inediti, brevi tamen, deo volente edendi, in varia Syntagmata, diversosque tomos ratione diversitatis materiae concinne divisi etc. Vindobonae 1692. Typis Joannis Jacobi Mann.
49. Nova Acta eruditorum, anno 1748 publicata. Lipsiae 1748.
50. Pray Georgius: Annales veteres Hunnorum, Avarum et Hungarorum, ab anno ante natum Christum CCX ad annum Christi 947, deducti ac maximam partem et orientis, occidentisque rerum scriptoribus congesti, opera et studio Societatis Jesu sacerdotis. Vindobonae 1761—66. Sumptibus Hermanni Josephi Krüchseri. Universitatis bibliopolae.
51. — — — Dissertationes historico-criticae in annales veteres Hunnorum, Avarum et Hungarorum auctore, et Mariae Theresiae Augustae honoribus dicertae ab illustrissimo domino dno Josepho Comite Erdödy de Monyorókerék. Anno salutis 1774. Vindobonae, Typis Leop. Joan. Kaliwoda, aulae imperialis typographi.
52. — — — Historia regum Hungariae, cum notitiis praeviis ad cognoscendum veterem regni statum pertinentibus opera et studia Georgii Pray abbatis B. M. V. de Tormova et cath. eccl. M. Varadinen. Canonici conscripta et in tres partes divisa Budae, Typis et sumptibus regiae Universitatis pestinae Typographiae anno 1801.
53. Repraesentatio et humillimae preces Universae in Transsilvania Valachicae nationis se pro regnicolari natione, qualis fuit, autoritate regia, declarari, seque ad usum omnium iurium civilium, ex quo non lege, non iure, sed temporum duntaxat iniuria, cum initio praesertim superioris saeculi exclusa est, reponi de genu supplicantis Martio, 1791. Jassy.

54. Sajnovics Joannis: S. J. ungarî Tordasiensis e Comitatu Alba-Regalensi Regiæ Scientiarum Societatis Hafniensis et Nidrosiensis socii Demonstratio, idioma ungarorum et lapponum idem esse. Regiæ Scientiarum Societatis Danicæ praelecta et typis excusa Hafniæ anno 1770 recusa. Tyrnaviæ, typis collegii Academici Societatis Jesu.
55. Schwandtnerus Joannes Georgius: Scriptores rerum hungaricarum veteres, ac genuini, partim primum ex tenebris eruti, partim antehac quidem editi, nunc vero ex Mss codicibus, et rarissimis editionibus, bibliothecæ Augustæ Vindobonensis, ab in numeris mendis vindicati, plurim. variantibus lecttonibus et necessariis, hinc inde quibusdam notis illustrati: partim etiam ad nostra usque tempora continuati, multisque in locis auctiores redditi, antiquissimis demum incunulis exornati et cum amplissima præfatione Matthiæ Belii, nec non instructissimo rerum verborumque indice, in nitidissimam hanc formam redacti. Cura et studio Austriaci Stadelbirehensis. Vindobonæ 1746—48. Impensis Joannis Pauli Kraus bibliopolæ Vindobonensis.
56. Schwandtnerus Joannes Georgius: Scriptores rerum hungaricarum veteres ac genuini etc. Tyrnaviæ 1765. Typis Collegii Academici Societatis Jesu.
57. — — Scriptores rerum hungaricarum veteres et genuini etc. Vindobonæ. Typis Joannis Thomæ nob. de Trattnern, caes. reg. aulae typographi et bibliopolæ 1766—68
58. Szeredai Antonius, de Szentháromság: Series antiquorum et recentiorum Episcoporum Transsilvaniae. A. Carolinae Anno 1790. Typis Episcopalibus.
59. Szirmay Antonius: Hungaria in parabolis, sive Commentarii in adagia et dicitæria Hungarorum. Edidit Georg. Kovachich. Budæ 1804. Typis reg. Universitatis.
60. — — Editio altera, priore longe auctior et emendacior, Budæ 1807.
61. — — Notitia historica Comitatus Zempleniensis. Edita et indicibus provisâ, industria M. G. Kovachich Senquiciensis. Budæ 1804. Typis regiæ universitatis pestanae.
62. — — — Notitia politica, historica, topographica incliti Comitatus Ugochiensis. Edita et indicibus provisâ industria M. G. Kovachich Senquiciensis. Pestini 1805.
63. Szklenár Georgius: Vetustissimus magnæ Moraviæ situs et primus in eam Hungarorum ingressus et incursus, quem geographice, historice, critice descripsit et retrusit ac plerumque coævis monumentis illustravit. Posenii, Typis Joannis Michaelis Landerer 1784.
64. — — — Editio secunda correctior. Posenii 1788. Apud Aloisium Doll et Schwaiger bibliop.
65. — — — Hypercriticon examinis vetustissimi M. Moraviæ situs et vindiciarum Anonymi Belæ regis scribæ. Posenii 1788. Typis Joannis Michaelis Landerer.
66. Tabulae codicum manu scriptorum præter graecos et orientales in bibliotheca palatina Vindobonensi asservatorum. Edidit Academia Caesarea Vindobonensis. Vindobonæ venum dat Caroli Geroldi filius. 1864—75.
67. Thunmann Joannes: De Comanis, ab Hunnis plane diverso populo. Acta societatis Jablonovianæ. Anno 1773. Lipsiæ 1774.
68. Tomka Szászky Johannes: Introductio in geographiam Hungariæ antiqui et mediæ ævi. Quondam et veteribus monumentis eruta et VI. tabulis illustrata. Posenii 1781. Typis Francisci Patzko Posenii 1750.
69. Thorma Franciscus: Ex praelectionibus Antonii felicis Lenghel a S. M. in gymnasio pestiensi Scholarum piarum disputationi publicæ expositæ dissertationes. Pesthini Typis Eizenbergerianis 1768.

II. În limba germână.

1. Briebecher Rudolf: Der gegenwärtige Stand der Frage über die Herkunft der Rumänen. Programm des ev. Gymnasiums zu Hermannstadt 1896.
2. Büdinger Max: Oesterreichische Geschichte bis zum Ausgange des 13. Jahrhunderts. Leipzig 1858. Druck und Verlag von B. G. Taubner.
3. Cassel Selig: Magyarische Alterthümer. Berlin, Verlag von Veit und Comp. 1848.

4. Czoernig Karl Freiherr: Etnographie der oesterreichischen Monarchie. Wien 1857. Aus der kais. kön. Hof- und Staatsdruckerei. Über die Glaubwürdigkeit der Nachrichten des Anonymus Belae, namentlich in Betreff der Einwanderung der Ungern in ihr heutiges Gebiet und der dort angetroffenen Völker.
5. Dümmler Ernst: Geschichte des ostrfränkischen Reiches. Berlin 1862—5. Verlag von Duncker und Humboldt. (Jahrbücher der Deutschen Geschichte).
6. Eder Jos. Karl: Gebuehrliche Nothwehr gegen die Ausfälle des Recensenten in der Jenaer Allg. Litt. Zeit. (Siebenbürg. Quartalschrift 1798).
7. Engel Christian: Geschichte des ungrischen Reiches und seiner Nebenländer. Halle 1797—1804.
8. — — Geschichte des Königreichs Ungern. Tübingen 1811. J. G. Cotta'sche Buchhandlung.
9. — — Geschichte des ungrischen Reiches. Wien 1813—14. Comesinsche Buchhandlung.
10. Fessler, J. A.: Die Geschichten der Ungern und ihrer Landsassen. Leipzig 1815—25 Bei J. F. Gleditsch.
11. Gatterer Joh. Christ.: Versuch einer allgemeinen Weltgeschichte. Göttingen 1792 Im Verlag Vandenhoeck und Ruprecht.
12. Gebhardi Ludw. Albrecht: Geschichte des Reiches Hungarn und der damit verbundenen Staaten. Leipzig 1778. Bei Weidmanns Erben und Reich.
13. Grisellini Franz. Versuch einer polit. und natürl. Geschichte des Temesvarer Banats. Wien 1780.
14. Grossing Francisc Rudolf: Ungarisches allgemeines Staats- und Regiments-Recht aus dem lateinischen übersetzt von einem Freunde dessen, was Recht ist. 1786.
15. Gustermann Anton Wilhelm: Die Ausbildung der Verfassung des Königreiches Ungern, aus der Geschichte und aus den Gesetzen dieses Reiches dargestellt. Wien 1811. Im Verlage bei Anton Doll.
16. Heinmann Ludwig: Zur Kritik ungarischer Geschichtsquellen im Zeitalter der Arpaden. 1888.
17. Hilferding A. Geschichte der Serben und Bulgaren. Aus dem russischen von I. E. Schmallers. Bautzen 1856—64.
18. Hunfalvy Paul: Die Rumänen und ihre Ansprüche. Wien und Teschen 1883 Verlag von Karl Prochaska.
19. — — Jos. Lad. Pič's „Der nationale Kampf gegen das Ungarische Staatsrecht“. Wien und Teschen 1883. Karl Prochaska.
20. — — Wie die Rumänen Geschichte schreiben. Ungarische Revue 1885.
21. — — Neuere Erscheinungen der rumänischen Geschichtsschreibung. Wien und Teschen 1886. Verlag von Karl Prochaska.
22. Jung Iulius: Roemer und Romanen in den Donauländern. Innsbruck 1877. Verlag der Wagner'schen Universitätsbuchhandlung.
23. Karamsin Nicolaus: Geschichte des russischen Reiches, übersetzt von Fr. Hauenschild, Riga 1820. bei C. I. G. Hartmann.
24. Klaič Alois: Slavonien vom X bis zum XIII Jahrhundert. Agram 1882.
25. Kollár Adam Franc.: Welches ist der Comitate oder Gespanschaften, wieviel derselben waren im 13. Jahrhunderte und wie war ihre damalige Militair- und Civilverfassung? Wien 1771.
26. Krajner Emerich: Die ursprüngliche Staatsverfassung Ungarns seit der Gründung des Königthums bis zum Jahre 1382. Wien 1872. Druck und Verlag von Carl Gerold's Sohn in Wien.
27. Lorenz Ottokar: Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter seit der Mitte des 13. Jahrhunderts. Berlin 1886. Verlag von Wilhelm Hertz.
28. Mailáth Joh. Graf: Magyarische Gedichte übersetzt. Stuttgart und Tübingen 1825. In der I. G. Cotta'schen Buchhandlung.
29. — — Geschichte der Magyaren. Regensburg 1852.

30. Maniu Vas.: Zur Geschichtsforschung über die Rumänen. Historisch-kritische und ethnologische Studien von V. Maniu, Secretair der historischen Section der Akademie der Wissenschaften zu Bukarest. Deutsch von P. Brosteanu. Reschitza 1884. Buchdruckerei Simeon Poerean.
31. Márczali Heinrich: Ungarns Geschichtsquellen im Zeitalter der Arpaden. Berlin 1882. Verlag von Wilhelm Hertz.
32. Palacky Franz: Geschichte von Böhmen.
33. Palkovics Georg: Ein paar Worte über die Schrift: Abkunft der Magyaren. Dargethan von Schlözer in seinem Nestor. Pressburg 1827.
34. Pič Jos. Lad: Über die Abstammung der Rumänen. Leipzig 1880. Verlag von Duncker und Humbolt.
35. — — — Der nationale Kampf gegen das ungarische Staatsrecht. Ein Beitrag zur Kritik der älteren ungarischen Geschichte. Leipzig 1882. Verlag von Duncker und Humbolt.
36. — — — Zur rumänisch-ungarischen Streitfrage. Skizzen zur ältesten Geschichte der Rumänen, Ungarn und Slaven. Verlag von Duncker und Humbolt.
37. Potthast August: Wegweiser durch die Geschichtswerke des europäischen Mittelalters von 375—1500. Berlin 1862. Hugo Kastner. — Verbesserte und vermehrte Auflage. Berlin 1895—6. W. Weber.
38. Rademacher Otto: Zur Kritik ungarischer Geschichtsquellen. Forschungen zur deutschen Geschichte XXV. Herausgegeben von der historischen Commission bei der kön. bayerischen Akademie der Wissenschaften. Göttingen 1885.
39. Roesler Robert: Romänische Studien, Untersuchungen Zur älteren Geschichte Romäniens. Leipzig 1871. Verlag von Duncker und Humbolt.
40. Rösler Eduard: Zur Kritik älterer ungarischen Geschichte. Troppau. Druck von Alfred Trassler 1860.
41. Rühl Franz: Zu den Quellen des anonymen Notars des Königs Bela. Herausgegeben von der historischen Commission bei der kön. bayerischen Akademie der Wissenschaften. Göttingen 1883.
42. Schlözer August Ludwig: Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen. Göttingen 1795. Im Vanderhoek-Ruprechtschen Verlage.
43. — — — Nestör. Russische Annalen in ihrer slavonischen Grundsprache: verglichen von Schreibfehlern und Interpolationen gereinigt, erklärt und übersetzt. Göttingen 1802—9. Bei Heinrich Dieterich.
44. Schwartner Martin: Statistik des Königreichs Ungern. Pest 1798. Gedruckt bey Matthias Trattner.
45. Semler Johann Salomon: Die allgemeine Geschichte von Russland Halle 1765. Joh. Justinus Gebauer.
46. Spittler L. J. Entwurf der Geschichte der europäischen Staaten. Berlin 1793. Bey August Mylius.
47. Sültzer Franz Joseph: Geschichte des transalpinischen Daciens, das ist: der Walachey, Moldau, und Bessarabiens, im Zusammenhange mit der Geschichte des übrigen Daciens, als ein Versuch einer allgemeinen dacischen Geschichte mit kritischer Freyheit entworfen. Wien. Bey Rudolf Gräffer.
48. Thunmann Johann: Untersuchungen über die Geschichte der oestlichen europäischen Voelker. Leipzig 1774. Bei Siegmund Lebrecht Crusius.
49. Wattenbach W.: Deutsche Geschichtsquellen im Mittelalter bis zur Mitte des dreizehnten Jahrhunderts. Berlin 1894. Verlag von Wilhelm Hertz.

III. În limba maghiară.

1. Balássy Ferentz: A Zámi és óhái apátságok. Ertekezések a történelmi tudományok köréből 1881.
2. Bartal György: A magyar vérszerződés és a csiki székely krónika. Az Anonymusról adott czikk folytatában. Uj magyar Muzeum 1859.

3. Bartal György: Béla király halhatatlan jegyzőjének, Matyásnak újabb diadaláról. Magyar akadémiai értesítő 1861. Emich Gusztáv Pest.
4. — — Béla király halhatatlan jegyzőjének hajdani szittyáiról, főtekintettel macedoniai Nagy Sándor korára. Pesten 1864, kiadja Heckenast Gusztáv.
5. Békési Emil: Magyar írók az Árpád-házi királyok korában. Budapest 1896. Katholikus Szemle.
6. Békey István: Béla király jegyzőjének személye és kora. Budapest 1886. Nyomatott Bagó Márton és fiainál.
7. Borovszky Samu: A honfoglalás története. Budapest 1894. Franklin-társulat.
8. Budai Ezsaiás: Magyarország története a mohácsi veszedelemig. Debreczen 1805. Ny. Csáthy György.
9. Csetneki Elek: Anonymus az erdélyi oláhokról. Egyetemes philologiai közlöny 1881.
10. Dankó József: Győrmezei Sabaria, vagyis pannonhalmi Szent-Márton, torvesi Szent-Mártonnak születéshelye. Magyar Sion 1867.
11. Dugonics András: Etelka, egy igen ritka magyar kisasszony, Világosvárott, Arpád és Zoltán fejedelmek idejében. Pozsonyban és Kassán 1788. Fűskuthi Landerer Mihály költségével és betűivel.
12. — — Jolanka, Etelkának leánya. Pozsonyban és Pesten 1803. Fűskuthi Landerer Mihály költségével és betűivel.
13. — — Szittyiai történetek. Pozsonyban és Pesten 1806—8. Fűskuthi Landerer Mihály költségével és betűivel.
14. Enessey György: Béla király névtelen jegyzője kézirat.
15. Fejér György: Béla királyunk jegyzőjének idejekoráról. Tudományos gyűjtemény 1828.
16. Fejérpataky László: Történetírás az Árpádok alatt. Figyelő 1877.
17. — — — Irodalmunk az Árpádok korában. Budapest 1878. Rudnyánszky A. könyvnyomdájából.
18. — — — Még egyszer Anonymus. Századok Budapesten 1879.
19. — — A magyar honfoglalás kutfői. Vasárnapi Ujság 1883.
20. Foltiny János: Nehány hely a Zásty-i apátság alapító leveléből s Anonymus kora és kiléte. Századok 1871. Pest.
21. — — A Zásty-i apátság XI. századik oklevelének taglalata s ismeretlen helyének meghatározása. Kutfő tanulmány az egri főegyházmege történelméből vonatkozással Anonymusra. Eger 1883. Szolcsányi Gyula bizománya.
22. — — — Válasz, mikor élt Anonymus? feliratu bírálat írójának. Egri egyházmegei közlöny 1883.
23. Frankl Vilmos: A magyar nemzet bevándorlásának története. Magyar tudományos Értekező 1862.
24. Göndöcs Benedek: Pusztaszer és az ezredéves ünnepély. Budapest 1883.
25. Hajnik Imre: Magyar alkotmány és jogtörténelem. Pest 1872. Kiadja Heckenast Gusztáv.
26. Hammer-Purgstall József: A magyarok eredeti lakföldéről. A magyar tudóstársaság évkönyvei. Budán 1834—8.
27. Havas Sándor: Az O-budai hajdan a bold. Szűz Mariáról nevezett „Fehéregyház“ és Árpád sirja. Archeologiai Értesítő 1882.
28. Hornyik János: Pusztaszer, a honalapító magyar nemzet első törvényhozási közgyűlése színhelyének története. Pusztaszer térképével s szermonostor romjai két rajzával és 120 darab oklevéllel. Kecskemét 1865. Gallia Fülöp bizománya.
29. Horváth István: Béla király névtelen Jegyzőjéről. Pest 1804.
30. — — A szlavinokról, azaz: kérkedőkről, a trójai háborútól első Justinianus Császárig. Pest 1844 nyomt. Petrozai Trattner I. M. és Károlyi István.
31. Hunfalvy Pál: A Magyarok eredete. Budapesti szemle 1860.
32. — — Reguly Antal hagyományai. Pest 1864, Eggenberger Ferdinand akadémiai könyvtáránál.

33. Hunfalvy Pál: Magyarország ethnographiája, Budapest. A magy. Tud. Akademia könyvkiadó hivatalában 1876.
34. — — A rumun történet írásról. Budapesti szemle 1885.
35. Ipolyi Arnold: Magyar Történet-kutatótanulmányok. Felolvasatott a M. Tud. akademiában 1870.
36. Jancsó Benedek: Román politikai és történelmi tanulmányok. 1896. Budapest. Lampel Róbert kiadása.
37. Jámbor Pál: A magyar irodalom története. Pest 1864. Kiadja Ráth Mór.
38. Jászay Pál: Álmos a magyar kronikák szerint. Pest 1850.
39. — — A magyar nemzet napjai, a legrégebb időtől az arany bulláig, kiadta Töldy Ferentz. Pest 1855. Emich G. bizománya.
40. Jerney János: Keleti utazása a magyarok őshelyének kinyomozása végett. Pesten 1844—5.
41. Kachelmann János: Szepes és Gömör nevééről és Béla király névtelen jegyzőjéről. Új magyar Muzeum 1859.
42. Kandra Kabós: Aba Samu király. Budapest 1891. Ráth Mór.
43. Karácsonyi János: A honfoglalás és Erdély. Katholikus szemle 1896.
44. Kerékgyártó Árpád: Magyarország mivelődésének története. Pest 1859—65. Kiadják Buda Sándor és Krupinszky János.
45. Lethenyi János: Anonymus, azaz: Béla királynak névtelen író deákja, aki ama hét magyaroknak Szittyából Almos hertzeg vezérlése alatt lőtt kijövetelöket megirta. Most pedig len deák nyelvből magyarra fordította és a nemes magyar nemzetnek felajánlotta. Pesten, nyomtattatott Trattner Mátyás betüivel 1790.
46. Mándy István: Magyar Sunád, avagy I. Béla királynak nevtelen íródeákja kit ősi édes emlék oszlopául az ő Hét Főmagyar Vezérekről írt Deák Historiájából magyarba öltöztetve élő állatott Tekintetes Nemes Szatthmár vármegye edgy legkissebb Hites Tagja. M. M. I. Debreczenben, nyomtt. Szigethy Mihály által 1799.
47. Marczali Henrik: Béla király jegyzője. Kutfői tanulmány. Egyetemes philologiai Közlöny. Budapest 1877.
48. — — A magyar történet kutfői az Árpádok korában. Budapest 1880. Franklin társulat.
49. — — Magyarország története az Árpádok korában. Budapest 1896.
50. — — — A krónikák. Budapest 1896 az Atheneum irodalmi és nyomadai r. társulat kiadása.
51. Máriássy Béla: A magyar törvényhozás történelme 1000—1880. Budapest, Győr 1884—93. Nyomatott Bartalus Imrénél.
52. Mártonfy Márton: Magyar alkotmánytan és az abban foglalt polgári jogok és kötelességekről. Kassa 1874. „Pannonia“ könyvnyomda.
53. Mátsár István: Hét magyarok, azaz néhai Béla király (Anonymus) nevtelen Író Deákjának az első Hét magyar vezérekről írt Historiája, melyet magyarra fordított hat láb mértékű bajnoki versekbe szedett más auctorokbul sok részekben megbövitett elmés költeményekkel felékesített Kézirat az egri érseki lyceum könyvtárában.
54. Mátyás Florián: Anonymus időkoráról, magy. Tudományos Értesítő 1867.
55. Mitrovics Gyula: Rételpatak s a melegforrás. Történelmi emlék a honszerzés napjaiból. Vasárnapi ujság 1865.
56. Moldován Gergely: A románok eredete. Magyar-román szemle „Ungaria“ 1895.
57. Molnár Aladár: A magyar alkotmány történelmi kifejlődése. Pápan 1862. A reformált főtanoda betüivel.
58. Molnár János Pál: IV. Béla királynak nótáriussa. Magyar könyv-ház Pest 1795.
59. Nagy Gábor. Béla király nevtelen íródeákjáról. Hasznos mulatságok, 1836.
60. Nagy Géza: Adatok a székelyek eredetéhez és egykori lakhelyéhez Sepsi Szentgyörgy 1883—6. Jókai nyomdarészvénytársulat könyvnyomdája.
61. — — A Geisa név kiejtése: II. Gejesa és Gecse. Turul 1892.

62. Nagy Gyula: Szénhalom, hamuhajlok pogánysir. Archeologiai értesítő 1878.
63. Pauer János: Ősök emléke, vagyis: szerette-e a magyar nemzeti történetét? voltak-e hajdan évkönyvei? Székesfőjérvárt 1860. Özvegy Számmer Pálné betűivel.
64. Pauler Gyula: A magyarok megtelepedéséről. Századok 1877.
65. — — Anonymus külföldi vonatkozásai. Századok 1883.
66. — — Néhány szó hadi viszonyainkról a XI—XIII században. Hadtörténelmi közlemények 1888.
67. — — A magyar nemzet története az Arpád-házi királyok alatt. Budapest 1893.
68. — — A magyar honfoglalás utjának térképe. A névtelen jegyző szerint, a honfoglalás korabeli és Arpád-kori régészeti leletek feltüntetésével. Ezredéves kiállítás tört. katalogusa 1896.
69. Pesty Frigyes: A helynevek és a történelem. Ertekezés kiadta a magyar Tudományos Akadémia 1880.
70. — — Magyarország helynevei, történeti, földrajzi és nyelvészeti tekintetben. Budapest 1888. Kiadta a magy. tud. Akadémia.
71. Petényi Otto: Arpád sírhelyének fölfedezése. Budapest 1895.
72. Pick Miksa: Régi magyar történetírás a legrégebb kortól 1529-ig. Budapest 1888. Nyomatot Neymayer Edénél.
73. Podhradzky József: Béla király névtelen jegyzőjének idejekora és hitelessége. Oklevelek egykoru és közalkóru kútfők szerint bírálta és értelmezte. Budán 1861. Bagó Mártonnál.
74. Pulszky Ferencz: Anonymus Belae regis notarius. Eletképek 1845. Pesten.
75. Reguly Antal: Tudósítás Hell Miksa historiai kéziratának azon részéről, mely a magyar- finn kérdést tárgyalja. Magy. Akadémiai Ertesítő 1851.
76. Rész Ensel Sándor: Béla király nótáriusáról. Tudományos Gyűjtemény 1832.
77. — — Arpád sirja. Budapesti Hirlap 1860. Vasárnapi Ujság 1862.
78. Réthy László: Anonymus az erdélyi oláhokról. Budapest 1880. Knoll Károlynál.
79. Rischel Agost: Östörténetünk néhány fontos kérdéséről Pest 1851.
80. Rohonyi Gyula: A honfoglalás története. Budapest 1896. Az „Athenaeum“ kiadása.
81. Rónai Horváth Jenő: Magyar hadi kronika. Hadtörténeti Közlemények 1895.
82. Salamon Ferencz: A történelmi vizsgálatról. Budapesti Szemle 1873.
83. — — Budapest története 1885.
84. Sayous Ede: A magyar történelem kutforrásai. Fordította ifj. Szinnyey József. Budapest 1877. Franklin társulat.
85. Sándor István: A régi s mostani magyar énekről s tánczról. Győr 1801.
86. — — Két régi könyveinkről: Anonymus s a Váradi Regestrum. Győr 1801.
87. — — Béla nótáriusáról még egyszer. Győr 1801.
88. — — Bela Levelessénél előforduló tulajdon nevek. Bécs 1808.
89. Sebestény Gyula: A magyar honfoglalás mondái. Budapest 1895.
90. — — A székelyek neve s eredete. Ethnografia 1897.
91. — — Néprajzi füzetek. Budapest 1897.
92. — — Ki volt Anonymus? Budapest 1898. Grill Karóly könyvkereskedése.
93. Somogyi Ede: Magyar Lexikon. Budapest 1879.
94. Sörös Pongrátz: Adorján erdélyi püspök s a szebeni prépostság. Magyar Sion 1896.
95. Szabó Demő: Az oláhok eredetéről és polgári állásukról. Győr. Nyomatott Sauerwein Gézánál 1865.
96. Szabó István: Anonymus Arpaliceje. Századok 1890.
97. Szabó Károly: Előd vajda. 1851.
98. — — A hét magyar nemzetség. Uj magyar muzeum 1851.
99. — — Béla király névtelen jegyzőjének könyve a magyarok tetteiről. 1860.
100. — — Béla király névtelen jegyzője és német bírálói. Budapesti szemle 1860.
101. — — Biborban született Konstantin császár munkái magyar történeti szempontból ismertetve. Magy. Akadémiai értesítő 1860.

102. Szabó Károly: Kézai Simon krónikája. Pest 1862.
103. — — A magyar vezérek kora Árpádtól Szent Istvánig. Pest 1869 kiadja Ráth Mór.
104. Szalay László: Magyarország története, Lipse 1852—62. Geibel, Lauffer & Stolp.
105. Széchy Károly: A pannoniai ének. Irodalomtörténeti közlemények 1892.
106. Szinnyi József: Hogy hangzott a magyar nyelv az Árpádok korában? Budapest 1895, Hornyánszky Viktor könyvsajtója.
107. Szelemenits Pál: Törvényeink története országunk keletkeztétől az Árpádok kihaltáig. A magy. tudós társaság evkönyvei 1845. Budán.
108. Tholt Titus: Fehérgyház és Árpád sírjának holtfekvése s kutatásaim. Budapest 1868. Révai testvérek bizománya.
109. — — Hol van Árpád sírja? Függetlenség 1882.
110. — — Az óbudai „Fehérgyház“ és Árpád sírja. Archaeologiai értesítő 1882.
111. Thury József: Krónikáink és a nemzeti hagyomány. Irodalomtörténeti közlemények 1897.
112. Tóldy Ferencz: A magyar költészet története 1853. Heckenast Gusztáv.
113. — — Nemzeti történetírásunk kezdetei. Századok 1868.
114. — — Anonymus és a Colonnai Guido. Reform 1870.
115. Uhlarik János: Nyelvészeti tanulmány Anonymus „de gestis Hungarorum“ czimű munkája felett.
116. — — Anonymus latinsága. Nyelvészeti tanulmány. Nagyszombat 1889. Nyomatott Winter Sigmondnál.
117. Vass József: Béla király névtelen jegyzőjének kora, újabb nyomozások alapján. Pest 1865. Kugler Adolf tulajdona.
118. Vámbéry Ármin: A magyarok eredete. Ethnologiai tanulmány. Kiadja a magyar tudományos Akadémia. Budapest 1882.
119. Váradi János: A régi magyar zászlóságról való nyomozások. Posonyban 1830. Belnay örököseinek betűivel.
120. Wekerle László: Alba Maria mint Árpád sírja holtfekvésének meghatározása. Budapest 1885. Pallas részvénytársaság.
121. — — Árpád sírja az óbudai Viktoria-téglagyár telkén megtalált Fehér-egyház szentélyében. Budapest 1886. Pallas részvénytársaság.
122. Wenzel Gusztáv: Eszmetöredékek a magyar nemzet hősmonda történettudományi méltatására. Pest 1850.
123. — — Tudósítás Hell Miksa kéziratai azon részeiről melyek Anonymust s a régi magyar földíratot tárgyalják. Magy. Akadémiai Értesítő. 1851.
124. A magyar és erdélyi magánjog rendszere. Budán 1863. A kir. magy. egyetemi nyomdából.

IV. În limba română.

1. Barițiu G.: Collecțiune de diplome din diplomatiarul comitelui Iosif Kemény, care privesc mai ales pe români (valachi). Transilvania 1871.
2. (Laurian Treb.) Anonim: Temišana sau scurtă istorie a Banatului Timișan. Bucuresci 1848. Cu tipariul colegiului național.
3. Maior Petru: Istoria pentru începutul românilor în Dacia, tocmită de Petru Maior de Dicio-Sânmartin, protopop și la înălțatul crăescul consilium locumtenențiale al Ungariei crăesc a cărților revisor la Buda 1812.
4. — — Din scrierile lui Petru Maior edate de societatea literarie „Petru Maior“ a junimei române studiose din Budapesta. Volumul I. Istoria pentru începutul românilor în Dacia. Budapesta și Gherla 1883.
5. Maniu Basiliu: Disertațiune istorico-critică despre originea românilor din Dacia-Traiană. Timișoara 1857. Cu tipariul lui M. Hazay și a fiului Guilomu.
6. — — Cercetare istorică asupra românilor. Studii istorice-critice și etnologice. Bucuresci 1883.

7. Onciul D.: Teoria lui Roesler. Convorbiri Literare, Bucuresci 1885. v. XIX. pag. 256 sequ.
 8. — — Anonymus Belae notarius, Enciclopedia Română 1896.
 9. Papiu A. Ilarian: Istoria romanilor din Dacia superioare. Viena 1852. Cu literele lui C. Gerold și fiu.
 10. Pasuceșu Dionisiu: Originea românilor și latinitatea limbei române. Arad 1881. Cu tipariul lui St. Gyulai.
 11. Șineai Gheorghie din Șinca: Kronica Rumânilor și a mai multor neamuri, încât au fost ele așa de amestecate cu românii, cât lucrurile, întâmplările și faptele unora fără de ale altora nu se pot scrie pe înțeles. Buda în crăeasca tipografie a universității științifice ungherești tipărită la anul 1844.
 12. — — Edițiunea a doua tipărită de ministeriul cultelor și al instrucțiunii publice Bucuresci. Tipografia Academiei române (Laboratorii români) 1886.
 13. Tocilescu Gr. G.: Dacia înainte de Romani. Bucuresci 1880.
 14. Xenopol A. D.: Teoria lui Rösler 1885. Iași.
 15. — — Istoria românilor din Dacia Traiană 1888.
-

CHRONICON

Anonymi Belae Regis Notarii.

GESTA HUNGARORUM.

CRONICA

Notariului anonim al regelui Bela.

FAPTELE UNGURILOR.

Tradusă din limba latină de **Mihail Bésán**, notar publ. reg. în Lugos.

Incipit prologus in gesta Hungarum.

P dictus magister ac quondam bone memorie gloriosissimi Bele regis Hungarie notarius N. suo dilectissimo amico, uiro uenerabili et arte litteralis scientie inbuto, salutem et sue petitionis effectum¹. Dum olim in scolari studio simul essemus et in hystoria troiana, quam ego cum summo amore complexus ex libris Darethis Frigij ceterorumque auctorum, sicut a magistris meis audiueram, in unum uolumen proprio stilo compilaueram, pari uoluntate legeremus, petisti a me, ut sicut hystoriam troianam bellaque Grecorum scripseram; ita et genealogiam regum Hungarie et nobilium suorum, qualiter septem principales persone, que hetumoger uocantur, de terra scithica descenderunt, uel qualis sit terra scithica, et qualiter sit generatus dux Almus, aut quare uocatur Almus primus dux Hungarie, a quo reges Hungarorum originem duxerunt, uel quot regna et reges sibi subiugauerunt, aut quare populus de terra scithica egressus per ydioma alienigenarum Hungarij et in sua lingua propria Mogerij uocantur, tibi scriberem. Promisi et² enim me facturum; sed aliis negotiis impeditus, et³ tue petitionis⁴, et mee promissionis iam pene eram oblitus, nisi mihi per litteras tua dilectio debitum reddere monuisset. Memor igitur tue dilectionis quamuis multis et diuersis huius laboriosi⁵ seculi impeditus sim negotiis, facere tamen aggressus sum, que facere iussisti, et secundum traditiones diuersorum hystoriographorum, diuine gratie fultus auxilio, optimum estimans, ut ne posteris in ultimam generationem obliuioni tradatur. Optimum ergo duxi, ut uere et simpliciter tibi scriberem, quod legentes possint agnoscere, quomodo res geste essent. Et si tam nobilissima gens Hungarie primordia sue generationis et fortia queque facta sua ex falsis fabulis rusticorum uel a garrulo cantu ioculatorum quasi sompniando audiret, ualde indecorum et satis indecens esset. Ergo potius ammodo⁶ de certa scripturarum explanatione et aperta hystoriarum interpretatione rerum ueritatem nobiliter percipiat. Felix igitur Hungaria, cui sunt dona data uaria. Omnibus enim horis gaudeat de munere sui litteratoris. Quia exordium⁷ genealogie regum suorum et nobilium habet, de quibus regibus sit laus et honor regi eterno et sancte Marie matri eius, per gratiam cuius reges Hungarie et nobiles regnum habeant felici fine hic et in euum. Amen.

¹) Corecturi făcute de mână copistului (indicate cu: de a. mână); mai nainte fusese affectum. — ²) et e adaus ulterior de a. mână. — ³) et e adaus ulterior de altă mână. —

Se începe precuvântarea despre faptele Ungurilor.

Numitul magistru, notarul celui mai glorios rege al Ungariei Bela de bună memorie, amicului seu prea iubit, și onoratului bărbat versat în științele literare N. salutare, și împlinirea dorinței sale. Odinioară, când eram deodată la științele școlare, și din istoria Troiei, pe carea eu am îmbrățișat-o cu prea multă iubire, am compus în stilul meu un volum, din cărțile lui Dares Frigijs și ale altor autori, precum aușisem dela învățătorii mei, și o cetirăm amândoi cu asemenea voință, m'ai rugat, ca, precum am descris istoria troiana și răsboaiele Grecilor, să-ți descriu și genealogia regilor Ungariei și a nobililor sei, cum au descălecat din pământul Scythiei cele șapte persoane fruntașe, cari se numesc Hetumoger, sau cum este pământul scythic, cum s'a născut Almus sau pentru ce l-a numit Almus pe primul duce al Ungariei, dela care își trag originea regii Ungurilor, sau câte țeri și câți regi au subjugat ei, sau pentru ce se numesc în limba străinilor poporul ieșit de pe pământul scythic Unguri, iar în limba lor proprie Moger. Ți-am și promis că voi face, dar împedecat prin alte afaceri, eram să uit atât cererea ta, cât și promisiunea mea, dacă nu me făceai tu atent, iubitul meu, prin epistola ta, să-mi fac datorința. Aducându-mi deci aminte de tine iubitul meu, deși sunt împedecat prin multe și diferite afaceri ale acestui secol muncitor, totuși m'am apucat de lucrul, ce mi l-ai încredințat și cu ajutorul grației dumnezeesci, am aflat de bine după tradițiunile diferiților scriitori istorici: a nu lăsa să fie dată uitării la următori, până la cea din urmă generațiune. Am aflat deci de bine, să-ți scriu simplu și adevărat, ca cetitorii să poată cunoaște cum s'au întâmplat lucrurile. Și dacă cel mai nobil neam al Ungariei ar auși, ca prin vis, de începutul generațiunii sale și faptele sale curagioase din poveștile false ale țeranilor, ori din cântarea limbută a glumeților (lăutarilor), ar fi un lucru necuviincios și destul de rușinos. Să cunoască deci adevărul mai bine din expunerea sigură a scrierilor și din explicarea limpede a faptelor istorice. Deci: fericită este Ungaria, căreia i s'au dat diferite daruri, să se bucure în toate zilele de dăruirea literatului seu. Căci posedă începutul genealogiei regilor și al nobililor. Pentru cari regi să dăm laudă vecinicului rege și Sântei Marie, maicei sale, din a cărui grație regii Ungariei posed țara cu sfârșit fericit acum și totdeauna. Amin.

¹⁾ Silaba *ci* a adaus-o altă mână ulterior. — ²⁾ După acest cuvânt e rasură. — ³⁾ Urme de corectură. Original *amo*, cores de altă mână în *ammodo*. — ⁴⁾ După acest cuvânt rasură.

I.

De Scithia.

Scithia igitur maxima terra est, que Dentumoger dicitur; uersus orientem finis cuius ab aquilonali parte extenditur usque ad nigrum pontum. A tergo autem habet flumen, quod dicitur Thanais, cum paludibus magnis, ubi ultra modum habundanter inueniuntur zobolini, ita quod non solum nobiles et ignobiles uestiuntur inde, uerum etiam bubulej et subbulci ac opiliones sua decorant uestime(n)ta¹ in terra illa. Nam ibi habundat aurum et argentum, et inueniuntur in fluminibus terre illius preciosi lapides et gemme. Ab orientali uero parte uicina Scithie fuerunt gentes Gog et Magog, quos inclusit magnus Alexander. Scithica autem terra multum patula in longitudine et latitudine. Homines uero, qui habitant eam, uulgariter Dentumoger dicuntur usque in hodiernum diem, et nullius² umquam imperatoris potestate subacti fuerunt. Scithici enim sunt antiquiores populi, et est potestas Scithie in oriente, ut supra diximus. Et primus rex Scithie fuit Magog filius Iaphet et gens³ illa a Magog rege uocata est Moger. A cuius etiam progenie regis descendit nominatissimus atque potentissimus rex Athila, qui anno dominice incarnationis cccc^o. l^o. i^o.⁴ de terra scithica descendens cum ualida manu in terram Pannonie uenit, et fugatis Romanis regnum obtinuit; et regalem sibi locum constituit iux(ta)⁵ Danubium super calidas aquas⁶ et omnia antiqua opera, que ibi inuenit, renouari precepit, et in circuitu muro fortissimo edificauit, que per linguam hungaricam dicitur nunc Buduuar, et a Teothonicis Ecilburgu⁷ uocatur. Quid plura? Iter hystorie teneamus. Longo autem post tempore de progenie eiusdem regis Magog descendit Vgek pater Almi ducis, a quo reges et duces Hungarie originem duxerunt, sicut in sequentibus dicitur. Scithici enim, sicut diximus, sunt antiquiores populi, de quibus hystoriographi, qui gesta⁸ Romanorum scripserunt, sic dicunt: quod scithica⁹ gens fuissent sapientissima¹⁰ et mansueta,¹¹ qui terram non laborabant, et fere nullum peccatum erat inter eos. Non enim habebant domos artificio paratas, sed tantum tentoria¹² de filtro parata. Carnes et pisces et lac et mel manducabant et pigmenta¹³ multa habebant. Vestiti enim erant de pellibus zobolorum et aliarum ferarum. Aurum et argentum et gemmas habebant sicut lapides, quia in fluminibus eiusdem terre inueniebantur. Non concupiscebant aliena, quia omnes diuites erant, habentes animalia multa et uictualia sufficienter. Non erant enim fornicatores, sed solummodo unusquisque suam habebat uxorem. Postea uero iamdicta gens fatigata in bello, ad tantam crudelitatem peruenit, ut quidam dicunt hystoriographi, quod iracundia ducti humanam manducassent carnem et sanguinem

1) În manuscript greșit: uestimeta. — 2) Corectură cu altă mână; mai nainte nullus. — 3) s final suprascriere contimporană. — 4) Original: ii^o; al doilea i e ras. — 5) Silaba ta a remas în peana scriitorului. — 6) Urmă de rasură. — 7) Urmă de rasură. — 8) Corectură cu altă mână. — 9) Corectură de altă mână; original Scithici. — 10) Corectură cu altă

CAP I.

Despre Scythia.

Scythia, așa dar e cea mai mare țară, care se numește Dentumoger, și se întinde dela partea nordică către răsărit, până la marea neagră, având în dosul ei un fluviu, numit Thanais, cu o mulțime de bălți, în cari se află zoboli peste măsură de mulți, cu ale căror pei se îmbracă nu numai nobilii și nenobilii, ci și văcarii, porcarii și păstorii își înfrumusețează cu ele vestmintele lor. Căci acel pământ are aur și argint în abundență, și în fluviile aceluia pământ se află petrii scumpe și mărgăritare. În partea vecină cu Scythia au locuit popoarele Gog și Magog, pe cari le-a încunjurat Alexandru cel mare. Dar pământul scythic este prea întins în lungime și în lățime. Iar oamenii, cari locuiesc acolo, se numesc de comun până în ziua de azi Dentumoger și nici când n'au fost supuși puterii vr' unui împărat. Anume Scythii sunt un popor mai vechiu și puterea Scythiei este, precum am spus mai sus, spre orient. Primul rege al Scythiei a fost Magog, fiul lui Japhet, și acel popor s'a numit Moger după regele Magog. Din a cărui viață se trage regele cel mai renumit și cel mai puternic Athila, care la anul 451 dela intruparea domnului, descălecând de pe pământul scythic, a venit cu mână puternică pe pământul Panoniei, și după alungarea Romanilor a ocupat țara și și-a făcut locuința regească lângă Dunăre deasupra apelor calde și a lăsat a se reînoui toate zidurile vechi, ce le-a aflat acolo și zidise jur-împrejur muri foarte tari, cari azi în limba ungurească se numesc Buduvar, iar Theutonii îi zic Ecilburg. Dar las' să urmărim mersul istoriei. După un timp îndelungat apoi, tot din viața acestui rege Magog, s'a născut Ugek, tata lui Almus, dela care își trag originea toți regii și ducii Ungariei, precum se va arăta mai la vale. Scythii adecă — precum am spus — sunt un popor vechiu, despre care scriitorii istorici, cari au descris faptele Romanilor, așa zic: că poporul scythic a fost foarte înțelept și foarte blând, care a lucrat pământul, și mai nici că nu păcătuiau între sine. Nici n'au avut case făcute în mod artificial, ci numai corturi făcute din pânză. Au mâncat carne, pesci, lapte și miere și au ținut multe vite. Și s'au îmbrăcat cu pele de zobol și de alte animale sălbatice. Aveau aur, argint și mărgăritare, căci se aflau în fluviile aceluiaș pământ chiar ca petritele. N'au poftit averea altora, căci toți erau avuți, având multe animale și destule victualii. N'au fost berbanți, ci tot insul avea numai o muiere. Mai apoi poporul pomenit, obosit în resboaie a ajuns la atâta crușime, că — precum zic unii istorici — condus de mânie, a mâncat carne de om și a beut sânge de om. Și eu

mână; original *sapientissimi*. — ¹¹⁾ Corectură cu altă mână; original *mansueti*. Construcția dicerii întregi înainte de corectură a fost: *quod Scithici gens fuissent sapientissimi et mansueti*. — ¹²⁾ În cuvânt se află rasură; orig. *temptoria*. — ¹³⁾ Eroare de peană, probabil în loc de *iumenta*.

bibissent hominum. Et credo, quod adhuc eos cognoscetis duram gentem fuisse de fructibus eorum. Scithica enim gens a nullo imperatore fuit subiugata. Nam Darium regem Persarum cum magna turpitudine Scithici fecerunt fugere, et perdidit ibi Darius octoginta milia hominum, et sic cum magno timore fugit in Persas. Item Scithici Cirum¹ regem Persarum cum trecentis et XXX. milibus hominum occiderunt.² Item Scithici Alexandrum magnum filium Phylippi regis et regine Olympiadis, qui multa regna pugnando sibi subiugauerat, ipsum etiam turpiter fugauerunt. Gens namque scithica dura erat ad sustinendum omnem laborem et erant corpore magni Scithici et fortes in bello. Nam nichil habuissent in mundo, quod perdere timuissent pro illata sibi iniuria. Quando enim Scithici uictoriam habebant, nichil de preda uolebant, ut moderni de posteris suis, sed tantummodo laudem exinde querebant. Et absque Dario et Cyro atque Alexandro nulla gens ausa fuit in mundo in terram illorum intrare. Predicta uero scithica gens dura erat ad pugnandum et super equos ueloces, et capita in galeis tenebant, et arcu ac sagittis meliores erant super omnes nationes mundi, et sic cognoscentis eos fuisse de posteris eorum. Scithica enim terra quanto a torrida zona remotior est, tanto propagandis generibus salubrior. Et quamuis admodum sit spatiosa, tamen multitudinem populorum in ibi generatorum nec alere sufficebat, nec capere. Qua propter septem principales persone, qui hetumoger dicti sunt, angusta locorum non sufferentes, ea maxime deuitare cogitabant. Tunc hee³ septem principales persone habito inter se consilio constituerunt, ut ad occupandas sibi terras, quas incolere possent, a natali discederent solo, sicut in consequentibus dicitur.

II.

Quare Hungari dicitur.

Nunc restat dicere, quare populus de terra scithica egressus Hungari uocantur. Hungari dicti sunt a castro Hungu, eo quod subiugatis sibi Sclanis, VII. principales persone intrantes terram Pannonie diutius ibi moratj sunt. Vnde omnes nationes circumiacentes uocabant Almu filium Vgek ducem de Hunguar et suos milites uocabant Hungaros. Quid plura? His omissis redeamus ad propositum opus, iterque hystorie teneamus, et ut spiritus sanctus dictauerit, inceptum opus perficiamus.

III.

De Almo primo duce.

Anno dominice incarnationis d. CCC^o. XVIII°. Vgek, sicut supra diximus, longo post tempore de genere Magog regis erat quidam nobilis-

¹) Corectură de altă mână; original *Cirium*.

cred că și ați veți cunoaște din faptele sale, ce popor sălbatic a fost acesta, pentru că neamul scythic n'a fost subjugat prin nici un rege. Pe Darius, regele Persilor l-a făcut să fugă cu mare rușine și Darius și-a pierdut acolo optzeci de mii de oameni și așa a fugit în Persia cu mare frică. Tot asemenea au omorât Scythii pe Cyrus, regele Persilor, cu trei sute treizeci de mii de oameni. Tot Scythii au pefugat urit chiar și pe Alexandru cel Mare, pe fiul regelui Filip și al reginei Olimpiada, care a subjugat prin resboaie multe țări. Iar neamul scythic era vârtos pre a suferi ori-ce osteneală. Scythii erau de statură înaltă și aprigi în resboaie. Ei n'au avut nimic în lume, ce se temeau că vor perde, pentru ocară suferită. Când însă Scythii au secerat victorie, nu voiau să aibă nimic din pradă, ca și rămășițele lor de ați, ci au căutat numai să fie lăudați. Și afară de Darius, Cyrus și Alexandru, nimenea în lume n'a cutezat să între în pământul lor. Menționatul popor scythic însă a fost aspru în luptă, iute la călărit, și pe cap a purtat coif, era mai dibaciu, ca ori-ce națiune din lume, în manuirea arcului și săgeților, și astfel îi puteți cunoaște și după urmașii lor. Cu cât pământul Scythiei este mai îndepărtat de zona tropică, cu atât mai priincios este pentru sporirea neamului omenesc. Deși a fost foarte spațioasă, totuși n'a fost îndestulitoare nici a nutri, nici a cuprinde mulțimea popoarelor, ce s'au sporit acolo. Drept aceea cele șapte persoane fruntașe, cari se numesc Hetumoger, nesuferind locul îngust, mult s'au cugetat să-l părăsască. Atunci aceste șapte persoane fruntașe sfātuindu-se au hotărât să-și părăsască pământul natal și să ocupe astfel de pământ, unde vor pute locui, cum se va spune în următoarele.

C A P II.

Pentru ce se numesc Unguri.

Mai rămâne a spune pentru ce se numesc Unguri poporul eșit de pe pământul scythic. Unguri se numesc dela fortăreața Hungu, pentru că după subjugarea Sclavilor, cele șapte persoane fruntașe, întrând pe pământul Panoniei, s'au oprit acolo timp mai îndelungat. De unde toate națiunile din vecinătate au numit pe Almus, fiul lui Ugek, duce de unguar, și pe ostașii sei unguari. Ce să mai dic? Lăsând aceste la o parte, să trecem la lucrul, ce ni l-am propus, să urmăim calea istoriei și după cum ne va dicta spiritul sânt să sfârșim lucrul început.

C A P III.

Despre Almus, primul duce.

În anul 819 dela întruparea Domnului, Ugek, precum șiserăm mai sus, după timp îndelungat, din neamul regelui Magog, era un duce prea

^{*)} Corectură de a. mână; original probabil *exciderunt*. — ²⁾ Corectură de a. mână; original *hii*.

simus dux Scithie, qui duxit sibi uxorem in Dentumoger filiam Eunedubeliani ducis, nomine Emesu. De qua genuit filium, qui agnominatus¹ est *Almus*. Sed ab euentu diuino est nominatus *Almus*, quia matri eius *pregnanti per sompnum apparuit diuina uisio in forma asturis, que quasi ueniens eam grauidauit. Et innotuit ei, quod de utero eius egrederetur torrens, et de lumbis eius reges gloriosi propagarentur, sed non in sua multiplicarentur terra. Quia ergo sompnum in lingua hungarica dicitur almu, et illius ortus per sompnum fuit pronosticatum², ideo ipse uocatus est *Almus*. Vel ideo uocatus est *Almus* id est *sanctus*, quia ex progenie eius *sancti* reges et duces erant nascituri. Quid ultra?³*

IV.

De duce Almo.

Dux autem *Almus* postquam natus est in mundum, factum est duci *Vgek* et suis cognatis gaudium magnum⁴ et fere omnibus primatibus *Scithie*, eo quod pater suus *Vgek* erat de genere⁵ *Magog* regis. Erat enim ipse *Almus* facie decorus sed niger et nigros habebat oculos sed magnos, statura longus et gracilis. Manus uero habebat grossas et digitos prolixos; et erat ipse *Almus* pius, beniuolus, largus, sapiens, bonus miles, hylaris dator omnibus illis, qui in regno *Scithice tunc tempore* erant milites. Cum autem ipse *Almus* peruenisset ad maturam etatem, uelut donum *spiritus sancti* erat in eo, licet *paganus*, tamen potentior fuit et sapientior omnibus ducibus *Scithie*. Et omnia negotia regni eo tempore faciebant consilio et auxilio ipsius. Dux autem *Almus* dum ad maturam etatem iuuentutis peruenisset, duxit *Sibi* uxorem in eadem terra, filiam cuiusdam nobilissimi ducis, de qua genuit filium nomine *Arpad*, quem secum duxit in *Pannoniam*, vt in sequentibus dicitur.

V.

De electione Almi ducis.

Gens itaque *Hungarorum* fortissima et bellorum laboribus potentissima, ut superius diximus, de gente *scithica*, que per ydioma suum proprium *Dentumoger* dicitur, duxit originem. Et terra illa nimis erat plena ex multitudine *populorum* in ibi *generatorum*, ut nec alere suos sufficeret, nec capere, ut supra diximus. Quia propter tunc VII. principales persone, qui *hetumoger* uocantur usque in hodiernum diem, angusta locorum non sufferentes, habito inter se consilio, ut a natali solo discederent, ad occupandas sibi terras, quas incolere possent, armis et bello querere non cesarunt. Tunc elegerunt sibi querere terram *Pannonie*, quam audiuerant fama uolante terram *Athile* regis esse, de cuius progenie dux *Almus* pater

1) Silaba *no* e scrisă deasupra cuvântului de a. mână.

2) Silaba *ca* e scrisă deasupra cuvântului de a. mână.

nobil al Scythiei, care s'a căsătorit în Dentumoger cu fiica ducelui de Eunedubel, cu numele Emesu. Dela carea s'a născut fiul, care fu numit Almus. După vestirea dumnezească a fost numit Almus, pentrucă mamei sale îi s'a arătat în vis o viziune dumnezească, în chip de vulture, care parcă s'a apropiat și a îngrecat-o, și îi s'a părut că din pânțele ei ar eși un torent, și din rărunchii ei s'ar nasce regi glorioși, și s'ar înmulți dar nu pe pământul său. Și fiind-că somnul în ungu-resce se dice „Almu“ (álom), și nascerea lui a fost prevestită în somn, pentru aceea l-a chemat Almus, ori pentru aceea l-a numit Almus, adecă sânt, pentru-că din semînța lui erau să se nască regi și duci, sfinți. Ce e mai departe?

C A P IV.

Despre ducele Almus.

După-ce Almus s'a născut pe lume, multă bucurie s'a făcut ducelui Ugek și neamurilor sale și mai tuturor fruntașilor din Scythia, pentru-că tata lui a fost Ugek din semînția regelui Magog. Almus însă era în față frumos, dar negru, avea ochi negri, dar mari, statură înaltă și grațioasă, avea însă mâni groase și degete lungi, însuși Almus era blând, dăruitor, înțelept, bun soldat și bucuros dătător, celor ce pe timpul acela erau soldați în împărația Scythiei. Iar când Almus a ajuns la etatea matură, atuncea darul spiritului sfânt era întrînsul, deși păgân, totuși a fost mai puternic și mai înțelept, decât toți ducii Scythiei. Și toate afacerile țerii se săvîrșau cu sfatul și ajutorul dînsului. Iar când Almus a ajuns la etatea matură a juneței, s'a însurat tot pe acel pământ, cu fiica unui duce foarte nobil, dela carea s'a născut fiul cu numele Arpad, pe care l-a adus cu sine în Panonia, precum se va spune în următoarele.

C A P V.

Despre alegerea ducelui Almus.

Astfel poporul unguresc, prea tare și în afacerile resboinice prea puternic, precum am đis mai sus, își trage originea din gîntea scythică, carea în limba sa proprie se numesce Dentumoger. Și pământul acela era prea plin de mulțimea popoarelor sporite acolo și nu le mai putea nutri, nici cuprinde precum điserăm mai sus. Pentru aceasta deci, cele șapte persoane fruntașe, cari până în điaua de ađi se numesc Hetumoger neputënd suferi îngustimea locurilor, după-ce s'au sfătuit între sine să plece de pe pământul natal, n'au întărđiat a căuta și a ocupa cu arme și cu resboiu pământuri unde să locuiască. Atunci și-au ales de a căuta pământul Panoniei, care, după fama respândită, au înțeles că ar fi fost

³⁾ Urmă de rasură.

⁴⁾ Corectură de a. mână; original *magnum gaudium*. — ⁵⁾ Urmă de rasură.

Arpad descenderat. Tunc ipsi VII. principales persone communi¹ et uero consilio intellexerunt, quod inceptum iter perficere non possent, nisi ducem ac preceptorem super se habeant. Ergo libera uoluntate et communi consensu VII. uirorum elegerunt sibi ducem ac preceptorem in filios filiorum suorum usque ad ultimam generationem Almus filium Vgek, et qui de eius generatione descenderent, quia² Almus dux filius Vgek et qui de generatione eius descenderant, clariores erant genere et potentiores in bello. Isti enim VII principales persone erant uiri nobiles genere et potentes in bello, fide stabiles. Tunc pari uoluntate Almo duci sic dixerunt: Ex hodierna die te nobis ducem ac preceptorem eligimus, et quo fortuna tua te duxerit, illuc te sequemur. Tunc supradicti uiri pro Almo duce more paganismo fuis propriis sanguinibus in unum uas ratum fecerunt iuramentum. Et licet pagani fuissent, fidem tamen iuramenti, quam tunc fecerant inter se, usque ad obitum ipsorum seruauerunt tali modo.

VI.

De iuramento eorum.

Primus status iuramenti sic fuit: ut quamdiu uita duraret, tam ipsis, quam etiam posteris suis semper ducem haberent de progenie Almi ducis. Secundus status iuramenti sic fuit: ut quicquid boni per labores eorum acquirere possent, nemo eorum expers fieret. Tercius status iuramenti sic fuit: ut isti principales persone, qui sua libera uoluntate Almus sibi dominum elegerant, quod ipsi et filij eorum nunquam a consilio ducis et honore regni omnino priuarentur. Quartus status iuramenti sic fuit: ut si quis de posteris eorum infidelis fieret contra personam ducalem, et discordiam faceret inter ducem et cognatos suos, sanguis nocentis fuderetur, sicut sanguis eorum fuit fusus³ in iuramento, quod fecerunt Almo duci. Quintus status iuramenti sic fuit: ut si quis de posteris ducis Almi et aliarum personarum principalium iuramentj statuta⁴ ipsorum infringere uoluerit, anathemati subiaceat in perpetuum. Quorum VII. uirorum nomina hec fuerunt: Almus pater Arpad. Eleud pater⁵ Zobolsu a quo genus Saac descendit. Cundu pater Curzan. Ound pater Ete, a quo genus Calan et Colsoy descendit, Tosu pater Lelu, Huba, a quo genus Zemera descendit. VII-us Tuhutum pater Horca, cuius filij fuerunt Gyyla et Zombor, a quibus genus Moglout descendit, ut inferius dicetur. Quid plura? Iter hystorie teneamus.

¹) Urmă de corectură în acest cuvânt.

²) Rasură: orig. a quia.

pământul regelui Athila, din a cărui seminție se trage ducele Almus, tata lui Arpad. Atunci cele șapte persoane fruntașe s'au convins în înțelegere comună și adevărată, că nu pot face călătoria începută, dacă nu vor avea peste ei un duce și poruncitor. Deci din voie liberă și din învoirea comună a celor șapte persoane au ales duce și poruncitor pentru sine și pentru fii lor, până la cea din urmă generațiune, pe Almus, fiul lui Ugek, și cei ce se nasc din seminția lui sunt de un gen mai strălucit și mai puternic în resboiu. Aceste șapte persoane fruntașe erau bărbați de neam nobil, puternici în resboiu și statornici în credință. Atunci au ținut ducelui Almus, cu consimțire egală, astfel: „De aci încolo pe tine te alegem noue duce și poruncitor, și unde te va duce soartea ta, acolo te vom urma⁴. Atunci sus pomeniții bărbați, după dătină păgână, slobozind sângele lor propriu într'un vas, și deși au fost păgâni, totuși și-au întărit jurământul, ce l-au făcut atuncea între sine, și astfel l-au ținut până la moartea lor.

C A P VI.

Despre jurământul lor.

Cuprinsul jurământului a fost următorul: Până când ei trăesc: ducele lor și al urmașilor lor să fie totdeauna din seminția lui Almus. Al doilea cuprins al jurământului a fost: Ori-ce bine ar putea câștiga prin munca lor, nimenea să nu fie eschis din acela. Al treilea cuprins al jurământului a fost: Acele persoane fruntașe, cari din voie liberă au ales pe Almus de domnul lor, nici ei, nici fii lor să nu fie eschiși nici odată din sfătuirile ducelui și onorurile țării. Al patrulea cuprins al jurământului a fost: Dacă cineva dintre următori ar fi necredincios cătră persoana ducelui și ar produce neînțelegere între duce și între rudeniile lui, să i se verse sângele, precum s'a vărsat sângele lor la jurământul, ce l-au făcut ducelui Almus. Al cincilea cuprins al jurământului a fost: Dacă cineva dintre următorii ducelui Almus și ai celorlalte persoane fruntașe ar frânge jurământul, ori statutele lor, să fie afurisit în veci. Numele celor șapte bărbați a fost: Almus, tata lui Arpad, Eleud, tata lui Zobulsu, dela care se trage familia Saac, Cundu, tata lui Curzan, Ound, tata lui Ete, dela care se trage familia lui Calan și Colsoy, Tosu, tata lui Lelu, Huba, dela care se trage familia lui Zemera, al șaptelea Tuhutum, tata lui Horca, ai cărui fii au fost Gyyla și Zombor, dela cari se trage familia Moglout, precum se spune mai la vale. Ce să mai țin? Să urmăresc cursul istoriei.

(Va urma).

³) Corectură de a. mână.

⁴) În manuscris e greșit *statura*. — ⁵) Cuvântul *et*, ce era scris după *pater*, e ras.

SCIINȚĂ, LITERATURĂ ȘI ARTĂ.

Concurs literar. (Nr. 9—1899). Se publică concurs pentru un premiu de 500 coroane, care se va decerne celei mai bune lucrări asupra subiectului: „Istoria instituțiilor culturale ale Românilor din Ungaria și Transilvania dela 1848—1898“.

Censurarea lucrărilor ce vor intra la concurs se va face prin o comisiune compusă din 5 membri, aleși de comitetul central. Membrii comisiunii nu trebuie să facă parte din comitet. Decernarea premiului se va face de comitetul central, după ascultarea raportului comisiunii, cu vot secret, în o ședință convocată anume spre acest scop.

Premiul se va putea acorda numai unei lucrări în extensiune de cel puțin 10 coale de tipar 8° mare, care va cuprinde un tablou critic al dezvoltării institutelor române de învățământ, al societăților și altor întreprinderi și instituțiuni culturale române din patrie, și va arăta rezultatele realizate, precum și condițiunile și piedecile lucrării culturale a poporului român din patrie.

Manuscriptele trebuie provădute cu o devisă și un plic, care să cuprindă numele și adresa autorului, se vor scrie în caiete de format 4° mare, pe o singură față a foilor, și se vor trimite la adresa Presidiului Asociațiunii cel mult până la 31 Decembre 1899 st. n.

Lucrarea premiată se va tipări pe spesele Asociațiunii în cel puțin 1000 exemplare, din cari jumătate trec în proprietatea autorului.

Din ședința comitetului central al „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român“, ținută în Sibiiu la 26 Ianuarie 1899. *Dr. Il. Pușcariu*, vice-președ. *Dr. Beu*, secr. II.

*

Academia maghiară de științe. În ședința dela 30 Ian. a. c. secretarul gen. Coloman Szily a raportat, că la premiul com. Petrevoșelo de 1000 coroane pentru o gramatică maghiară menită pentru școalele populare cu limba de propunere *română* au intrat patru lucrări; au fost predate unei comisiuni compuse din: G. Ioanovics, Ios. Szinnyei și Oskar Asbóth. — În ședința plenară dela 6 Febr. a. c. a fost prezentat și pertractat rațiociniul anului 1898 și budgetul pro 1899; aceste arată următoarele cifre principale: Venitele anului 1898 dau suma de 187,521 fl. 79 cr., cheltuielile 171,434 fl. 21 cr., rezultând astfel un crescământ în averea Academiei de 16,087 fl. 58 cr. Prin acest crescământ averea Academiei maghiare cu finea anului 1898 ajunse la suma de 2.825,936 fl. 10 cr. Această avere se compune din hârtii de valoare (1.665,502 fl. 12 cr.), palat, bibliotecă etc. (1.000,000 fl.) și fundațiuni (69,869 fl. 33 cr.). Pentru anul curent venitele sunt preliminate cu 175,831 fl. 09 cr., iar cheltuielile cu 174,331 fl. 09 cr.

*

Românii din Transilvania la 1733. Sub acest titlu a apărut în broșură separată conscripția episcopului *Ioan In. Klein de Sadu*, publicată în nrul ultim din anul trecut al revistei noastre „Transilvania“ după manuscriptul

afător în Museul Brukenthal din Sibiu, de Nic. Togan. Considerând, că această conscripție este atâtia statistică făcută în Transilvania de Români și având în vedere numai pe Români, care adese-ori va fi singurul izvor, ce se va pute cita în scrutările speciale, și care totdeauna va pute servi ca mijloc de comparațiune, Dl Nic. Togan, dând publicității aceasta conscripție, a făcut un prețios serviciu istoriografiei noastre. Conscripția episcopului Klein este cel mai vechiu și atâtiaul șematism al bisericii românesce, și cu toate că cuprinde numai date seci, ele sunt foarte eloquente și aruncă multă lumină asupra stărilor bisericesci ale Românilor ardeleni și asupra gradului lor de densitate în timpul, la care se referă. Broșura s'a retipărit în număr foarte restrîns și se poate comanda dela biroul Asociațiunii (str. morii nr. 8). Prețul: 30 cr., plus 3 cr. porto postal.

*

Biografia lui Avram Iancu, de Ios. Șt. Șuluțiu. Făcându-se întrebări din mai multe părți, anuntăm, că din aceasta broșură, atât de căutată din partea publicului român, se mai află abia câte-va exemplare. Comandele să se adreseze direct la biroul Asociațiunii (str. morii nr. 8). Prețul: 50 cr. plus 5 cr. porto postal.

*

»*Fôia școlastică*«, organ al Reuniunii învățătorilor gr.-cat. din arhidieceasa gr.-cat. de Alba-Iulia și Făgăraș. Apare în 1 și 15 a fie-cărei luni în Blaj. Editor: Reuniunea. Redacțiunea: Comitetul redacțional. Redactor responsabil: *Ioan F. Negruțiu*. Abonamentul pe an 3 fl. v. a. Pentru România 10 lei. Nr. 1 din Anul I apărut la 15 Februarie a. c. și are sumarul următor: Stimați cetitori! Iubiți colegi! de Redacțiune. — Insufletirea învățătorului, de P. Ungurean. — Cele 10 porunci ale învățătorului român, de N. Pop. — De ale Reuniunii noastre, de Raportorul. — Bibliografie: Plan de învățământ, de U. — „Din literatura poporală“ 7 scrieri populare, de Domețiu Dogariu. — Diverse: Individualitatea copilului. — Igienea școlară. — Cât datoresc copiii părinților lor? — Rugare.

*

»*Teoria dramei, cu un tratat introductiv despre frumos și artă*, de Dr. *Iosif Blaga*, prof. în Brașov«, este titlul unei noue cărți didactice originale, după vorba unui recensent unică în literatura noastră didactică, și de felul căreia în timpul din urmă nu ni-a mai fost dat să vedem. Cele mai multe cărți didactice, menite pentru usul gimnasiilor ciscarpatine, ce au apărut în anii ultimi, sunt sau traduceri, sau prelucrări după opere străine. Astfel că apariția cărții Dlui Blaga ne oferă două momente îmbucurătoare, atâtia că s'a aflat un autor, care nu s'a temut de censorii octroaiți ai cărților didactice românesce și a compus un op original, apoi că tocmai arta este obiectul acestei lucrări. Teoria dramei a scris-o autorul „atât pentru școală, cât și pentru clasa noastră cultă“, și este menită „să facă servicii și lumii mari românesce, care nutresce interes față de literatura dramatică și peste tot față de teatru și voesce să înțeleagă ce este în dramă și în teatru“. În tratarea obiectului autorul, partisan al esteticei empirice, s'a folosit de metoda inductivă. Dă mai

ântâiu cuprinsul unei tragedii, comedii sau drame, apoi analizează caracterul persoanelor principale, căutând a stabili legătura dintre acțiunea piesei și caracterul persoanelor; în urmă, după ce a analizat cu de amănuntul piesa, fixează principiile teoretice. Pentru explicarea teoretică a tragediei pornesc dela „Macbeth“ de W. Shakespeare, pentru explicarea comediei dela „Conul Leonida“ de Caragiale, iar relativ la dramă se folosesc de „Stâlpii societății“ ai modernului H. Ibsen. Autorul pornesc numai dela aceste piese, dar în firul expunerilor sale nu uită a da și alte exemple, folosindu-se totdeauna de piesele cele mai potrivite, cari și astăzi se află în repertoriul teatrelor. Astfel cel-ce cetesc cartea Dlui Blaga, studiază totodată și cuprinsul și felul alcătuirii unui întreg repertoriu de piese bune, alese. Piesele luate de autor ca exemple sunt cu deosebire din literaturile străine. Dar de unde era să le ia, dacă literatura română e încă atât de săracă în ale dramei? Intregă expunerea e ținută într'un stil ușor și în o limbă românească neaoșă. Teoriei dramei îi premerge un tractat introductiv despre frumos și artă, în care legile principale ale esteticeii sunt date în definiții concise și urmate de exemple lămuritoare. Cartea Dlui Blaga o recomandăm cu toată căldura nū numai în atențiunea liceelor de dincoace și de dincolo de Carpați, ci și în a publicului iubitor de arta dramatică, care, cetindu-o, în viitor va asista cu îndoit interes și folos la reprezentațiile teatrale.

—b.—

*

Obolul săracului la monumentul «Marelui Andreiu». Sub acest titlu a apărut în timpul din urmă o mică broșură, cuprinzând cântări ocazionale dedicate Metropolitului Șaguna, colectate și arangiate de Maria Cunțan („Respiră Românie“ și „Iată ziua cea dorită“ de A. Mureșianu, „Părintelui episcop Andreiu“, „Nu te teme turmă mică“, „La moartea Marelui Andreiu“, de Z. Boiu, „Memoriei Metropolitului Andreiu“, de A. Marienescu, „Biserica drept măritoare“, de A. Muntean al lui Vasile, și „Andreiu“, de M. Cunțan). Broșura se poate procura dela librăria archidieceșană din Sibiu; prețul 10 cr. Venitul este destinat colectei pentru monumentul metropolitului Șaguna.

*

Raportul anual al societății de lectură »Petru Major« din Budapesta pe anul adm. 1897/8, o broșură de 77 pag. 8°, cuprinzând în partea gen. raportul despre activitatea societății pe anul școlar 1897/8, iar în partea specială: consemnarea membrilor societății (59 m. ord., 3 m. extraord., 35 m. onorari, 36 m. fondatori), raportul despre starea bibliotecii (2068 opuri în 2647 vol. și cabinetul de lect. dispunând de 34 țiare și reviste); binefăcătorii societății; starea averii societății la 30 Sept. 1898 (fond permanent 5164 fl. 41 cr., fond disponibil 736 fl. 02 cr.); raportul comisiunii literare pe anul 1897/8, raportul corului societății și o prea interesantă statistică a studenților români din Ungaria, înscrși pe an. școlar 1897/8 la Universități și Academii superioare, despre care facem amintire la alt loc al revistei noastre.

*

L. Bachelin, Tableaux anciens de la Galerie Charles I. Roi de Roumanie. Paris, Maison Ad. Braun et Comp. 1898, un volum respectabil cu 76 heliogravuri excelent reușite, prin care dl Leo Bachelin, bibliotecar al regelui Carol I., scoate la iveală comorile de artă, ce se păstrează în palatul regal din București și în castelul din Sinaia, și dau dovadă de înaltul gust artistic al stăpânilor lor. Opul dlui Bachelin atestă bogăția și înalta valoare artistică a colecțiunii regale de tablouri, unde găsim reprezentată școala italiană, olandeză, vlemică, germană, spaniolă, franceză și engleză cu vechii măestri, ca: Francia, Bernardo Luini, Correggio, Zuccero, Tizian, Tintoretto, Cranach, Elzheimer, Mignon, Fischbein, Brueghel, Rubens, van Dyk, Rembrandt, Theotocupoli, Greco, Ribera, Zarbaran, Francois Clouet, Jean Baptiste Greuze, Jaques Louis David (din timpul mai nou), Sir Joshua Reynold ș. a.

Revista Revistelor.

Importanța bibliografiei este astăzi pe deplin recunoscută, și o întreagă serie de reviste editate în toate limbile culte, servește exclusiv numai această știință. La noi însă publicațiunile de această natură până astăzi nu s'au bucurat de atențiunea ce o merită, cu toate că chiar între împrejurările, în cari trăiesce poporul nostru, însemnătatea și necesitatea lor este îndoită. Despărțiți prin hotare politice, lipsiți de un număr mai mare de centre culturale și trăind în condițiuni economice foarte modeste, ne este cu mult mai greu, decât filor altor neamuri, a ne ține în curent cu întreaga lucrare intelectuală, cu producțiunea literară a poporului nostru.

În timpul mai nou, ce e drept, s'au făcut și la noi modeste începuturi pe acest teren. Amintim s. ex. valoroasa publicațiune „Bibliografia română veche, 1508—1830“ de I. Bianu, editată de Academia Română, și raporturile ce secretariatul Asociațiunii le publică din an în an despre producțiunea literară română din patrie. Mai mult ar pute contribui însă presa noastră periodică pentru delăturarea neajunsurilor arătate. În deosebi credem că „Transilvania“, ca organ al unicei noastre societăți literare mai mari, are datoria de a urmări cu toată atențiunea nu numai producțiunea noastră literară, ci totodată și publicațiunile străine, mai ales cele din această țeară, cari ne ating mai de aproape.

Din aceste considerațiuni vom căuta să informăm pe cetitorii noștri din an în an, cât mai amănunțit, despre publicațiunile literare, și în deosebi despre revistele literare române și străine, cari sunt de interes mai mare pentru noi.

Deschidând deci rubrica „Revista Revistelor“, lăsăm să urmeze de astădată următoarele notițe despre publicațiunile anului trecut.

*

«*Convorbiri literare*». Vechia și valoroasa revistă bucureșteană, cu nrul 12 din 1898 și-a încheiat anul XXXII al existenței sale. Din bogatul material publicat în anul trecut remarcăm: *Poesii și poeme*: de D. Nanu, Cesar I,

Vărgolici, Lucreția Suciu, N. Volenti, Tutoveanu, V. Podeanu, Florian I. Becescu, G. Murnu, N. Basilescu și I. Scărlătescu. *Poesii populare*: de C. N. Mateescu, St. Tuțescu și Miron. *Romane, romane și povești*: de Duiliu Zamfirescu (In răsboiu și Lydda), I. Creangă (Făt frumos, Fiul iepei), I. A. Brătescu-Voinesci, C. Cornescu, M. Teliman, Bret-Harte, N. Mihaescu, Marin Stroescu și Ioan Adam. *Dramă*: Constantin Brancimir, de François Coppée, trad. în versuri de Nanor. *Istorie*: Titu Maiorescu: Scrisori privitoare la epoca dela 1848—59 dela Ioan Maiorescu și A. G. Goleșcu; apoi: Sub Ministerul Brătianu; Marin Dumitrescu: Politica lui Napoleon I față cu Poarta otomană. *Studii*: de Biron, C. Litzică, Paul Negulescu, Teohari Antonescu, D. Burileanu, Dr. I. Hoops, Art. Schoppenhauer: Despre religione, trad. de B. V. Vermont, C. Tomulescu, D. Nădejde, Al. Brăescu. *Critice și polemice*: de P. P. Negulescu, Titu Maiorescu: In memoria unui poet bănățean (Victor Vlad Delamarină), M. Dragomirescu: Asupra valorii literaților nostri actuali. *Recensii și analize*: de N. Basilescu: Enciclopedia română, Gr. Tăușan: Asupra discursurilor parlamentare ale dlui T. Maiorescu, T. Antonescu, I. S. Floru: Statistica română de Robin și Staicovici, Lisandros, C. Lacea, N. Apostol, Iuliu D. Valaori și D. Evolceanu: Virgil Onițiu (De toate, schițe și romane). *Diverse*: C. Litzică: Câteva manuscrise grecesci la noi și actualități, E. Strătilescu, M. Dragomirescu: Asupra învățământului nostru normal, și a. *Redacția și administrația*: București, Calea Victoriei Nr. 21. Abonamentul: lei 15.— pe an. Revista apare în 12 numeri voluminoși pe an.

*

«*Literatura și arta română*», eleganta revistă bucușeană cu nrul 12 dela 25 Oct. 1898 a încheiat anul II. al existenței sale; din valorosul și bogatul cuprins al anului încheiat însemnăm: *Poesii*, de Becescu-Florian, G. Coșbuc, H. Coșoi, L. Dauș, V. Demetrius, Al. Dorin, Iul. Dragomirescu, G. H. Lecca, D. Nanu, A. Naum, D. C. Ollănescu, V. D. Păun, Th. D. Speranță (3 anecdote popor.), Th. Șerbănescu, A. Vlahuță, Duiliu Zamfirescu. *Studii titerare și istorice*, de G. Adănescu, G. Bengescu-Dabija, A. Costin, Aug. Demetriescu, D. Dimiu, G. Ionnescu-Gion (Din istoria Bucușeșilor și Mănăstirea Radu-Vodă), D. C. Ollănescu (Din istoria teatrului la Români), N. Petrașcu (Hășdău, Carageale, studii critice), Iul. Zanne. *Nuwele, povești, piese teatrale, note de călătorie*, de H. Coșoi, L. Dauș (Akmintis, fantasie dramatică), Em. Grigorovitză, N. Jorga, G. Madan, Ciru Oeconomu (Fiica lui Sejan, poveste istorică), I. Vulcan (Gărgăunii dragostei, comedie într'un act) ș. a. *Ilustrațiunile* represintă opere de ale artiștilor români, ca: I. Alpar, Th. Aman, C. Artachino, P. Capidan, Olga M. Corné, I. Georgescu, N. Grigorescu. G. D. Mirea, I. Mincu, D. Serafim, M. Simonidy, C. Stăncescu, F. Storek, G. Tătărescu, E. Voinescu, A. G. Verona, apoi obiecte de artă (Porțile bisericii St. Sava, obiecte de aur și smaltz dela mănăstirea Bistrița), mănăstiri (Cornetu, biserica domnească dela Curtea-de-Argeș, secl. XIII., biserica St. Gheorghe din Hărlău), ruinile Cetății Neamțului, resturile turnului lui Sever din Turnu-Severin, clopoțnița dela biserica Sf. Ioan din Piatra, zi-

dită de Stefan cel Mare, clopotnița dela Păpăuți, secl. XV. ș. a. Toate ilustrațiile sunt cu multă îngrijire executate, cum rar se pot întâlni la noi. În sfârșit revista mai cuprinde și 2 piese musicale: Der Bläser, text de Carmen-Sylva, muzica de G. Enescu, și Serenadă, de M. Mărgăritescu. Revista „Literatura și arta română“ apare la 25 ale fiecărei luni, abonamentul pentru străinătate: 40 lei pe an. Direcția și administrația: București, strada fântânii Nr. 46.

*

«*Archiva*», organul Societății științifice și literare din Iași, sub direcțiunea dlui A. D. Xenopol, apare odată pe lună, cu nrul 11—12 încheiă anul al IX 1898, din al cărui cuprins bogat remarcăm următoarele: *Poesii*: de Ana Conta-Kernbach. Lascar Tărăbuță, S. Bodnărescu, I. Boniface-Hétrat. *Istorie, literatură, științe*: de A. D. Xenopol: Principiile fundamentale ale istoriei; Primul proiect de constituțiune al Moldovei; Cuvântare inaugurală a Rectoratului; Titus Dunka: Învingător și învins (dramă) și Legenda „Cubei palmierului“ din Fighig alătura de aceea a mănăstirei dela Putna; S. Popescu: Asupra picturii moderne; N. Jorga: Doue documente din arhivele ragusane; V. C. Buțureanu: Recherches sur les maîs de Moldavie; T. T. Burada: Școala de muzică din Rotopânești; Jos. Barberis: Despre reforma calendarului; T. Aguletti: Tipul fizic Hetean; G. Bogdan-Duică: Radu dela Afumați; Gh. Gheorghiu: Colectivul *Ceată* cu sinonimele sale; Dr. Leon C. Cosmovici: Structura sistemului nervos; Gh. Ghibănescu: Glosa literară: întunec = zece mii; Gr. C. Buțureanu: Bătălia dela Baia (nuvelă istorică); E. Escouffier: Le théâtre de Victor Hugo; V. Erbiceanu: Concepția sociologică a dreptului penal, ș. a. 18 *dări de seamă*. — *Documente istorice*: Scrisoarea unui anonim către Mateiu Basarab; O descriere a Moldovei din secl. XVI.; Genealogia Ghiculeștilor; Genealogia familiei Ureche, etc. *Notițe*: Maghiarisarea Transilvaniei; Cuvântarea dela 10 Maiu; Notița din „Revue de Géographie“ despre Ladislau Réthy, de A. D. Xenopol; Critica lui Réthy de Meyer Lübke; Dobrogea de N. Gheorghiu-Bêlad; Conferințe de Istoria Românilor, ținute elevilor școliei regimentare din regim. Rêsboeni, ș. a. Abonamentul pe an 15 lei. Pentru abonamente, trimiteri de bani, comunicări de articole și ori-ce corespondență a se adresa la dl A. D. Xenopol în Iași.

*

»*Familia*«, cea mai veche foaie belestrică și socială ilustrată, dincoace de Carpați, cu toată nepăsarea publicului nostru în ale literaturii, și-a putut încheia în 1898 anul al XXXIV al existenței sale. Proprietar, redactor și editor: Iosif Vulcan, membru al Academiei române. Din variatul cuprins al anului 1898 remarcăm: *Poesii*: de Alin, V. Alvescu, Maria Baiulescu: Hermann și Dorothea (de Goethe); P. O. Bocca; Maria Cioban; P. Conda; G. Coșbuc: Moartea lui Gelu, Cântec; Maria Cunțan; T. Duțescu-Duțu; Elena din Ardeal; Emilian; Haralamb G. Lecca, Traian Mihaiu, V. B. Munteșcu, G. Murnu, D. C. Ollanescu, N. Radulescu-Niger, Radu D. Rosetti, Th. Șerbanescu, Smara, Al. Vlahuță etc.; *Material folkloristic*; —

Novele, schițe, piese, călătorii: de T. Bulc, V. R. Buticescu; Caragiale: Doue bilete pierdute; Carmen Sylva: Domnul Pulcinel, Constanța de Dunca-Schiau; G. Coșbuc: Dela Plevna; Dr. I. U. Jarnik: Cum am învățat românesce; Haralamb G. Lecca: Hero și Leandro (fragmente din Grillparzer); S. S. Secula; Simu; Ios. Vulcan ș. a. *Literatură și critică*: de Il. Chendi; Dr. At. Marienescu; D. C. Ollanescu; I. Rațiu; M. Străjan; Gr. G. Tocilescu, Elena Voronca. *Istorie, științe, educațiune, igienă*: de Carmen Sylva, Neli I. Cornea-Mișici Ionnescu-Gion: Din viața imperială a Bizanței; Dr. At. M. Marienescu; I. cav. de Pușcariu: Expedițiunea ungară la Vidin din 1235. *Salon* variat și distractiv, și în sfârșit rapoarte despre activitatea: Academiei române (singurele rapoarte detaiate publicate dincoace de Carpați); Asociațiunii pentru literatura rom. și cult. poporului român; Societății pentru fond de teatru român ș. a. Afară de acest material variat aflăm 22 portrete și biografii și 65 de ilustrațiuni. Pentru anul curent pune în prospect abonenților ca premiu un tablou reprezentând pe Stefan cel Mare și aprodul Purice. *Redacția și administrația*: Oradea-mare. Prețul de abonament 8 fl. pe an. „Familia“ apare în fie-care Duminecă.

*

»*Foaia Pedagogică*«, singura foaie de acest fel la Români din Transilvania și Ungaria în anul 1898. Redacțiunea se compune din profesorii institutului teologico-pedagogic gr.-or. român din Sibiiu, Dr. D. P. Barcianu, D. Comșa, Dr. P. Span și Dr. I. Stroia; redactor responsabil: prof. Dr. D. P. Barcianu. Din prețiosul material publicat în anul 1898 (An. II) remarcăm: Cuvântul rostit la actul festiv, ținut la 15 Iunie 1898 din incidentul aniversării a 25-a dela moartea arhiepiscopului și metropolitului Andreiu baron de Șaguna, de Dr. D. P. Barcianu. *Materii pedagogice și didactice generale*: de Dr. D. P. Barcianu: Conferințe învățătoresci ori reuniuni învățătoresci? Dr. I. Stroia: Istoria profană în școalele populare; I. Dariu, Iuliu Vuia, I. Velcean, Dr. P. Span: Treptele formale ale învățământului. *Modele de lecțiuni*: din geografie, istoria biblică, istoria naturală: de Dr. D. P. Barcianu, D. Comșa, Dr. P. Barbu, Dr. P. Span, V. Costăchescu și Procopiu Simian. *30 Dări de seamă și anunțuri de cărți*: de Dr. I. Stroia, Dr. P. Span, Dr. D. P. Barcianu, D. Comșa, Iuliu Vuia. *Informațiuni* instructive pentru învățatori și de interes pentru iubitorii de progres al școlii române. *Felurimi și Corespondențe*. *Redacția și administrația*: Sibiiu. Abonamentul 3 fl. pe an. Foaia apare de 2 ori pe lună.

*

»*Revista ilustrată*«, foaie enciclopedică literară lunară; a apărut în anul 1898 (Anul I) în editura preotului Ioan Baci din Șoimuș, având de redactor pe cunoscutul folklorist Ioan Pop Reteganul. Din cuprinsul anului 1898 remarcăm: *Poesii*: de V. Alexandri, Alvescu, Enea Pop Bota, G. Coșbuc, Emilian, G. Simu, Smara, I. C. Vêrgolici, Elena Voronca ș. a. *26 Schițe topografice și biografice ilustrate*, de I. Pop Reteganul. *Legende, tradiții, povești, novele, schițe*, de Alba-Iuliană, Iulia Bran, Enea Pop Bota, Iul. Bugariu, Laviniu, Oct. dela Ludișor, Emilia Lungu-Puhallo, S. Fl. Marian, I. Negrescu,

Dr. P. Oprea, Ant. Pop, I. Pop Reteganul, ș. a. *Studii literare și filosofice*, de Florian, I. Nițu Pop, W. Rudow, S. P. Simon, I. Ș. Șuluțiu. *Hygienă* de Dr. Elefterescu, Dr. T. *Poesii populare* de N. Bodnariu, T. A. Bogdan, G. Cătană, Maria din Câmpie, T. Oltean, I. Stanca. *26 ilustrațiuni* reprezentând țărani români din deosebite părți ale Trs. și Ung. Cu sfârșitul anului 1898 I. Pop Reteganul retrăgându-se dela redacție, editorul a luat și aceasta sarcină asupra sa. *Redacția, și administrația*: Șoimuș (posta: Nagy-Sajó) Abonamentul 3 fl. pe an.

*

»*Albina*«, revistă enciclopedică populară, apare în fiecare Duminică în București; prețul abonamentului 8 lei pe an pentru străinătate. Comitetul de redacție se compune din domnii: P. Gărboviceanu, C. Rădulescu-Motru, G. Coșbuc, I. Otescu, P. Dulfu, G. Adămescu, N. Nicolaescu, C. C. Pop Tașcă și V. Stoicănescu. Cu nrul 52 (27 Sept. 1898) aceasta revistă, menită a da straturilor largi ale poporului o lectură aleasă instructivă și folositoare, și-a încheiat anul prim al existenței sale. Anul prim bogat și variat cuprinde articole religioase și patriotice, educațiune și instrucțiune, istorie națională, geografie și etnografie, biografii române și străine, monumente, instituțiuni culturale, literatură română, folklore, știință popularisată, economie rurală, medicină populară și igienă, instrucție civică, industrie-comerț, poezii, romane, istorisiri, sfaturi practice etc. plus 253 ilustrațiuni. Fiind „*Albina*“ una din cele mai ieftine reviste populare și redactată cu multă îngrijire, ea merită să străbată cât mai adânc în straturile poporului nostru.

*

»*Transilvania*«, organul Asociațiunii, cu nrul IX—X din 1898 a încheiat anul XXIX, din al cărui cuprins — afară de partea oficială — însemnăm: *Istorie*: Daco-Roumains ou Italo-Roumains, de L. Réthy (art. polemic); Ioan Dragoș, biografie de Ios. St. Șuluțiu; *Statistica Românilor din Transilvania în 1733*, publ. de N. Togan. *Știință și literatură*: Academia română; Biblioteca teatrală, de Drib; Brotacul în credința poporului; *Calendare noue*; Cehii, limba și literatura lor, de H. O. Jarník; *Chestiuni ortografice*, de S. Trăilă; *Cercilă*, poveste de G. Todică; *Descânțete de dragoste și de diochi*; *Diftongii oa și ie în limba românească*, de At. Marienescu; *Producțiunea noastră literară* (Raportul secretarului I. despre producțiunea literară rom. din patrie 1 Iul. 1897—1 Iul. 1898); *Țerancele noastre în susținerea portului și datinelor strămoșesci*, de Maria Cioban. *Economie* (notițe) și *Comunicări* din sinul Asociațiunii. — Membrii Asociațiunii primesc „*Transilvania*“ gratuit, iar pentru nemembri costă 5 fl. la an. Apre în 10 nri pe an.

Din publicațiunile Academiei maghiare. Din publicațiunile, acestei Academii de științe au apărut în anul 1898: a) *Értekezések a történeti tudományok köréből*, (publ. istorice) vol. XVII. nr. 2—10, din al căror cuprins remarcăm ca fiind mai de interes: Opera împăratului Leon Filosoful despre tactica războiului (nr. 10), de Dr. Vári Rezső; aflăm însă în volumele anterioare

materii de interes special pentru istoriografia română, ca: Partea primă din „Limes Dacicus“ de Torma Károly (vol. IX. nr. 2, prețul 90 cr.); Raport asupra cercetărilor făcute în archiva capitulului din Alba-Iulia, de Szilágyi Sándor (vol. IX. nr. 3, prețul 10 cr.); Transformarea puterii militare de apărare în Transilvania în secl. XVIII., de Jakab Elek (vol. IX. nr. 10 preț. 60 cr.); Studii asupra mineritului (de aur) Romanilor în Dacia, de Téglás Gábor (vol. XIV, nr. 6, preț. 40 cr. și vol. XV nr. 1, preț. 90 cr.); Strămutarea Românilor în Ungaria de sud în secl. trecut, de Szentkláray Jenő (vol. XV. nr. 2, preț. 20 cr.); Români din cott. Bihor și uniunea religioasă de Bunyitay Vincze (vol. XV. nr. 6, preț. 75 cr.); Insurecțiunea lui Pero, de Márki Sándor (vol. XV. nr. 11, preț. 90 cr.); Contribuiri polone privitoare la istoria patriei noastre și mai ales la a Ardealului din secl. XVI—XVIII, de Veress Endre (vol. XVI. nr. 9, preț. 45 cr.); Romanismul în Illyricum, de Réthy László (vol. XVI. nr. 12, preț. 25 cr.). b) *A magy. tud. Akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszédek*, (Disc. comemorative despre membrii decedați ai Academiei) vol. IX. nr. 4—8. c) *Értekezések a nyelv és széptudományok köréből*, vol. XVII. nr. 1, cuprinzând: Studii egiptologice din cercul cronologiei, de Dr. Mahler Ede. d) *Nyelvtudományi közlemények*, vol. XXVIII. fasc. 2—4. (publ. filologice.) e) *Mathematikai és természettudományi értesítő*, vol. XV. fasc. 2—5. (publ. de sc. matem. și natur.).

Creдем a face un serviciu cercurilor noastre științifice-literare, când le atragem atențiunea și asupra acestor publicațiuni.

*

Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde, vol. XXVIII se încheie cu fasc. 3 apărut în timpul din urmă; în acest vol. aflăm publicate: Discurs comemorativ asupra lui Jos. Andr. Zimmermann, ținut la deschiderea adunării gen. a 49-a a reuniunii transilvane pentru cunoașterea țării, de Dr. Fr. Teutsch. — Voievozii Transilvaniei în epoca Arpadianilor, de Dr. Moritz Wertner. — Dările de seamă ale dlui Wrede asupra atlasului lingvistic al imperiului german de G. Wenker și cercetarea noastră dialectologică, de Dr. A. Scheiner. — Viața publică în Sibiu pe timpul lui Carol VI. Comunicări din protocoalele magistratului Sibiului, de Heinrich Herbert. — Istoricul reuniunii transilvane pentru cunoașterea țării, de H. Herbert. — Michael Albert: Viața și activitatea lui ca poet, de Dr. A. Schullerus. — Documente privitoare la istoria Transilvaniei începând dela lupta dela Mohács până la pacea dela Oradea-mare 1529 - 1534, de Dr. Fr. Schuller. — Observăm, că aceasta reuniune și-a ținut adunarea jubilară de 50 ani ai existenței sale în vara trecută la Brașov, cu ocaziunea festivităților aranjate în memoria reformatorului Ioan Honterus, la care adunare a fost reprezentată și Academia română prin dl I. M. Moldovan, iar Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român prin v.-presidentul și prim secretarul ei. Presidentul actual al reuniunii este: Dr. Friedrich Teutsch, paroch evang.-lut. în Șuramare; comitetul administrativ se compune din 24 membri; secretar: Dr. Adolf Schullerus, profesor seminarial în Sibiu, și cassar general: Hans Bergleiter,

funcționar la cassa de păstrare săsească din Sibiiu. Reuniunea a numărat în anul 1897/8 31 membri onorari și corespondenți; 56 membri fondatori și 723 membri ordinari.

Verhandlungen und Mittheilungen des siebenbürg. Vereines für Naturwissenschaften zu Hermannstadt; vol. XLVII. din acest anuar a apărut în timpul din urmă cuprinzând: Consemnarea membrilor reuniunii; Raportul asupra adunării generale din 28 Ianuarie 1898; Raportul bibliotecarului; Comunicări dela reuniune; Consemnarea critică a Lepidopterelor Transilvaniei (cu o hartă), de Dr. D. Czekelius, și Comunicări mai mărunte. Reuniunea dispune de un frumos Museu în Sibiiu inaugurat în 1893, cu bogate colecțiuni. La 1 Iulie 1898 reuniunea avea: 6 membri onorari; 23 membri corespondenți; 12 membri fondatori și 256 membri ordinari, între cari numai 10 Români.

A hunyadmegyei történelmi és régészeti társulat IX évkönyve, az 1896-98 évekről. szerkesztette Dr. Veress Endre, társulati titkar., Déva, 1898. (Anuarul soc. ist. și archeol. din cott. Hunedoarei). Un vol. 8° de 191 pag. cuprinzând următoarele materii: Comoara regelui dacic Decebal, de Téglás Gábor. — Cele două padimente de mosaic dela Grădiște, de Téglás Béla. — Deva și ținutul ei în timpul lui Castaldo (Contribuiri la istoria comitatului Hunedoarei dintre anii 1551—53), de Dr. Veress Endre. — Biserica reform. din Deva și antichitățile ei, de Szöts Endre. — Familiile imigrate și baștinașe din Jeledinț, de Kolumbán Samu. — Diploma nobiliară a familiei Dévay din Deva, de Dr. Amlacher Albert. — Cimiterul dintre Pâclișa și Totesci, de Szinte Gábor. — O rochie și trei fiorini. (Un act de depuneri maghiar într'un proces din timpul lui Sigismund Báthory), de Dr. Veress Endre. — Sigilul orașului Deva din 1618, de Mailand Oszkár. In partea intitulată „Hunyadmegyei oklevéltár“ găsim publicate câteva documente istorice din arhivul parohiei gr.-cat. din Hunedoara, de Nic. Muntean, apoi urmează comunicări din sinul reuniunii. Anuarul cuprinde mai multe gravuri interesante reprezentând diferite antichități de pe pământul atât de bogat în reminiscențe istorice al comitatului Hunedoarei. President al societății istorice și archeologice din cott. Hunedoarei este: Conte Dr. Kuun Géza; vice-presid. Dr. Solyom-Fekete Ferencz; secretar Dr. Veress Endre; subsecretar Fogolyán Sándor; cassar Szöllösy Lajos; avocat Dr. Réthi Gyula; director al museului Téglás Gábor; bibliotecar Kolumbán Samu; presid. al comisiunii pentru cercetarea cetăților Hajduczki József. Societatea numără 167 membri ordinari cu taxă anuală, între cari și câțiva Români.

DIN SINUL ASOCIAȚIUNII.

Pro domo. Cu fascicolul de față „*Transilvania*“ intră în anul XXX al existenței sale. Deși organul Asociațiunii în acest restimp a publicat un material bogat și variat*), totuși nu se poate nega, că valoarea reală a scrierilor apărute în această revistă, nu prea stă în proporțiune cu jertfele aduse pentru susținerea, nici cu timpul îndelungat, trecut dela înființarea ei. Una dintre cauzele principale ale acestui neajuns este a se căuta fără îndoială în împrejurarea, că până acum organele Asociațiunii (între cari și directorul „*Transilvaniei*“), s’au putut ocupa de afacerile acesteia numai în mod lateral și secundar, deoarece-ce au fost tot bărbați angajați în alte funcțiuni, de regulă cu totul străine de literatură. În urma reorganizării biroului, aceste stări s’au schimbat, și oficialii însărcinați cu editarea revistei Asociațiunii vor pute și vor trebui să dea acestui organ în viitor o atențiune mai mare. Inșă cele atinse nu sunt singura cauză a neajunsului constatat. Ea este a se căuta în mare parte și în lipsa de interes a cercurilor literare, cari timp îndelungat au ignorat aproape cu totul organul publicistic al Asociațiunii, astfel, că până acum 2—3 ani, era o raritate ca un autor român să trimită la redacțiya „*Transilvaniei*“, ori fie chiar numai la biblioteca Asociațiunii, un exemplar de recenziune al publicațiilor sale. Această stare, ce e drept, în timpul mai nou, s’a ameliorat în câtva, dar — cu toate că comitetul central a votat o mică subvențiune pentru remunerarea colaboratorilor și cu toate că redacțiunea s’a adresat în diferite rânduri personal către scriitorii români din patrie, — până astăzi nici pe departe nu este mulțămitoare. Din această cauză ne vedem îndemnați, a adresa cu ocasiunea presentă un nou apel către cercurile noastre literare, și a le ruga: să nu lipsească revista Asociațiunii de concursul lor, fără de care redacțiunea nu va pute să țină „*Transilvania*“ la un nivel corespunzător chemării sale. Redacțiunea, din partea sa, va căuta să satisfacă toate dorințele juste ale colaboratorilor sei, și în ca-

*) Cf. Registrul publicat în Nr. XII din 1896 despre cuprinsul anilor I—XXV.

drul bugetului seu va remunera din 3 în 3 luni pe autorii scrierilor literare ce le va publica. Credem, că apelul nostru este cu atât mai îndreptățit, cu cât „Transilvania“ are astăzi cel mai mare tiragiu între toate ziarele și revistele românesci din patrie, și astfel ofere autorilor nostri, mai mult decât ori-care alt organ, posibilitatea de a da scrierilor lor o publicitate cât se poate mai întinsă.

Incassarea taxelor de membri. În articolul nostru „La finea anului“, publicat în numărul premergător, am spus creșterea îmbucurătoare ce o arată de câțiva ani încoace numărul membrilor Asociațiunii. Această îmbunătățire a stărilor deplorabile din trecut, este a se atribui nu numai dezvoltării continue a interesului public pentru Asociațiune și înființării nouelor desparteminte din părțile ungurene și bănățene, ci în mare parte și împrejurării, că în timpul mai nou biroul Asociațiunii a dat mai multă atențiune încassării regulate a taxelor de membri. În trecut taxele restante nu se prea țineau în evidență și nu se făcea nici un pas serios pentru încassarea lor. Prin aceasta Asociațiunea a pierdut an de an mii de fiorini, cari laolaltă ar reprezenta astăzi o avere colosală. Este fapt, că o mare parte a membrilor, după ce și-a achitat odată taxa la vre-o adunare generală, și și-a pus diploma pe perete, parte preocupați de alte afaceri, parte din indolență, nu mai continuau cu plata contribuțiilor anuale, până nu participau la vre-o altă adunare generală sau cercuală; însă în tot timpul decurs figurau ca membri și primiau gratuit foaia Asociațiunii. Astfel la o mare parte a membrilor ordinari Asociațiunea a suferit deadreptul perderi, încât cheltuielile efective pentru revista „Transilvania“ întreceau suma taxelor încassate. Acestor stări insuportabile li-s'a făcut capăt prin un conclud al comitetului central dela finea anului 1895, când după usul adoptat la aproape toate societățile mari culturale străine, s'a introdus încassarea taxelor restante prin serviciul de încassare al postelor. Deosebirea este numai, că Asociațiunea nu încassează taxele, ca alte asemenea societăți, anticipativ, ci numai după-ce membrii ei s'au bucurat un an întreg de toate drepturile și favorurile asigurate prin statute, fără a-și achita taxa nici după repetite provocări pe altă cale. Un procedeu mai culant și mai rațional nici nu se poate închipui. Cea mai mare parte a membrilor s'a și conformat cu plăcere acestei reforme, care le înlesnesce satisfacerea obligamentelor lor, și rescumperându-și chitanțele la oficiile postale, au urcat venitele ordinare ale Asociațiunii cu mii de fiorini pe an. Numai excepțional s'a găsit câte un membru, care — voim să credem că nu ca pretext, ci numai în urma apăsării greșite a încassărilor prin oficiile postale, usitate astăzi pretutindenea, — s'a supărat pentru acest nou procedeu al biroului. Pentru mai buna informațiune a acestor membri ni-am vădut îndemnați a espune

cele premergătoare și a arăta atât absoluta necesitate, precum și corectitatea și foloasele reformei amintite. Despre ori-care Român, care de bună voie ia angajamente față cu o Asociațiune ca a noastră, trebuie să presupunem intențiunea de a o sprijini, și nu de a o păgubi; astfel după ce s'a bucurat un an întreg de drepturile și favorurile, asigurate prin statute membrilor Asociațiunii, aceasta fără îndoială trebuie să aibă dreptul de a pretinde cotisațiunea, dela care sunt condiționate acele drepturi și favoruri. Calea pe care Asociațiunea, abia după un an de zile, își validează astăzi această pretensiune indiscutabilă, este una dintre cele mai urbane, și adoptată de toată lumea cultă ca cea mai practicabilă și ieftină pentru debitor. Astfel procedeul introdus de biroul Asociațiunii cu drept cuvânt nu poate fi supărător de cât numai pentru acei membri, cari pricep greșit, ori nu vreau să priceapă rațiunea și corectitatea lui. Biroul actual la tot casul va continua pe calea apucată, ca Asociațiunea cel puțin în viitor să nu mai fie scurtată cu deci de mii în averea ei.

*

Casa națională. În ședința comitetului central din Ianuarie a. c. secretarul I a înaintat următorul raport despre mersul lucrărilor pregătitoare pentru înființarea Casei naționale și a internatului de băieți:

Conform dispozițiilor luate de comitetul central în ședința sa din 4 Novembre 1897, s'au făcut în decursul anului trecut cei dintâi pași pentru realizarea așezămintelor proiectate prin conlusul adunării generale din Mediaș, Nr. prot. 22.

Biroul Asociațiunii s'a ocupat în primul rând cu partea materială a chestiunii și a căutat — înainte de toate — să pună bazele finanțării proiectelor. Anume s'a adresat cu un apel către institutele și corporațiunile românesce, precum și către mai mulți particulari cunoscuți ca mecenai ai întreprinderilor noastre culturale, invitându-i să între în șirul fundatorilor Casei naționale, — apoi a continuat pertractări cu Direcțiunea institutului „Albina“ în cauza loteriei, care, conform conlusului adunării generale din Mediaș, este a se arangia în favorul Casei naționale și a Internatului de băieți.

În ambele direcțiuni s'a obținut un rezultat multămitor, și astfel comitetul central va pute continua lucrarea începută pe o basă mai sigură.

În decursul anului 1898 s'au făcut următoarele donațiuni pentru Casa națională:

A. S'au înscris fundatori:

a) Particulari, Domnii:

1. Constantin cavaler de Steriu în Brașov, cu	fl. 1100.—
2. Emanuil Ungurianu, adv. Timișoara . . . „	„ 1000.—
3. Nicolae Garoiu, avocat, Zernesci . . . „	„ 1000.—
4. Alexandru Lebu, proprietar, Sibiiu, . . . „	„ 1000.—

b) *Institutele de credit:*

5.	„Albina“ în Sibiiu	cu	fl.	1000.—
6.	„Orăviceana“ în Oravița	„	„	1000.—
7.	„Crișana“ în Brad	„	„	1000.—
8.	„Auraria“ în Abrud	„	„	1000.—
9.	„Doina“ în Câmpeni	„	„	1000.—
10.	„Cassa de păstrare“ în Săliște	„	„	1000.—
11.	„Hațegana“ în Hațeg	„	„	1000.—
12.	„Furnica“ în Făgăraș	„	„	1000.—

B. *Donațiuni pentru Casa națională* au mai intrat dela:

1.	Institutul „Sentinela“ în Satul nou . . .	cu	fl.	100.—
2.	„ „Lipovana“ în Lipova	„	„	50.—
3.	„ „Fortuna“ în Rodna v.	„	„	100.—
4.	„ „Corvineana“ în Hunedoara	„	„	40.—
5.	„ „Olteana“ în Viștea inf.	„	„	50.—
6.	„ „Speranța“ în Borgo-Prund	„	„	10.—
7.	D. Trifon Miclea, protop. în Satul nou . . .	„	„	50.—
8.	D. Dr. Stef. Morariu, avocat, Cluj	„	„	20.—
9.	D. I. Ardelean, redactor, Orade	„	„	—60
10.	Din rescumpărările felicitărilor de anul nou	„	„	133.80

deci în total în bani gata cu fl. 12,654.40

C. *Obiecte pentru Museu* au donat:

- Dl Part. Cosma, dir. „Albinei“, Sibiiu, 30 monete vechi de argint.
- „ Rubin Patița, avocat, Alba-Iulia, 25 „ „
1 medalie comemorativă
5 obiecte antice.
- „ Dan. R. Cordescu, propr., Foventea 44 monete vechi
- „ Dr. G. Cosma, avocat, Beiuș 1 costum țerănesc
- „ Dr. Ilar. Pușcariu, archim. Sibiiu 1 pungă rom. din secl. XVIII

Fondul internatului de băieți consistă din donațiunea institutului „Albina“ și anume

a) din intravilanul din Sibiiu, Berggasse 8, în valoare de 8000.—
și b) din bani gata 12,000.—

Total fl. 20,000.—

Aceste sunt rezultatele obținute în anul trecut. Pentru viitor ni-se impun următoarele probleme:

1. A continua cu câștigarea de fondatori ai Casei naționale și de donațiuni în bani și obiecte pentru ambele așezăminte.

Deoarece-ce în anul trecut o parte a institutelor noastre financiare și comerciale luase dispozițiuni cu privire la distribuirea profitului lor, încă înainte de a primi apelul Asociațiunii, ar fi consult a repeți acest apel.

Fundatorilor Casei naționale, căror adunarea generală din Beiuș li-a votat mulțămită protocolară, se recomandă a li-se libera diplome.

Organele Asociațiunii vor avea să propage ideea ventilată de dl Dr. G. Cosma: de a aduna o colecțiune cât mai complectă de porturi țărănesci pentru Muzeul etnografic, și preste tot să nisuiască pe cale potrivită pentru câștigarea a cât mai numeroase donațiuni în bani și obiecte pentru așezămintele proiectate.

2. Având asigurat concursul institutului „Albina“ pentru arangierea loteriei proiectate, considerațiunile (recolta slabă a anului 1897 și loteria arangiată de Reuniunea femeilor) pentru cari s'a amânat realizarea loteriei, ne mai având substrat, — a sosit timpul pentru exoperarea concesiunii la locurile competente, și pentru executarea concludului dela Mediaș.

* * *

Comitetul central, luând act de raportul secretarului I., decide:
Fundatorilor Casei naționale li-se liberează diplome;

Biroul se autorisează a repeti apelul adresat de Asociațiune în anul trecut către institutele și corporațiunile românesce cu învitarea: de a intra în șirul fundatorilor Casei Naționale, eventual a contribui pentru aceasta;

Organele Asociațiunii, în deosebi directorii despărțemintelor și redacțiunea revistei „Transilvania“, se însărcinează a năzui pe calea cuvenită, ca să câștige cât mai numeroase donațiuni în bani și obiecte pentru așezămintele proiectate.

Secretarul I. se îndrumă a elabora planul loteriei, și în acest scop se autorisează a procura informațiunile necesare și a se pune în legătură cu firmele ce eventual vor fi aplecate a se angaja cu furnisarea obiectelor de câștig pe lângă îndatorirea a le răscumpăra în bani gata.

Consemnarea contribuțiilor intrate la fondul „Casei Naționale“ drept rescumperare a felicitărilor de anul nou.

1. George Adam, cand. de avocat, Sibiiu	cor.	2.—
2. Ioanne Badila, Sibiiu	”	10.—
3. Ioan Banciu, comerciant, Seliște	”	2.—
4. Patriciu Barbu, avocat, Reghin	”	10.—
5. Petru Belei, Orăștie	”	2.—
6. Laurian Bercian, Orăștie	”	2.—
7. Dr. Ilie Beu, medic, Sibiiu	”	4.—
8. Michail Bontescu, avocat, Hațeg	”	2.—
9. Floria Bozgan, avocat, Caransebeș	”	14.—
10. Arseniu Bunea, secretar, Sibiiu	”	2.—
11. Dr. Zosim Chirtop, avocat, Câmpeni	”	10.—
12. Dr. Demetriu Ciuta, avocat, Bistrița	”	10.—
13. Dr. Nicolau Comșa, medic, Seliște	”	2.—
14. Ludovic de Csato, candidat de avocat, Cluj	”	4.—
15. Laurentiu Cutean, presbiter, Oarda de jos	”	1.—
16. Ioan Danciu, protopresbiter, Ofenbaia	”	3.—

17. Dr. Elie Dăian, publicist, Sibiiu	cor.	5.—
18. Dr. Corneliu Diaconovich, I secr. Asoc., Sibiiu	"	5.—
19. G. Dima, Sibiiu	"	4.—
20. Vasiliu Domșa, protopresbiter, Orăștie	"	4.—
21. Dionisiu Florian, căpitan, Lăcse	"	2.—
22. Dumitru Florian, locotenent, Sibiiu	"	2.—
23. Dr. Emil Gerasim, avocat, Aiud	"	4.—
24. Nicolau Hențu, notar, Seliște	"	2.—
25. Locotenent Dumitru Herbay, Sibiiu	"	4.—
26. Ioan Imbuzan, oficial de finanțe, Sibiiu	"	2.—
27. Mihail Jourca, notar, Rășinari	"	2.—
28. Paul Jovescu, controlor, Caransebeș	"	2.—
29. Fabia și Demetriu Ioviță, inginer C. F. R. Galați	"	9.60
30. Dr. Liviu de Leményi, asesor consistorial, Sibiiu	"	2.—
31. Dionisie Login, candidat de avocat, Bistrița	"	6.—
32. Pantalion Lucața, căpitan în pensiune, Sibiiu	"	4.—
33. Aron Lupean, oficial, Sibiiu	"	2.—
34. Ioan Măcellariu, proprietar, Sângătin	"	10.—
35. Dr. Ioan Marciac, avocat, Alba-Iulia	"	4.—
36. Nicolau Mihailă, Vinerea	"	2.—
37. Anna Moga, Sibiiu	"	6.—
38. Ilie Moga, învățător, Sibiiu	"	3.—
39. Ilarion Muțiu Urechia, oficial, Sibiiu	"	4.—
40. Demetriu Munthiu, notar cercual, Reciu	"	4.—
41. Petru Nemeș, notar public, Brașov	"	10.—
42. August A. Nicoară, Deva	"	2.—
43. Alimpiu Oprea, capelan, Sécărîmb	"	2.—
44. Nicolau Penciu, Sibiiu	"	5.—
45. Pompiliu Piso, proprietar, Sécărîmb	"	2.—
46. Iulian Popescu, cassar, Sibiiu	"	2.—
47. Nicolau Racota, medic cercual, Șeica-mare	"	4.—
48. Dimitrie Rebrean, sergent-contabil în Regim. 51, Cluj	"	2.—
49. Ioan Rebrean, sergent-contabil, în Regim. 51, Cluj	"	2.—
50. Dionisiu Roman, proprietar, Mediaș	"	2.—
51. Traian Roman, sergent-contabil, în Regim. 51, Cluj	"	2.—
52. Ioan V. Rusu, protopop, Sibiiu	"	4.—
53. Dr. Octavian Russu, avocat, Sibiiu	"	6.—
54. Leontin Simonescu, secretar metropolitan, Sibiiu	"	4.—
55. Constantin Stezar, ces. și reg. căpit. în retragere, Sibiiu	"	2.—
56. Dr. Ioan Stroia, profesor, Sibiiu	"	2.—
57. N. Stupariu, locotenent în Regim. 79, Karlstadt	"	2.—
58. Iosif Sterca Șuluțiu, Sibiiu	"	10.—
59. Liviu Tămășdan, candidat de avocat, Cluj	"	4.—
60. Onoriu Tilea, inginer, Sibiiu	"	10.—
61. Nicolae Togan, preot, Sibiiu	"	2.—
62. Dr. Nicolau Vecerdea, avocat, Sibiiu	"	10.—

Total . Cor. 267.60

Din despărțeminte.

Contribuirile despărțemintelor în 1898. Va fi fără îndoială de deosebit interes pentru cititorii acestei reviste, să afle: că dintre despărțeminte cari, și în ce măsură, contribuie cu mijloace bănești pentru înaintarea scopurilor urmărite de Asociațiune. Sumele ce reprezintă aceste contribuiri — se înțelege nu ca cifre absolute, ci numai pe lângă aprețierea împrejurărilor locale, — ne indică totodată și intensitatea activității dezvoltate pe teritoriul despărțemintelor respective.

Dăm deci, în următoarele, un tablou sumar despre sumele ce au intrat în anul trecut la cassa Asociațiunii dela diferitele despărțeminte:

Nr.	Numele despărțământului	Taxe de membri fl.	Contr. p. casa națională fl.	Alte donațiuni	Suma totală fl.
1.	Despărț. Brașovului	517.40	1100.—	—.—	1617.40
2.	" Branului	316.55	250.—	—.—	566.55
3.	" Făgărașului	166.85	300.—	—.—	466.85
4.	" Sibiiului	685.62	1250.—	165.50	2101.12
5.	" Săliștei	384.05	100.—	—.—	484.05
6.	" Sas-Șebeșului	153.30	—.—	—.—	153.30
7.	" Hațegului	88.83	—.—	—.—	88.83
8.	" Devei	136.40	40.—	—.—	176.40
9.	" Orăștiei	105.—	—.—	—.—	105.—
10.	" Bradului	143.76	250.—	—.—	393.76
11.	" Blajului	240.45	—.—	—.—	240.45
12.	" Albei-Iuliei	47.15	—.—	—.—	47.15
13.	" Abrudului	327.95	500.—	—.—	827.95
14.	" Clujului	105.10	20.—	—.—	125.10
15.	" Mociului	15.10	—.—	—.—	15.10
16.	" Șimleului	75.10	—.—	—.—	75.10
17.	" Dejului	5.05	—.—	—.—	5.05
18.	" Gherlei	15.—	—.—	—.—	15.—
19.	" Ciachi-Gârbăului	5.05	—.—	—.—	5.05
20.	" Betleanului	10.10	—.—	—.—	10.10
21.	" Năsăudului	174.20	25.—	—.—	199.20
22.	" Bistriței	25.25	10.—	20.—	55.25
23.	" Turdei	182.15	—.—	—.—	182.15
24.	" Murăș-Oșorheiului	60.40	—.—	—.—	60.40
25.	" Ludoșului	30.15	—.—	—.—	30.15
26.	" Reghinului	101.20	—.—	—.—	101.20
27.	" Cohalmului	45.—	—.—	—.—	45.—
28.	" Agnitei	—.—	—.—	—.—	—.—

Nr.	Numele despărțământului	Taxe de	Contr. p.	Alte	Suma
		membri	casa	donățiuni	
		fl.	fl.		fl.
29.	Despărț. Mediașului	50.—	—.—	—.—	50.—
30.	„ Sighișoarei	41.30	—.—	—.—	41.30
31.	„ Elisabetopolei	5.—	—.—	—.—	5.—
32.	„ Dicio-Sân-Mărtinului	89.15	—.—	—.—	89.15
33.	„ Treiscaunelor	30.19	—.—	—.—	30.19
34.	„ Sătmarului	230.—	—.—	—.—	230.—
35.	„ Beiușului	1437.—	—.—	—.—	1437.—
36.	„ Lugosului	90.40	—.—	—.—	90.40
37.	„ Bocșei	204.05	—.—	—.—	204.05
38.	„ Sân-Miclăușului-mare	107.10	—.—	—.—	107.10
39.	„ Oraviței	1332.05	250.—	—.—	1582.05
40.	„ Timișoarei	291.10	250.—	—.—	541.10
	Afară de despărțăminte	322.49	150.60	99.—	572.09
Suma totală fl.		8391.99	4495.60	284.50	13172.09

*

Desp. I. al Brașovului. Directorul acestui despărțământ, D. prof. *Andr. Bârseanu* a prezentat un raport foarte instructiv despre activitatea și relațiunile despărțământului în decursul anului 1898. În următoarele dăm aproape întreg cuprinsul său:

„După o stagnațiune de doi ani de zile desp. I a fost din nou reactivat în urma adunării de reorganizare ținute în 15/27 Martie 1898 sub conducerea delegatului comitetului central, D. director gimnasial *Virgil Onițiu*. În această adunare s'a ales un nou comitet cercual în persoanele D-lor: *Andr. Bârseanu*, ca director, *I. Săbădeanu*, *Gr. Maior*, *Corn. Aiser*, *N. Bogdan*. Noul comitet, ales deocamdată cu caracter provisor, a căutat să aducă din nou în curent afacerile despărțământului, și îndeosebi: să înmulțească numărul membrilor, să reorganizeze agenturile comunale în comunele, în cari fuseseră mai înainte, și în acelea, în cari nu se înființaseră încă, să le înființeze, să sporească numărul bibliotecelor populare, și în genere să atragă din nou atențiunea publicului românesc de pe teritoriul acestui desp. față cu înalta menire a Asociațiunii.

„Rezultatele obținute în decursul anului 1898 au fost următoarele:

„a) Spre scopul *înmulțirii numărului membrilor* comitetul a adresat un apel tipărit către fruntașii noștri din Brașov și împrejurime. Acest apel n'a rămas fără efect, căci în urma lui s'au înscris succesiv: 1 membru pe viață, 27 ordinari și 77 ajutători, așa încât de present desp. acesta are cu totul: 2 membri fondatori, 8 membri pe viață, 77 ordinari și 77 ajutători. Dintre membri ord. vechi doi s'au mutat de pe teritoriul desp., iar doi s'au retras din șirul membrilor Asociațiunii.

„b) Ca să poată afla modalitatea cea mai potrivită pentru *înființarea resp. reorganizarea agenturilor comunale*, comitetul a convocat în 15/27 Maiu o consultare a fruntașilor români din diferitele comune aparținătoare la desp. Cei adunați au fost de părere, ca spre scopul înființării agenturilor să se urmeze întocmai după prescrierile §. 46 din Statute, și anume să se trimită în fiecare comună câte un delegat sau doi, în prezența cărora să se organizeze diferitele agenturi. Lucrul acesta însă pretinde timp și cheltueli, și fiind totodată numărul membrilor comitetului de tot restrîns, până la finea anului expirat s'au putut înființa agenturi numai în următoarele 7 localități: 1. Brașovul-vechiu, 2. Codlea, 3. Ghimbav, 4. Feldioara, 5. Rotbav, 6. Măeruș, 7. Herman. Agenturile înființate au fost provădute cu decrete de denumire și aproape toate au dovedit interes față de afacerile Asociațiunii, dând comitetului cercual mână de ajutor atât la încassarea taxelor dela membri, cât și ocașional la alte întreprinderi ale desp.

„c) În ceea-ce privește *bibliotecele populare*, comitetul a căutat să le dea toată atențiunea posibilă, convins fiind, că ele sînt unul din mijloacele cele mai potrivite pentru cultivarea poporului. Când a intrat acest comitet cerc. în funcțiune, exista deja o bibliotecă poporală, înființată de comitetul cel vechiu, și afară de aceea poporeni români din Brașovul-vechiu la îndemnul și sub conducerea d-lui Gr. Maior, redactor al „Gazetei Transilvaniei“ și membru al comitetului cerc., înființaseră o a doua bibliotecă, pe care o puseră de asemenea sub administrațiunea desp. Pe lângă aceste 2 biblioteci comit. cerc. a înființat în decursul anului expirat încă două, și anume: una cu 80 volume și a doua cu 88 volume, așa încât de present desp. dispune de 4 biblioteci populare, cari conțin cu totul 358 volume. Aceste biblioteci nu sînt stabile, ci ambulante. Anume, după-ce se cetesc cărțile, în timp cam de o jumătate de an, într'o comună, biblioteca respectivă se mută în altă comună, iar comuna cea dintâiu se provide cu o bibliotecă nouă. Acest sistem are avantajul, că materialul de cetit se reînnoiesce din timp în timp, dându-se totodată posibilitate unui număr mai mare de comune să beneficieze de bibliotecile populare, înființate de desp. Importanța bibliot. pop. ambulante și modul cum au fost ele primite și întrebuințate în acest desp., s'a arătat mai pe larg în raportul special al comit. cerc., prezentat adunării cerc. din Iunie 1898 și publicat în „Gaz. Transilv.“, N-rii 132 și 133 din a. tr. De present cele 4 biblioteci popor. ale desp. se află: 1. Biblioteca Nr. I în comuna Herman, 2. Bibl. Nr. II în Brașovul-vechiu, 3. Bibl. Nr. III în Feldioara, 4. Bibl. Nr. IV în întrebuințarea ucenicilor și sodalilor români dela meserii din Brașov. Causa, pentru care comitetul până acum, pe lângă toată bunăvoința, n'a putut pune în circulațiune mai mult de 4 bibl. populare, a fost în prima linie lipsa de mijloace materiale. În timpul din urmă însă situațiunea s'a ameliorat în mod îmbucurător. Mai mulți particulari atât din desp. nostru, cât și din alte părți, recunoscînd însemnătatea bibliotecelor populare, au contribuit parte cu bani, parte

cu diferite scrieri în favorul acestor biblioteci, așa încât pe viitor credem, că numărul bibl. populare în desp. nostru se va înmulți cu mult mai repede. — O altă greutate, pe care a întâmpinat-o comit. la alcătuirea bibl. popor. și cu care de bună samă va avé să se lupte și în viitor, este lipsa de cărți bune populare românesce, cari să se poată introduce cu toată încrederea în bibliotecile de care e vorba, și a căror cetire să aducă în adevăr folos poporului nostru. Chestiunea lecturii potrivite pentru popor merită toată atențiunea Asoc. noastre și de bună samă organele conducătoare ale acestei însoțiri menite pentru cultura poporului și-ar câștiga cel mai mare merit, dacă ar isbuti să pună la dispozițiunea poporului nostru o serie de scrieri în adevăr folositoare.

„d) Tot pentru luminarea poporului, cu deosebire a celui din comunele rurale, comitetul a proiectat în decursul anului expirat o serie de prelegeri populare, cari vor avé a se ține de diferiți bărbați din centrul desp., cu deosebire acolo unde s'au înființat agenturi comunale și unde poporul cu drept cuvânt așteaptă să se bucure de binefacerile Asociațiunii.

„e) Afară de adunarea cercuală de reorganizare, s'au ținut încă doue adunări cercuale, în cari, între alte afaceri curente, s'au discutat mijloacele prin cari desp. și-ar puté împlini mai bine chemarea sa. În adunarea din 14 Iunie părintele protopop Bartolomeu Baiulescu a oferit doue premii de câte 10 fl., dintre cari unul destinat a se distribui celui mai harnic econom român din Brașovul-vechiu și al doilea celei mai bune lucrări despre: Foloasele grădinăritului, cu îndrumări practice, potrivite împrejurărilor din ținutul nostru. Tot în această adunare dl adv. Sim. Damian a oferit pe sama bibl. popor. suma de 20 fl. Disertațiunea: Invățăminte din viața Metropolitului Andreiu Șaguna, pregătită de directorul desp. pentru această ocaziune, nu s'a putut ceti din lipsa de timp, ci s'a dat publicității în „Gazeta Transilvaniei“ și apoi s'a scos în broșură separată.

„Sumele administrate comitetului central în decursul anului întreg au fost de 409 fl.“

*

Despărțământul II. al Branului, conform raportului Dlui director Nicolau Garoiu de data 13 Ianuarie a. c., a desvoltat în 1898 următoarea activitate:

a) ședințe de comitet s'au ținut 3. În cea din 5 Februarie, între altele, s'au provocat membrii restanțieri a-și plăti taxele, s'a atras atențiunea tuturor membrilor asupra concludului referitor la starea economică și produsele literare ale poporului din fie-care comună, s'au ales delegații pentru organizarea agenturilor comunale aparținătoare acestui desp. și s'a decis locul și timpul ținerii adunării cercuale.

În ședința din 12 Maiu comitetul cercual s'a ocupat cu chestiunea distribuirii unui ajutor pentru un învățacel de zidărit și s'a discutat asupra cererii a 14 membri ai desp. locuitori în Bran, pentru despărțirea acestuia în două. Comitetul cerc. nu este în contra acestei despărțiri. În șed. din 7 Iunie s'au ales următorii oficiali: vice-preș., notarul, cassarul și controlorul.

b) *adunarea cercuală* s'a ținut la 7 Iun. în comuna Poiana-Měrului. La adunare a participat o parte însemnată a membrilor din desp. și mulțime de popor. Președintele a deschis adunarea cu o vorbire despre conservarea și cultivarea limbii și obiceiurilor romănesci; notarul Ioan Vodă a cetit o parte din monografia comunei Poiana-Měrului; doamna Reveica Vodă a făcut un premiu de 10 fl. pentru cel mai frumos lucru de mână; s'a desbătut chestia ajutorării bibliotecelor populare din partea despărțemintelor sau din centru; s'a decis distribuirea a 2, eventual 3 ajutoare pentru învățaceii industriași și s'a constituit comitetul cercual pe un nou period de 3 ani cu începere din 1 Ian. 1899.

c) *biroul despărțemintului* a distribuit exemplare din Regulamentul afacerilor interne ale desp. tuturor membrilor pentru observare și acomodate; în 22 Febr. a pus în lucrare concludul comitetului cercual referitor la organizarea agenturilor, dând la 6 domni îndrumările corespunzătoare pentru organizarea agenturilor și-i-a provocat să împlinescă cu toată energia mandatul primit; a executat concludul comit. cerc. din 5 Febr., comunicând tuturor membrilor agendele mai însemnate ale desp., li s'a arătat scopul Asoc.; li s'au comunicat ajutoarele ce le-a dat și sunt în proiect a se da învățaceilor dela meserii și industriei; provoacă pe toți a contribui cu denarul lor pentru înaintarea scopului Asoc. și le face cunoscut tuturor membrilor concludul: ca cu ocașiunea adunărilor cercuale să se țină câte o dare de seamă despre trebile economilor și obiceiurile lor, arătându-se ce e bun și cum s'ar puté delătura ce e rău.

d) *agenturi* s'au înființat și funcționează regulat în acest desp.: în Brân centru, Poarta, Predeal, Sohodol, Tohanul nou, Tohanul vechiu, Poiana-Měrului și Zernești. Agentura din Tohanul vechiu a ținut mai multe conferințe publice, în cari dl Moise Brumboiu a vorbit numeroșilor ascultători despre lipsele poporului român și mijloacele de delăturare ale aceloră. La conferința din 3 Aprilie a participat și director. desp.; iar controversa ivită între preș. agenturii și organele administrative relativ la înștiințarea conferinței s'a aplanat după-ce cauza s'a adus și la cunoștința comitetului central;

e) *biblioteci populare* s'au înființat și se folosesc cu succes în Zernești și Tohanul vechiu;

f) *taxe* s'au încassat în decursul anului 291 fl. 40 cr.; restanțierii au fost provocați mai pe urmă să-și plătească taxele în Dec.

g) *membri* are desp.: 2 pe viață, 53 ordinari și 52 ajutători;

k) reprezentant la adunarea gener. a Asociațiunii din Beiuș a fost D. director al desp Nicolae Garoiu, care desvoaltă activitate vrednică de toată lauda pentru interesele desp. și în genere ale Asociațiunii.

*

Despărț. VII. al Hațegului a ținut doue ședințe de comitet și adunarea cercuală prescrisă. În I ședință a comitetului, din 26 Iun. s'au referat actele intrate până atunci la desp., s'au luat la cunoscință spre acomodare noile statute și regulamentul pentru despărțeminte. Tot cu aceea ocaziune s'a statorit termenul și programa pentru adunarea cercuală ținută la 10 Iul. în Densuș, în care s'a reconstituit comitetul cercual pe un nou period de trei ani și s'a statorit budgetul pe 1898/99. D. Paul Oltean a ținut o disertație despre mausoleul vechiu, ce servește de biserică în Densuș și despre portul național al poporului de acolo și jur. În șed. comit. cerc. din 11 Dec. s'au luat dispozițiuni pentru înaintarea scopului Asoc. pe teritoriul desp. prin înmulțirea membrilor și s'a decis aranjarea unei petreceri, din care a rezultat un venit de 9 fl., care împreună cu alte oferte benevole se va folosi pentru înființarea unei biblioteci populare. Desp. are 3 membri pe viață și 13 ordinari, cari și-au achitat taxele în regulă. Agenturi comunale și biblioteci populare nu s'au putut înființa.

*

Despărț. Sătmarului s'a constituit în 16 Febr. st. n. 1898 sub președința dlui protopop Gavriil Lazar de Purcareți, care a fost ales director al desp. S'au înscris 17 membri, între cari 3 vechi, solvind taxe în suma de 85 fl. Directorul a abdis în scurt timp, alegându-se nou director dl Georgiu Șuta, protopop în Moftinul mic. S'au mai înscris 9 membri ordinari, cari și-au achitat taxa. Desp. a fost reprezentat la adunarea generală a Asoc. prin domnii Georgiu Șuta și Dr. Felician Bran. Directorul a recercat pe toți protopopii români din comitat să întrevină în cercul lor de activitate pe lângă domnii preoți pentru a se înscrie de membri ordinari, iar pe plugari să-i îndemne a se face membri ajutători. Încercările de a pune în praxă mijloacele spre ajungerea adevăratului scop, pentru care despărțământul acesta s'a înființat, sunt mult împiedecate în lipsa totală a inteligenței mirene din comitat și prin depărtarea, în care se află unii de alții membrii comitetului cercual. Comitetul se află în stadiu de experimentare și fără mijloace bănești. Din această cauză nu s'a putut încă începe nici o lucrare mai însemnată în interesul culturii poporului.

Bibliotecile populare.

Chestiunea atât de importantă a înființării bibliotecilor populare, în timpul mai nou începe a preocupa un număr tot mai mare al despărțimintelor Asociațiunii, cari în această direcțiune se bucură și de sprijinul călduros al publicului lor. Din raportul directorului despărț. I. Brașov, publicat în fascicolul de față, se vede, că au și fost înființate mai multe biblioteci populare, de cari poporațiunea dela țeară usează cu drag și folos.

Comitetul central, pentru a înlesni înființarea acestor instituțiuni prevădute în nouele statute ale Asociațiunii, și pentru a le da o organizație unitară și cât mai corespunzătoare scopului lor, a luat încă mai demult dispozițiuni pentru stabilirea unui regulament pentru bibliotecile populare, care credem că se va pute pertracta în una din ședințele proxime.

În ședința sa din Ianuare a. c. — după cum se poate vedé din procesul verbal publicat în partea oficială a acestui număr, — comitetul central a luat o nouă dispozițiune în chestiunea de sub întrebare, însărcinând o comisiune mai mare de specialiști cu compunerea unei consemnări de publicațiuni acomodate pentru bibliotecile populare, ca despărțimintele la înființarea acestor biblioteci să fie pe deplin orientate cu privire la alegerea și procurarea materialului de cărți.

Comisiunea esmisă va avé să-și termine lucrările încă în decursul luni Martie, și astfel consemnarea cărților se va pute publica în unul dintre fasciculele proxime ale acestei reviste.

Fiind de dorit ca această consemnare să fie cât mai completă, și ca pe lângă titlul cărților să cuprindă și numele și locul editurei, precum și condițiunile de procurare, — adresăm prin aceasta tuturor autorilor și editorilor de cărți românesci, rugarea: să binevoiască a trimite biroului Asociațiunii cât de curénd o consemnare completă a edițiunilor lor, indicând cuprinsul, extensiunea și prețul acestora și alăturând după posibilitate și câte un exemplar al publicațiunilor lor, ca comitetul central să se poată informa și pe cale nemijlocită despre aceea, dacă cărțile respective întrunesc condițiunile recerute pentru a pute fi introduse în bibliotecile populare.

Rugare.

Înmulțindu-se în anul 1898 numărul membrilor Asociațiunii în mod extraordinar, abia au rămas pentru biblioteca Asociațiunii exemplare complete din „Transilvania“ an. XXIX; dispunénd însă de numeri sinuratici (I., IV., V., VI., VII—VIII., IX—X.), pentru a mai pute completa câte-va exemplare, rugăm pe acei on. membri, cari se pot lipsi de Nr. II—III. al „Transilvaniei“ din anul trecut, să binevoiască a-l trimite la biblioteca Asociațiunii.